دەریای تەجوید

أطلس التجويد

چەند وانەیەکی بیرۆکەیی و بینراو

نووسینی : د. أيمن سويد

وەرگێڕان و راڤەکردنی بە نووسین و دەنگ و رەنگ
م. صدرالدين قادر صديق باليسانى

مۆڵەت پێدراو لە قیراءة ی (عاصم) بە ڕیوایەتی (حفص)

چاپی یەکەم ٢٠١١

دەریـــــای تەجوید

اطلس التجويد

چەند وانەیەکی بیرۆکەیی و بینراو

نووسینی:

د. أيمن سويد

وەرگێران و ڕاڤەکردنی بە نووسینو دەنگ و ڕەنگ:

م. صدرالدين قادر صديق باليسانى

مۆڵەت پێدراو لەقیراءەی (عاصم) بە ریوایەتی (حفص)

چاپی یەکەم

٢٠١١

بابـــــــــەت: لێکۆڵینەوەی قورئانی

ناونیـــــشـان: دەریای تەجوید، چەند وانەیەکی بیرۆکەیی‌و بینراو

بابەتی زانستی: الدکتور أمین رشدي سوید

ژمارەی لاپەڕە:٢٠٠

چـــاپ: نوسینگەی هیوا بۆ کۆمپیوتەر

وەرگێران و ڕاڤەکردنی بە نووسین‌و دەنگ‌و ڕەنگ:

م. صدر الدین قادر صدیق بالیسانی (sadradin٢@gmial.com)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين

والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله ومن اتبع هداه

اللهم عظم رغبتي في القرآن واجعله نوراً لبصيرتي

وشَفاءً لصدري وذهاباً لهمّي وحزني

اللهم زّين به لساني وجّمل به وجهي وقوّ به جسدي

وثقل به ميزاني وارزقني حقّ تلاَوته

وقوّني عَلى طعاتك آناء الليل وأطرافه النهار

واحشرني مع النبيّ وآله الاَخيار

حوكمەكانى (أعوذ باللّٰه) و (بسم اللّٰه)
أحكام التعوذ والبسملة

یەکەم: حوکمەکانی (بسم الله الرحمن الرحیم) لە نێوان دوو سورەت دا

اولاً: أحكام البسملة بين سورتين

سورەی یەکەم تەواوبوو السورة المنقضية	بسم الله الرحمن الرحيم البسملة	سورەی دووەم السورة التالية	حوکمەکەی الحكم
	پچران قطع	پچران قطع	دروستە جائز
	پچران قطع	گەیاندن وصل	دروستە جائز
	گەیاندن وصل	گەیاندن وصل	دروستە جائز
	گەیاندن وصل	پچران قطع	دروست نیە غير جائز

دووەم: حوکمەکانی (أعوذ بالله)و(بسم الله) لە دەستپێك و سەرەتای سوورەتەکەدا

ثانياً: أحكام التعوذ والبسملة من أول السورة (ابتداءً)

أعوض بالله من الشيطان الرجيم "التعوذ"	بسم الله الرحمن الرحيم "البسملة"	سورەتەکە "السورة"	حوکمەکەی "الحکم"
پچران قطع	پچران قطع		دروستە جائز
پچران قطع	گەیاندن وصل		دروستە جائز
گەیاندن وصل	گەیاندن وصل		دروستە جائز
گەیاندن وصل	پچران قطع		دروستە جائز

زانستی تەجوید
علم التجويد

پێناسەی زانستی تەجوید
تعريف علم التجويد

تەجوید لە زمانەوانی: جوان کردن و ڕێککردن، جوَد یجَود: جوان و ڕێکی کرد جوان و ڕێکی دەکات

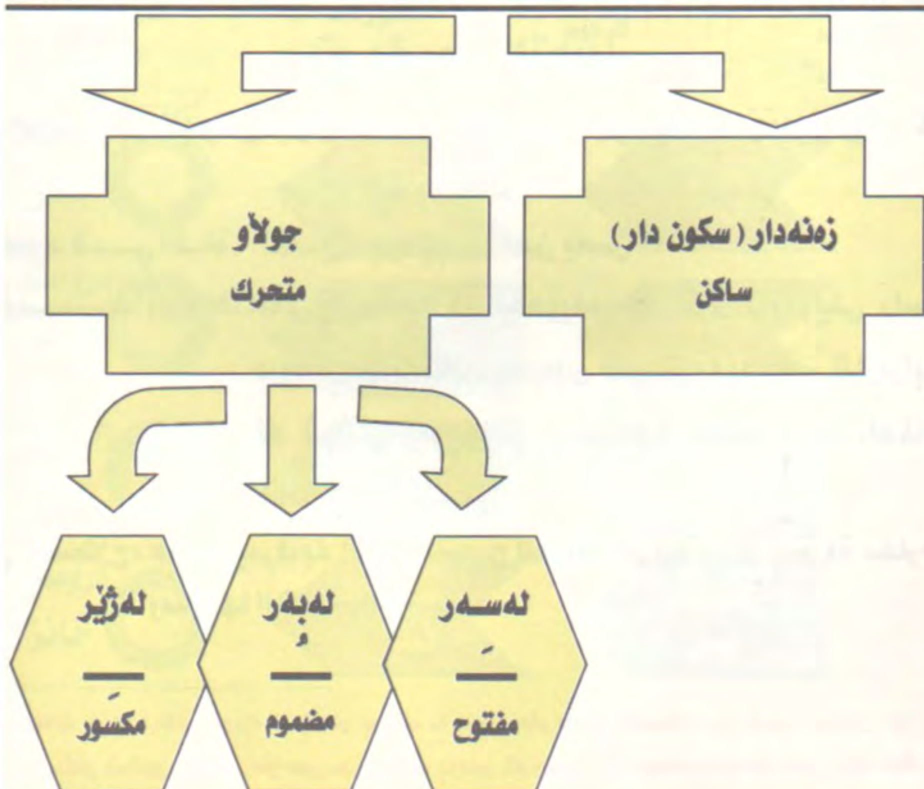
التجويد فـــي اللـغة: التحسين، جوّد يجوّد: حسّن يحسّن.

وەلـــــە زاراوەدا: ئەو زانستەیە کە بەهۆیەوە دەزانرێ دەربرینی ڕاست و دروستی پیتەکانی عەرەبی ئەوەش بەوە دەبێ شارەزابێت لە شوێنی دەرچوونی پیتەکان و سیفەت و ئاوەڵەکانی خودی و تووشبوویی[1].

وفي الاصطلاح: هو علمٌ يعرف به النطق الصحيح للحروف العربية وذلك بمعرفة مخارجها وصفاتها الذاتية والعَرَضيّة.

---

(١) سیفەتە خودی یەکان ئەوەیە لە خودی پیتەکە دا هەیە وەکو بەرزی (استعلاء) یان نزمی (استفال) وە پیتە بەرزەکان قەڵەون چونکە زمان بەرزدەبێتەوە کە بریتین لە حەوت پیت کۆدەکرێنەوە لە (خص ضغط قظ)، وە باقی بیست و دوو پیتەکەی تر نزمن و ناسکن چونکە زمان نزم دەبێتەوە تەنها سێ پیت نەبێت سیفەتی تووشبووی بەسەر دادێت، ئەویش (ا، ل، ر)(ئەلیف و لام و را) هەرچەندە نزمن بەڵام بە گوێرەی پیتەکانی پاش و پێشیان یان جووڵە قەڵەوو ناسک دەبن، کەواتە سیفەتی تووشبوو ئەوەیە لە خودی پیتەکە نیە بەڵام بەسەری دادێت بەهۆی دەرەکی، وەکو پیتی ئەلیف(ا) ناسکە بەڵام گەر بەدوای پیتی قەڵەو دابێت ئەویش تووشی قەڵەوی دەبێت. وەکو وشەی (قال) ئەلیفەکە بە قەڵەوی دەخوێندرێتەوە چونکە بەدوای (ق) داهاتووە کە پیتێکی قەڵەوە.

حاڵەتەکانی پیتی عەرەبی (جگە لە ئەلیف)
حالات الحرف العربي (عدا الألف)
زەنەدار (سكون دار)
ساكن
جولاو
متحرك
لەسەر
مفتوح
لەبەر
مضموم
لەژێر
مكسور

حاڵەتەکانی پیتی عەرەبی
حالات الحرف العربي

پیتی ئەلیف تەنها زەنەدارە (سکوندارە) وە پیتی پێشی تەنها لەسەرە
الألف لا تكون إلا ساكنة ولا يكون قبلها إلا مفتوحاً

پیتی توندکراو
الحرف المشدد

پیتی زەنەدار + پیتێکی جوڵاو.

حرف ساكن + حرف متحرك

پیتی زەنەدار
الحرف الساكن

دەردەچێ بەهۆی لەیەکدانی نێوان دوو لای شوێنی دەرچوونی پیت (لێدان) نموونە : لْ – تْ – نْ

يخرج بالتصادم بين طرفي المخرج (القرع) مثال: لْ – تْ – نْ

پیتی جوڵاو
الحرف المتحرك

دەردەچێ بەهۆی لەیەك دووركەوتنی نێوان دوولای شوێنی دەرچوونی پیت (لێکترازان) نموونە : لَ – تَ – نَ

يخرج بالتباعد بين طرفي المخرج (القلع). مثال: لَ – تَ – نَ

هەڵە کردن لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
اللحن (الخطأ) في تلاوة القرآن الكريم

هەڵەکردنی ئاشکرا
اللّحن الجليّ

نموونە :هەڵەکردن لەسەرو بۆرو ژێر دەبێتە هۆی گۆڕینی ماناکە

مثـــال:أخطاء التشكيل تؤدي لتغيير المعنى

هەڵەکردنی شاراوە
اللّحن الخفي

نموونـــە :درێژنەکردنـــەوەی پـــیتی ئەلیف لە ووشـــەی (الـسماء) مانـــای ناگۆڕێ، بەڵام بـــەم شـێوازە وەرمـــان نەگرتووە[1].

مثـــال:عـدم مـد حـرف الألـف في كلمـة (السماء) لم يغير المعنى ولكن لم نتلقاها هكذا.

---

(١) واتە بەم شێوەیە وەرمان نەگرتووە لە قورئا نخوێنە ڕەوان و لێزانەکان کە ئەوانیش لەمامۆستاکانی خۆیان هەتادەگاتەوە پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم). کەواتە ئەگەرچی ماناکەی ناگۆڕێ بەڵام کەسێك زانیاری هەبێت دەبێ حەقی خۆی پێ بدات واتە لە چوار جووڵە کەمتر نەبێت وە تا پێنج جووڵەش دەتوانرێ درێژ بکرێتەوە.

شێوازەکانی خوێندنی قورئان
أساليب التلاوة

لەسەرخۆو تەواو

خوێندنەوەی قورئان بە هێواشی و لەسەر خۆیی بەبێ لەیەککێشانەوە.
قراءة القرآن بتؤدة وتمهل بدون تمطيط.
نموونەی ئەم شێوازە وەکو خوێندنەوەی (شێخ محمود خليل الحصري وە شێخ محمد صديق المنشاوي و شيخ عبدالباسط عبدالصمد) رەحمەتی خوایان لێ بێت. وە . وە (شێخ محمد أيوب) خودا بیپارێزێ

خێرای مام ناوەندی ...

خوێندنەوەی قورئان بەشێوەیەکی مام ناوەنجی لەنێوان (التحقيق)و(الحدر)
قراءة القرآن بشكل وسطي بين التحقيق والحدد.

خێراو بە پەلە الحدر

خوێندنەوەی قورئان بەپەلە بەبێ پەڕاندنی پیت یان لێکدانی بەهەڵە لەگەڵ پیتێکی تر. نموونەی ئەم شێوازە وەکو خوێندنەوەی پێشەواو ئیمامەکانی، هەردوو مکی و مدنی. بۆ نموونە (شيخ عبدالله الجهني يان الحذيفي و الشريم و السديسي)
قراءة القرآن بسرعة بدون اسقاط الحروف أو دمجها.

تەرتیل: بریتیە لە جوان دەربڕینی پیتەکان و زانینی وەستان لەکاتی خوێندنەوەی قورئان. وە تەرتیل هەرسێ شێوازەکەی خوێندنەوە دەگرێتەوە. هەرچەندە شێوازی (تحقيق) لە هەموویان باشترەو زیاتر مافی پیتەکان دەدات و بۆ لێوردبوونەوەو تێگەیشتنی مانای قورئان یارمەتیدەرە بەڵام شێوازی (حدرو بە پەلە) ش بۆ خەتمی قورئان و تەراویح ئاسانترەو دروستە هەروەها (تدوير)یش.

الترتيل: هو تجويد الحروف ومعرفة الوقوف والترتيل يعمّ أساليب التلاوة جميعها.

پیتەكانی عەرەبی
الحروف العربية

پیتەكانی هیجائی
(گویا)٢٩ پیتە
الحروف الهاجائية
(المنطوقة)٢٩حرفا

پیتەكانی ئە بجەدی
(نووسراو)٢٨ پیتە
الحروف الأ بجدية
(المكتوبة) ٢٨ حرفاً

پیتەكانی الهجائیه (گۆیا)
الحروف الهجائية (المنطوقة)

پیتەكانی ئە بجەدی (نووسراو)
الحروف الأ بجدية (المكتوبة)

أبجد هوز حطي كلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغ

قۆناغەکانی گەشەسەندنی نووسنی پیتەکانی (إطباق)[1]
مراحل تطور كتابة حروف الاطباق

قۆنای یەکەم	ص	ص	ص	ص
قۆناغی دووەم	ص	ص	ط	ط
قۆناغی سێیەمو کۆتایی	ص	ض	ط	ظ

گرنگترین بابەتە لێکۆڵینەوەکانی زانستی تەجوید
أهم مباحث علم التجويد

- شوێنی دەرچوونی پیتەکانی عەرەبی   مخارج الحروف العربية.
- سیفەتو ئاوەڵەخۆیەکانی پیتەکان.   الصفات الذاتية للحروف.
- سیفەتو ئاوەڵەدەرکییەکانی پیتەکان :   الصفات العرضية للحروف وأهمها:

وە گرینگترینیان ئەمانەن:

- حوکمەکانی نونی زەنەدارو تەنوین. - أحكام النون الساكنة والتنوين.
- حوکمەکانی میمی زەنەدار - أحكام الميم الساكنة
- حوکمەکانی لامی شەمسیو قەمەری. - أحكام اللام الشمسية والقمرية.
- تێکهەڵکشانی دوو پیتی هاووێنەو هاورەگەز. - ادغام الحرفين المتماثلين والمتجانسين.
- حوکمەکانی درێژ کردنەوەو کورتکردنەوە - أحكام المدو القصر

(١) إطباق: واتە داخستن و نووساندنی زمان بە مەڵاشووی سەرەوە لەکاتی دەربڕینی ئەم چوار پیتە (ص، ض، ط، ظ)

فرەگێڕانەوە
التواتر

بریتیە لە گواستنەوەی بەربلاوو بەلێشاوی هەواڵێك لـە هەواڵـەکان چین دوای چین لەلایەن خەڵك لە یەکەمی سەنەدەکە[1] تـا کۆتـایی بەشێوازێك ژیری قەبولی ناکات هەموو هـەواڵگێرەوەکان کۆببنـەوە لەسەر درۆ.

هو النقل المستفیض لخبر من الاخبار طبقة بعد طبقة من أول الاسناد الى آخره. بحیث یُحیل العقل اجتماع کل الرواة على الکذب

چۆن پێغەبمەر (صلى الله علیه وسلم) قورئانی پیرۆزی راگەیاند
کیف بلّغَ النبـيّ صلى الله علیه وسلم القرآن الکریم

پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) قورئـانی پیرۆزی بەدوو ڕێگە راگەیـاند
١-بە نووسراوی ٢- بەگوتراوی (گواستنەوەی دەنگی)

بلّغَ رسول الله (صلى الله علیه وسلم) القرآن الکریم بطریقتین:
١-مکتوبا ٢-منطوقاً (النقل الصوتي)

وەبی گومان گواستنەوەکەی قورئان بە بەربلاوی و فرەگێڕانەوە پێمان گەیشتووە

وقد وصلنا النقل متوتراً

(١) سەنەد: بریتیە لە زنجیرەی یەك بەدوای یەکی هەواڵگێڕەوەکان.

قۆناغەکانی نووسینەوەی قورئانی پیرۆز

مراحل تدوين القرآن الكريم

١) نووسینەوەی هەموو پارچەیەك یەکسەر لەکاتی دابەزینی لەبەردەستی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم).

١) كتابة كل مقطع فور نزوله بين يدي النبي صلى الله عليه وسلم

٢) کۆکردنەوەی نووسینەکانی پێشوو و لە پەڕاوێك دا لەسەردەمی پێشەوا ابوبکر (رضى الله عنه)

٢) تفريغ الكتابة السابقة في صحف زمن أبي بكر رضى الله عنه.

٣) نووسینەوەو لەبەرگرتنەوەی چەند پەڕاوێك لە پەڕاوەکەی پێشوو لەسەردەمی پێشەوا عثمان (رضى الله عنه)

٣) نسخ عدة مصاحف من الصحف السابقة زمن عثمان رضى الله عنه.

٤) ئەنجا موسڵمانان چەند وێنەیەکی تری بێ هەژماریان نووسیەوە لە پەڕاوەکەی پێشوو.

٤) كتابة المسلمين لنسخ لا تحصى من المصاحف السابق.

٥) سەرهەڵدانی چەند پەرتووك و نووسینێك کە تایبە تمەندیەکانی قورئان نووسینەوە رێکدەخات.

٥) ظهور مؤلفات تضبط خصائص الكتابة القرآنية.

گواستنەوەو گەیاندنی دەنگی بۆ قورئانی پیرۆز

النقل الصوتي للقرآن الكريم

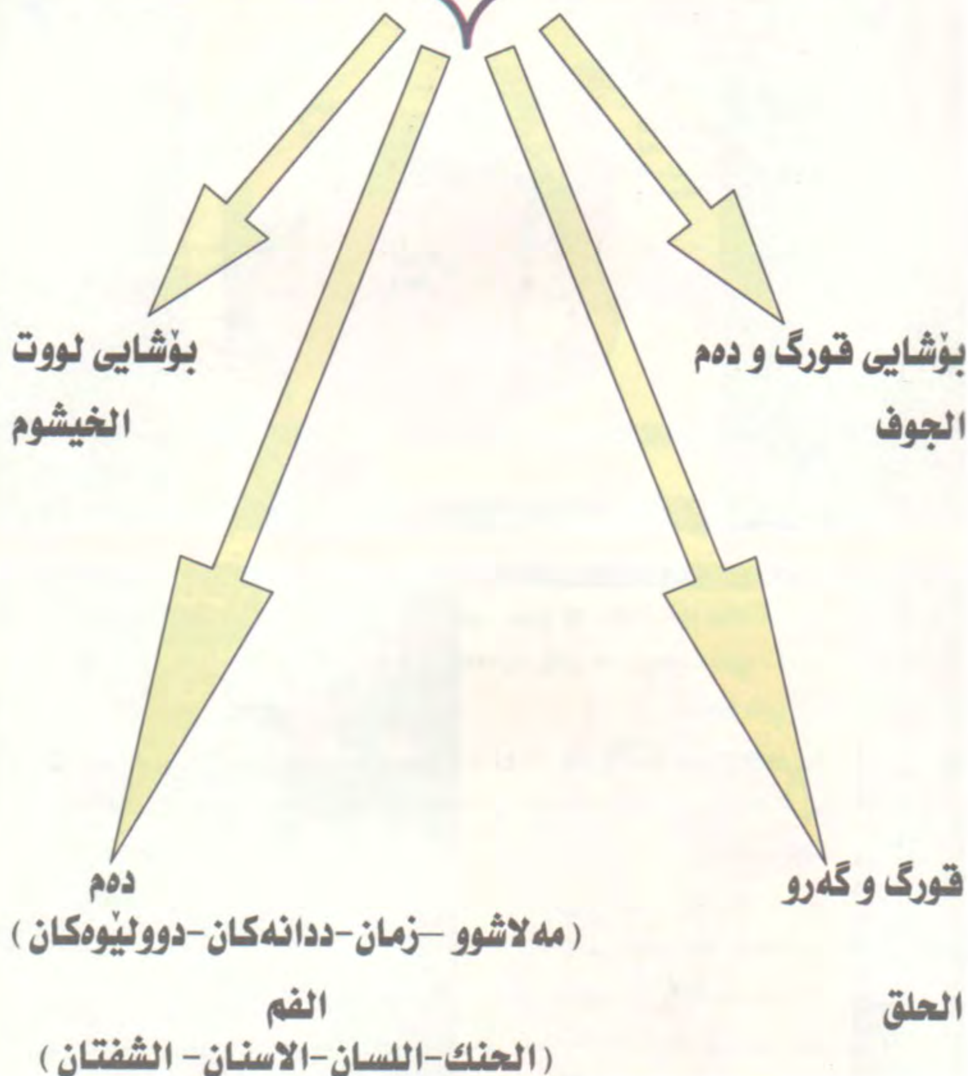
- جبريل-سەلامی خودای لیٚ بیٚت-قورئانی دابەزاند بۆ سەردڵی پیٚغەمبەر صلی الله علیه وسلم.
- نزل جبريل –عليه السلام-بالقرآن العظيم على قلب النبي صلى الله عليه وسلم.

- هاوڵە بەڕیٚزەکانیش قورئانیان لە دەمی پیرۆزی پیٚغەمبەر صلی الله علیه وسلم وەرگرت.
- تلقى الصحابة الكرام من فم رسول الله صلى الله عليه وسلم.

- ئە نجا هاوەڵەکانی پیٚغەمبەر صلی الله علیه وسلم قورئانیان گەیاندو گواستیانەوە بۆ شویٚنکەوتوان و دوای خۆیان.
- نقل أصحاب رسول الله –صلى عليه وسلم-القرآن الى من بعدهم.

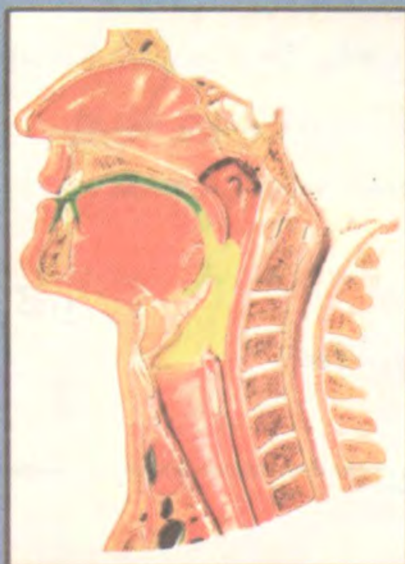
دەرچە سەرەکیەکانی پیتەکانی عەرەبی

المخارج الرئيسيه للحروف العربيه

دەرچە سەرەکییەکانی پیتەکانی عەرەبی
المخارج الرئيسية للحروف العربية

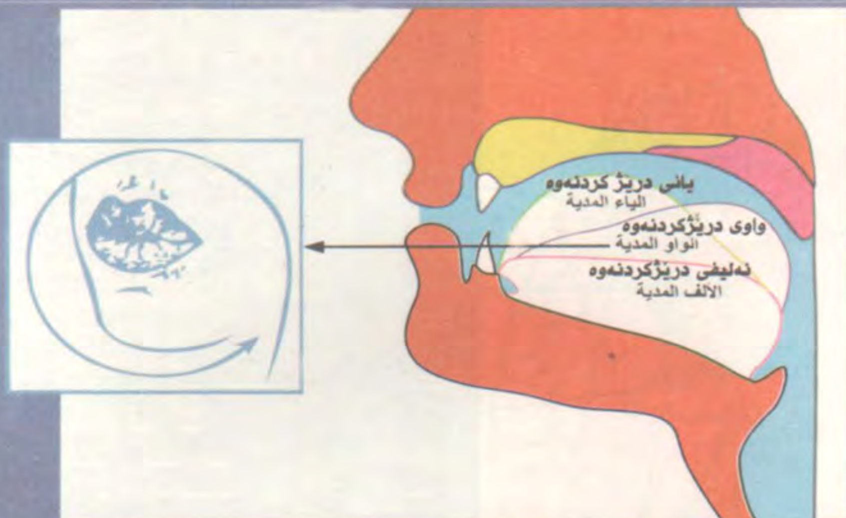
بۆشایی یەکە

بۆشایی قورگ + بۆشایی دەم و زار

الجوف

تجويف الحلق + تجويف الفم

پیتەکانی درێژ کردنەوە: ـَــ ا + ـُــ و + ـِــ ي
حروف المد : ـَــ ا + ـُــ و + ـِــ ي

تێبینی :

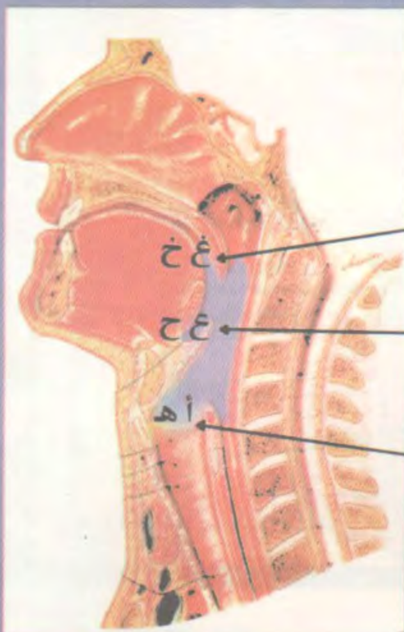
١. مەرجە بۆ ئەوەی پیتەکانی (ا، و، ی) درێژبکرێنەوە دەبێ جوڵەی پیتی پێش هەر یەکەیان لەڕەگەزی خۆی بێت، واتە پیتی پێش (ا) دەبێ لەسەر (فتحة) بێت چونکە پیتی ئەلیف لە دوو سەرە (فتحة) پێکهاتووە، وە پیتی پێش (و) دەبێ لەبەر (ضمة) بێت چونکە (و) لە دوو بۆرە (ضمة) پێك هاتووە، وە پیتی (ی) دەبێ پێشەکەی لە ژێر (کسرة) بێت چونکە (ی) لە دوو ژێرە پێك هاتووە.

٢. لە کاتی دەربڕینی ئەم سێ پیتە (ا، و، ی) دەبێ ئاگادار بین بەهیچ شێوەیەك تێکەڵی نەکەین لەگەڵ مینگە (غنە) واتە نابێ لە لووت دەربچێ، هەروەك ئەم هەڵەیە زۆر کەس تێ دەکەوێت کە پێ ی دەوترێت (خنخنە).

٣. وە نابێ بە پچڕ پچڕ یان لەرزین ئەم سێ پیتە بەتایبەتیو هەموو پیتەکانی تریش بخوێندرێتەوە، بەتاییەتی ئەوانەی ئاوازی نەشاز بەکاردێنن لەکاتی قورئان خوێندن وەك ئەوەی لەرزی سەرما گرتبێتیان کە پێی دەوترێت (ترعید)

٤. پێویستە جیاوازی بکەین لە مابەینی پیتی همزە (أ) و ئەلیف (ا) لە دەربڕینو نووسین دا، چونکە ئەلیف(ا) دەرچەکەی بۆشایی قوڕگو دەمە، بەڵام همزە (أ) دەرچەکەی قوڕگە، هەروەك سیفاتیشیان لەیەك جودایە.

پیتەکانی قورگی
الحروف الحلقية
(أ هـ، ع ح ، غ خ)

أدنى الحلق

(اصل اللسان مع الحنك اللحميّ)

نزیکترین بەشی قورگ

(رەگ و بنچینەی زمان لەگەل مەلاشـــوی گوشتی "نەرم") کە پیتی (غ، خ) لێ دەردەچێ

وسط الحلق

(منطقة لسان المزمار مع الجدار الخلفيّ للحلق)

ناوەڕاستی قورگ

(ناوچەی زمانە بچکۆلە لەگەل دیـــواری دواوەی قورگ)کە پیتی (ع، ح)ی لێدەردەچێ.

أقصى الحلق

(منطقة الأوتار الصوتية) ويخرج منه: الهمزة (انطباق الوترين الصوتيين) الهاء (بانفتاحهما)

ئەوپەری قورگ

(ناوچەی دەنگەژێی یەکان)کـــە پیتی "همزە" لێ دەردەچـــێت بەهۆی لێکدان و داخرانی دەنگە ژێی یەکان ، وە پیتی (ها)بـــە داخرانی دوو دەنگە ژێ یەکە)

تیبنی:

١. **نابێ پیتی (غ)و (خ) تێکەڵ بکرێت هەروەك هەندێ كەس تووشی دەبن.**
٢. **نابێ پیتی (ع) قەڵەو بکرێت هەروەك هەندێ كەس تووشی دەبن.**
٣. **نابێ پیتی (ع)، (ح) تێکەڵ بکرێت هەروەك هەندێ كەس تووشی دەبن.**
٤. **نابێ پیتی (أ، هـ) قلقلەو هەژان و هەڵبەزێن بکرێ هەروەك هەنـــدێ کـــەس تووشـــی دەبن.**

-بۆ دەربڕینی هەر پیتێك ئەوە زەنەداری بکە (ساکن) وە هەمزەیەکی لەســەر (ا) لــە پێــشی دابنێ بەجوانی دەریدەبڕی نموونە :

أبْ ، أتْ ، أثْ، أ وْ.....

- دەبێ ئەم بەشانەی مەڵاشوو بەتەواوی و ڕێکی بزانین بۆ دیاریکردنی دەرچەی پیتەکان و ناسینەوەو جیاکردنەوەیان لەیەکتر.

ددانەکـــان (٣٢)
الأســـنان (٣٢)

- **دوانە** • الثنايا (٤)
- **چوارینە** • الرَّباعِيات (٤)
- **کەڵبەکان** • الأنياب (٤)
- **زەردەوو بزەکان (پێکەنی)** • الضواحك (٤)
  واتە لەگەڵ پێکەنین بەدیار دەکەون
- **هاڕەڕەکان** • الطواحن (١٢)
- **خرێنەکان (کاکیلە)** • النواجذ (٤)
  (ددانی ژیری)

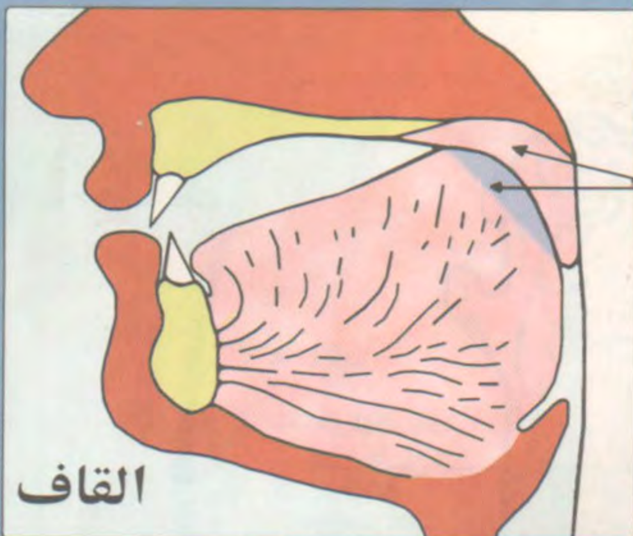
- پێویستە ناسینەوەی ددانەکان بۆ دیاریکردنی پیتەکان و ناسینەوەیان بەتایبەتی پیتی (ض) کە لێواری زمان لەگەڵ ددانەکانی هاڕەڕەکانو پێکەنین بەشدار دەبن لە دەربڕینی ئەم پیتە لەگەڵ چەند تایبەتمەندیو صیفاتێك کە دوایی باسیان دەکەین(إن شاء الله).

بەشەکانی زمان
أقسام اللسان

-دەبێ بزانین کە زۆربەی پیتەکان لە زمان دەردەچن، وە دەبێ بەشەکان لە یەکترجیابکەینەوەو بیانناسینەوە بەتاییەت سەرە زمان و لازمان.

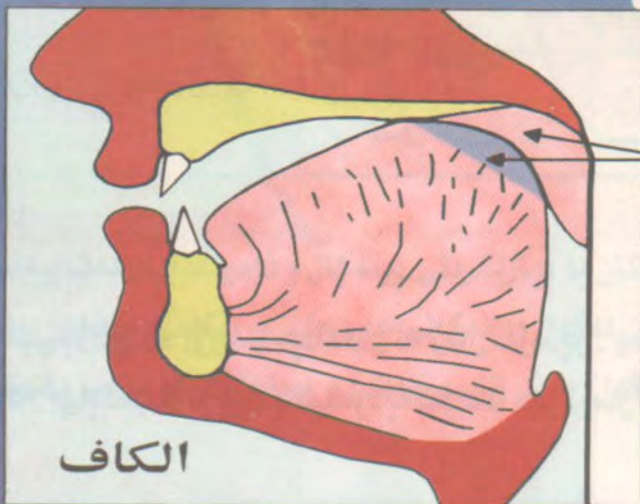
شوێنی دەرچوونی پیتی قاف
مخرج القاف

کۆتایی و ئەوپەڕی زمان لەگەڵ مەلاشوی گۆشتی

اقصى اللسان مع الحنك اللحمي

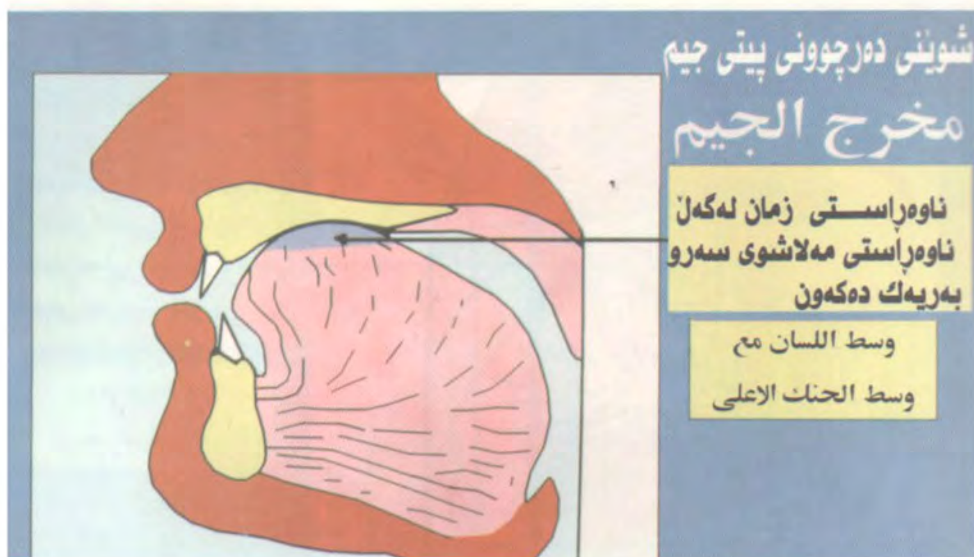
شوێنی دەرچوونی پیتی کاف
مخرج الكاف

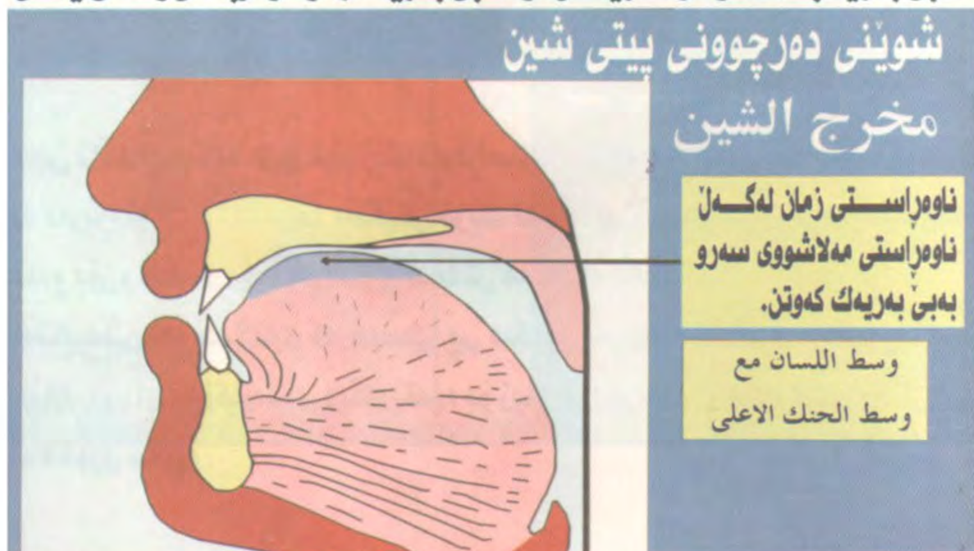
ئەوپەڕی زمان لەگەڵ مەلاشوی گۆشتی و ئێسکی

اقصى اللسان مع الحنك اللحمي والعظمي

-ئەو پەڕی زمان لەگەڵ مەلاشوو دوو پیتی لێ دەردەچێ (ق، ك) بەڵام (ق) لەبەشی سەرەوەیەو زمان پێی بەرزو قەڵەو دەبێ، هەرچی (ك) لەبەشی خوارەوە زمان پێی ناسك و باریك و نرم دەبێ.

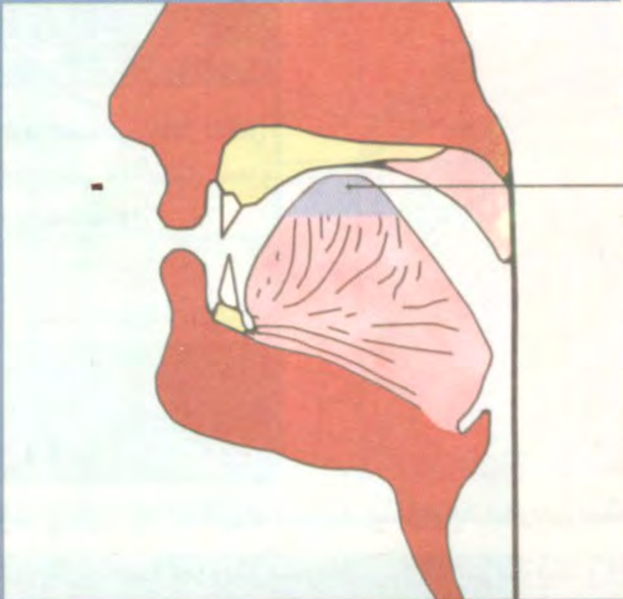

-دەبێ پیتی (ج) بە تیژی بخوێندرێتەوەو بە عەرەبی بێت نەوەك بە عەجەمی.
-نابێ بكرێت بە (گ) وەكو مصریەكان. وە نابێ بكرێت (ژ) وەكو لوبنانی و شامی یەكان.

-ئەگەر بۆشاییەك لە مابەینی زمان و مەلاشوو نەبێت لە دەربڕینی (ش) ئەوە دەبێتە (چ)ێكی تێرو قەڵەو، دیارە كە پیتی (چ) لە عەرەبی دا نیە.
وە هەبوونی ئەم بۆشایی یەیە كە هەر یەكە لە پیتی (ج ، ی، ش) لەیەك جیا دەكاتەوە

شوێنی دەرچوونی پیتی یاء
مخرج الياء

ناوەڕاستی زمان لەگەڵ ناوەڕاستی مەلاشوی سەروو بەبێ بەریەك كەوتن

وسط اللسان مع
وسط الحنك الاعلى

-دەبێ ئاگاداربیت بە هیچ شێوازێك ناوەڕاستی زمان بە مەڵاشووی سەرەوە نەكەوێت لە دەربڕینی (ي) ئەگەر نا دەنگێكی نزیك لە (گ)ی كوردی لێ دەر دەچێت یان تامو بۆنو خڵتەی (گ) وەردەگرێ ئەمەش هەڵەیەو نابێ.
بەتایبەتی ئەو هەڵانەی كە هەستی پێ دەكەین لە یێی مشدد(يّ) وەكو ووشەی (إيَّاك) و (أيُّ) هۆكارەكەی دەگەڕێتەوە بۆ زیاد نزیكردنەوەی ناوەڕاستی زمان لە مەڵاشووی سەروو.

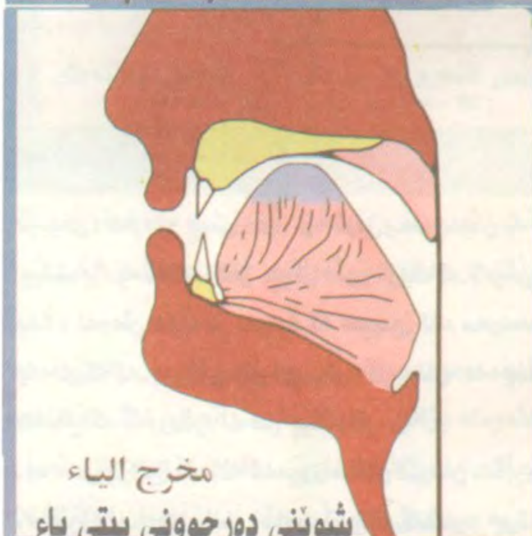

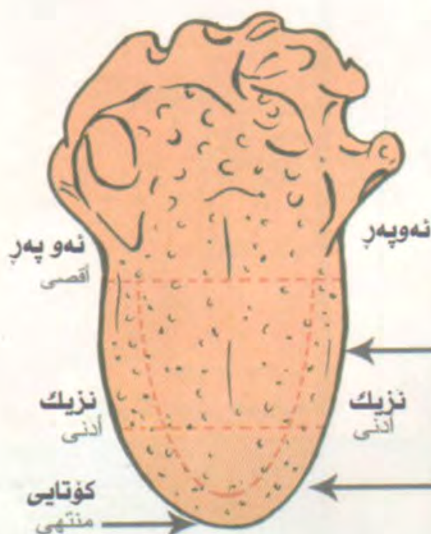
تێبینی:

جیاوازی هەرسێ پیتە کە بەڕۆشنی دیارە کە جیم و مەڵاشی سەرو بەریەك دەکەون وەشین و مەلاشوی سەرو بۆشایی یان لە مابەینە.

وە پیتی(ي) بەهەمان شێوە بەڵام زمان لە پیتی (ي) دەچەمێتەوە وەکو تەپۆلکە گردە.

شوێنی پیتی ضاد و لام له لێواری زمان
حيزا الضاد واللام من حافة اللسان

ئەو سنورەی کە پیتی ضادی تێدایە لە هەردوو لێواری زمان

الحيز الذي تشغله الضاد من حافتي اللسان

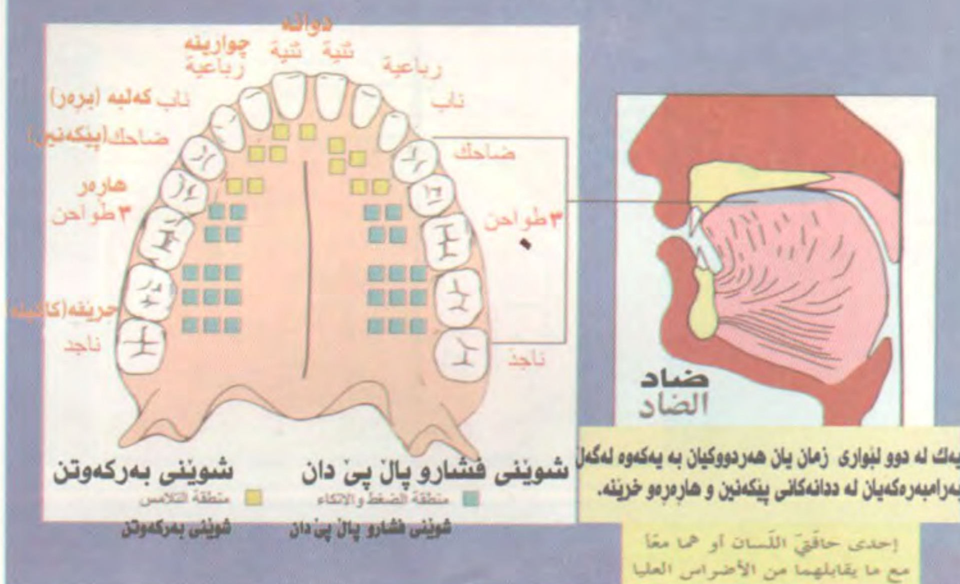
سنوری لام: لە بەشی نزیکی هەردوو لێواری زمانە تا کۆتایی لاپەڕی زمان

حيز اللام: من أدنى حافتي اللسان إلى منتهى طرفه

-تێبینی: هەردوو پیتی (ض، ل) شوێن و دەرچەیان لە یەك نزیکە بۆیە هەندێ لە خەڵك بەتایبەت پێشنوێژە بەتەمەنەکان پیتی (ض) نزیك لە لامێکی قەڵەو (ڵ) دەربڕیوە کە ئەمەش هەڵەیە، بەڵام لەوەش هەڵەتر ئەوەیە کە دەبینین لەم سەردەمە هەڵە بە هەڵەیەکی گەورەتر دەگۆڕنەوە بەوەی کە لە جیاتی (ض) پیتی (ظ) یان (ط) یان (د)ێکی قەڵەو بەکاردێنن، کە ئەمەش هەڵەیەکە گەورەترە لە هی پێشووتر.

وە دەبێ بزانین ئەمانە هەمووی مانای قورئان دەگۆڕێ هەروەك ووشەی (ناضرة) جیایە لە گەڵ (ناظرة) لە ڕووی مانا، (ناضرة) واتە گەشاوەو پڕشنگدار بەڵام (ناظرة) واتە ئەوەی دەڕوانێتە شتێك. ئەم دوو ووشەیە هەردووکی لە سورەتی القیامەدا هاتووە ایە (٢٢ ، ٢٣): (وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾)

شوێنی دەرچوونی ضاد
مخرج الضاد

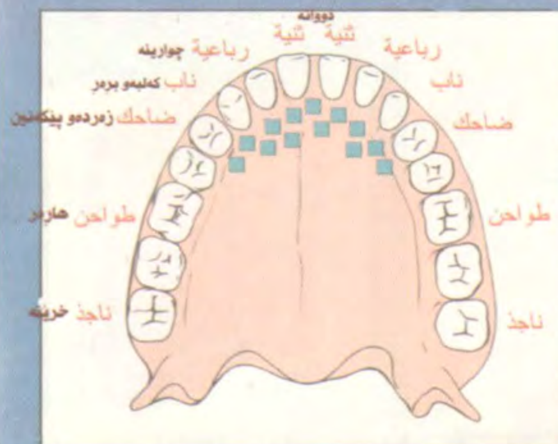
- پێویستە بۆ دەربڕینی پیتەكان بە جوانی بەتایبەتی پیتی (ض) گوێ بگرین لە مامۆستا شارەزاو بلیمەتەكانی بواری تجوید كە لێزان و وەستاو پێشەوان بەتایبەت ئەوانەی خاوە (إجازة)ن لە (قراة القرآن).؟

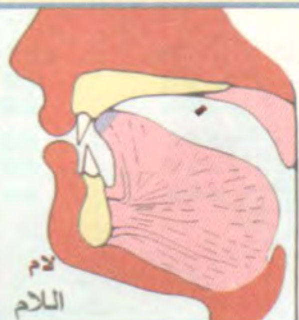
وە دەبێ بە (مشافهة) بێت و بەچاو خوێندنەوەو دەربڕینیان ببینین و بۆیان بخوێنینەوە تاهەڵەكانمان بۆ دیاری بكەن و ڕاستی ڕاستكردنەوەكە بزانین. چونكە زانستی تجوید لەگەڵ هەموو زانستەكانی تر جیایە كە زانستێكە بەبێ مامۆستای شارەزا فێری نابێت، هەرچەندە بواری تیۆری (نظري) فێر بێت بەبێ مامۆستا بەڵام لەبواری جێبەجێ كردن كە پێویستە بۆ قورئان خوێندنەوە پێویستیت بە شارەزا هەیە.

شوێنی دەرچوونی پیتی لام
مخرج اللام

نزیکترین بەشی دوو لێواری زمان تا کۆتایی لاپەڕەی زمان و لەگەڵ بەرامبەری خۆی لە مەلاشووی سەروو.

أدنى حافّتي اللّسان إلى منتهى طرفه مع ما يقابلها من الحنك الأعلى

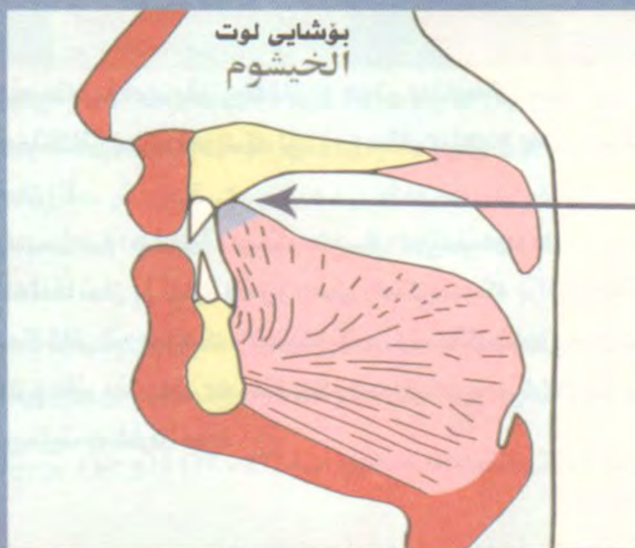

شوێنی دەرچوونی نون
مخرج النون

لە لاپەڕەی زمان لەگەڵ بەرامبەری خۆی لە پدو (پوك).

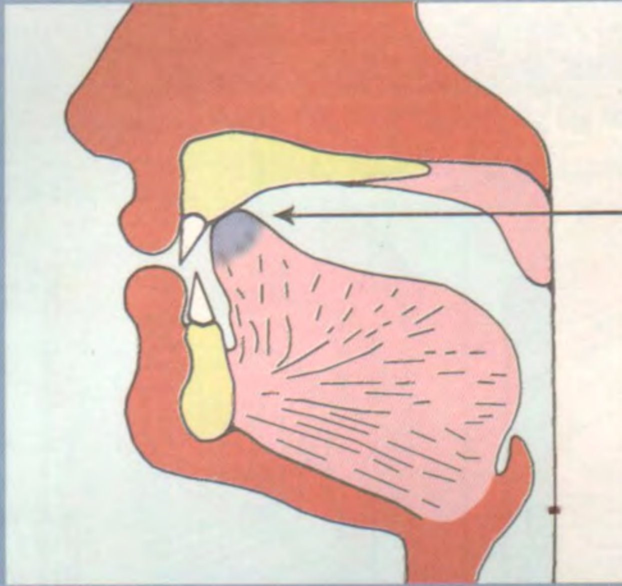
من طرف اللسان مع مايحاذيه من اللثة

- نون پیتێکە دەبێ بە دوو بەش، نیوەی عایدی زمانە، نیوەکەی تر کە مینگەیە (غنة) لە لووت (کە پوو) دەردەچێ.

-دەبێ ئاگاداربین لا پەڕی زمان (طرف) جیاوازە لەگەڵ سەرەزمان

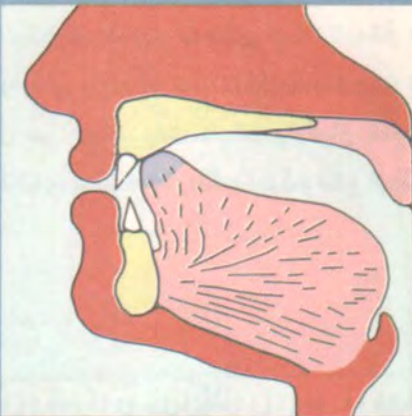
شوێنی دەرچوونی راء
مخرج الـراء

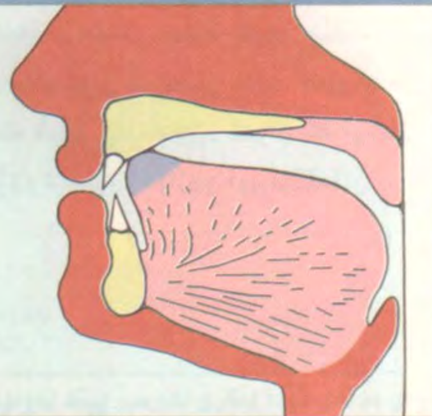

-لاوازیو قەڵەوی (ر) لەبەشی (صفات) باسكراوە .

ڕێی باریك و تەنك
الراء المرقـقـة

ڕێـی قـەڵـەو
الراء المفخمة

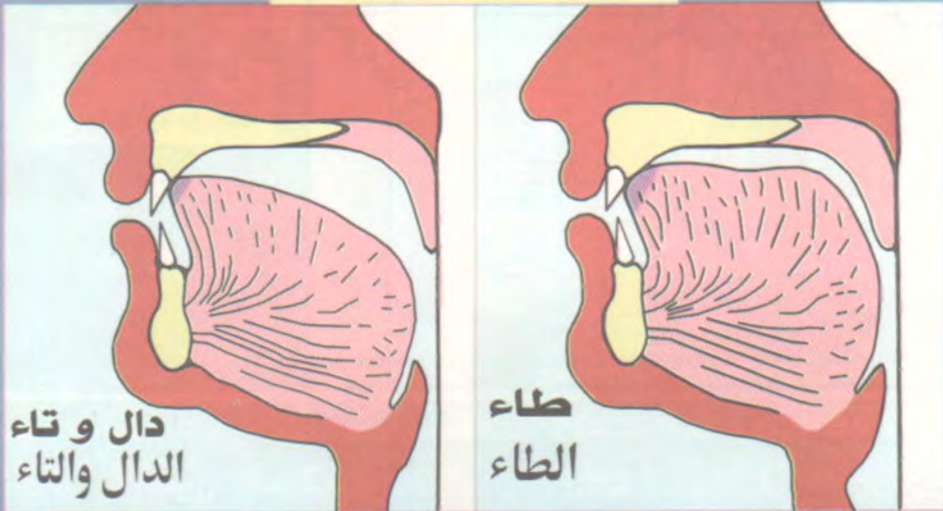

-بۆ ناسینی قەڵەوو باریك دواتر باسی لێوەدەكەین.

شوێنی دەرچوونی طاء و دال و تاء
مخرج الطاء والدال والتاء

لاپەڕەی زمان لەگەڵ بنچینەو ڕەگی دوو ددانی سەرەوە

طرف اللسان مع أصول الثنايا العليا

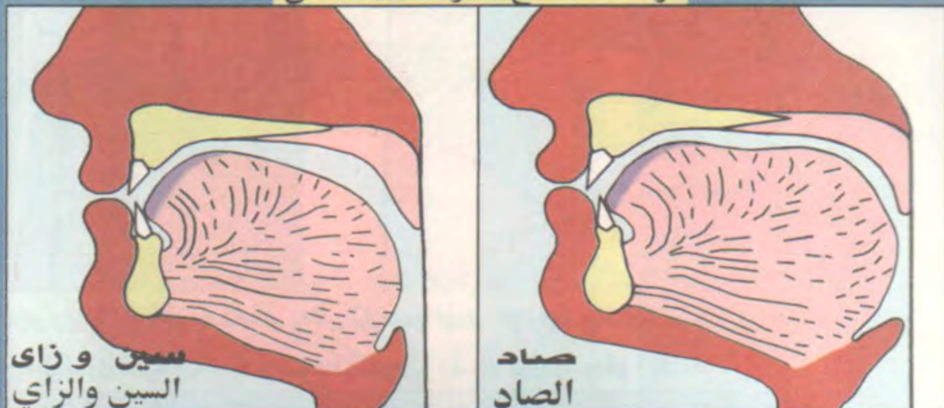

-بۆ لێکجیاکردنەوەی ئەم سێ پیتە لەیەکتر دەبێ تەماشای بابەتی صفات بکرێ، چونکە (صفات) پێوەرێکی ووردە بۆ لەیەکجاکردنەوەی ئەو پیتانەی یەك شوێن دەرچەیان هەیە، هەروەك سێ برا یان سێ خوشك یەك دایكو باوکیان هەیەو لەیەك شوێن پەیدابوون، ئەوەی کە لێکیان جیا دەکاتەوە صفاتە لە ڕەنگو دەنگو ناوو کورتیو درێژیو قەڵەویو لاوازیو خووڕەوشتەکان.

شوێنی دەرچوونی سین و زای
مخرج الصاد والسين والزاي

لێواری زمان لەگەڵ بەشی سەرەوەی دوو ددانی خواروو

طرف اللّسان مع ما فوق الثّنايا السّفلى

-دەبێ وورپابین پیتی (ص)و (س) تێکەڵ نەکەین بەتایبەتی لە ووشەکانی (صراط) و(المستقیم)

شوێنی دەرچوونی ظادو ذال و ثاء
مخرج الظاء والذال والثاء

لاپەڕەی زمان لەگەڵ لاپەڕەی دوو ددانی سەروو

طرف اللسان مع أطراف الثّنايا العليا

-ئەوەی هەڵەی تێدا دەکرێ لەم سێ پیتە ئەوەیە کە (ظ)بە (ذ) یان (ز) دەگۆڕدرێ، وە (ذ) بە (ز)، وە (ث) بە (س) دەگۆڕدرێ کە هەرسێ پیتەکە لە یەکترجیادەکرێتەوە بە صفات.

شوێنی دەرچوونی فاء
مخرج الفاء

له ناوەوەی لێوی خواروو لەگەڵ لاپەڕەی دووداني سەروو

من بطن الشفه السّفلى مع أطراف الثَنايا العليا

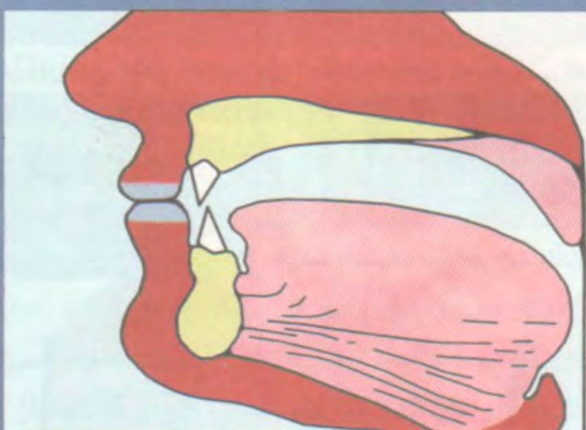

-دەبێ ووریا بین گەر بە تەوای بەشی ناوەوەی لێوی خوارەوە بەکارنەهێنین و دوانەی سەروی لێ نەچەقێندرێ ئەوە پیتە کە نزیك دەبێتەوە لە (ڤـ)ی کوردی. وەکو : أفْئدَة.

شوێنی دەرچوونی باء
مخرج الباء

دەردەچێ بە لێکدان و نووساندنی هەردوو لێو لەسەر یەکتر

تخرج بانطباق الشَفتين على بعضهما

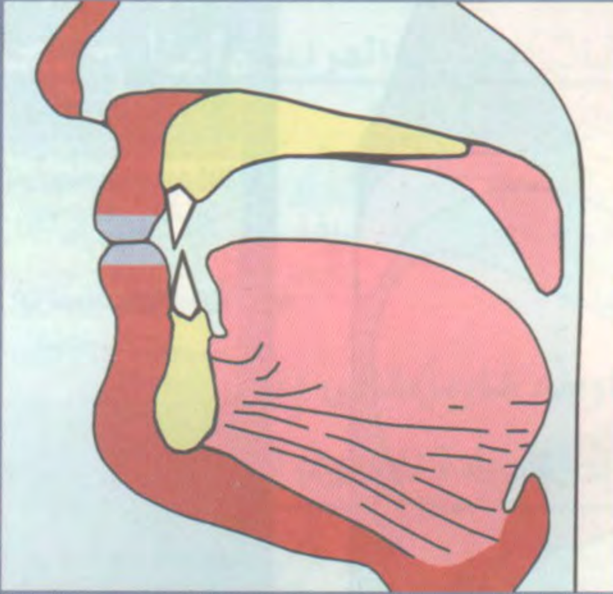

-دەبێ ووریا بین پیتی (ب) نەگۆڕین بە (پ)ی کوردی.

-بۆ خۆپاراستن لەم هەڵەیە دەبێ بەشی تەڕێتی لێوەکان بەکاربهێنین ئەگەرنا دەکەوینە هەڵەو بە (پ)ی کوردی دەیگۆڕین.

-بۆیە بە پیتی (ب) دەوترێ (بحری) وە بە پیتی (م) دەوترێ (بری). چونکە لە (ب) بەشی تەڕی لێوەکان کە نزیکە لە تەڕایی و ئاوی دەم بەکاردێت، بەڵام لە پیتی (م) بەشی دەرەوەی لێوەکە ووشکە بەکاردێت.

نموونە : لَهَبْ، يَبْتغونَ، تَبتْ

شوێنی دەرچوونی میم
مخرج المیم

دەردەچێ بە لێکدان و نووسانی هەردوو لێو وە لەگەڵیاندا دەنگی منیگە هەیە لە بۆشایی لووت

تخرج بانطباق الشّفتين ويصاحبهما غنّة من الخيشوم

- پیتی (م) دوو بەشە، نیوەی لە لێوەکان دەردەچێ وە نیوەکەی تر کە مینگەیە (غنە) لە لووت (کە پوو) دەردەچێ :

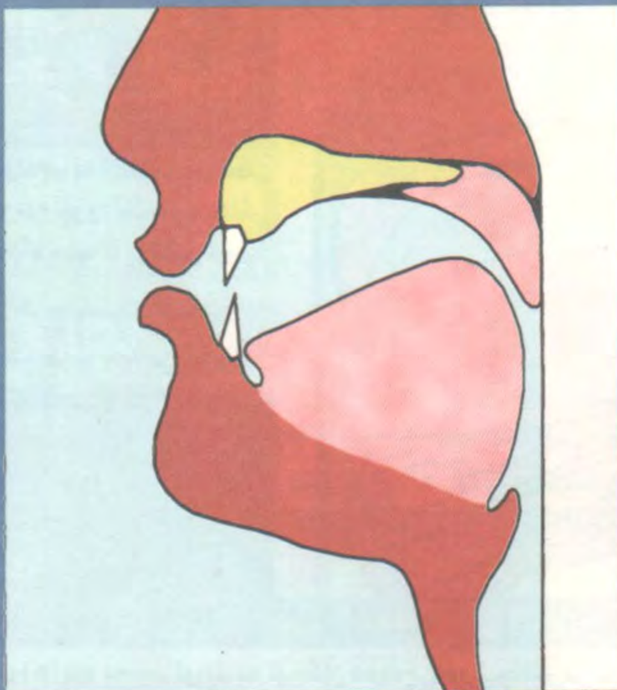
نموونە : إمّا ، أمْ لَهُمْ

-دەبێ ووریا بین هەردوو لێوەکان بە تەواوی لە سەر یەکتر دابنێین ئەگەرنا دەبێتە (قەلقەلە) بەهەڵە هەروەك لە پیتی (نون) ئەم هەڵەیە دەکرێ.

نموونە : أنْعَمْتَ.

- پیتی (م) لە بەشی دەرەوەی لێوە وشکە دەردەچێت، بۆیە پێی دەوترێت (برّي). هەروەك بە پیتی (ب) دەوترێ (بحري) چونکە بەشی تەڕی لێوەکان بەکاردێت.

شوێنی دەرچوونی پیتی واو
مخرج الواو

بەرزبوونەوەی ئەوپەری زمان
ارتفاع أقصى اللسان
+
بازنەبوونی دوو لێوەکان
استدارة الشفتين

-هەردوو لێوەکان کشت دەکرێن واتە خڕ دەکرێن وەکو بازنە بەڵام فشاری ناخرێتە سەرو توندی لەگەڵ ناکرێت.

نموونە: أوتَاداً، لَوَّ.

-ئەم (و) جیاوازە لەگەڵ (و)ی درێژ کردنەوە (مَدّي) کە لەسەرەتای پیتەکان باسمان کرد، چونکە ئەم (و) لێرە مەرج نیە زەنەدار بێتو پێشەکەی لە ڕەگەزی خۆی بێت، چونکە ئەگەر (و) ساکن (زەنەدار) بوو وە پێشەکەی (ضمة، بۆرە) بوو ئەوە ئەم (و) مەددی یەو شوێنی دەرچوونی بۆشایی دەم و قوڕگە (الجوف).

نموونە: يُؤمِنُون.

سیفەتو ئاوەڵی پیتە عەرەبی یەکان

صفات الحروف العربیه

ئەو سیفەتو ئاوەڵانەی هاودژن
صفات لها ضد

سیفەتو ئاوەڵە بێ دژەکان
صفات لا ضد لها

سیفەتو ئاوەڵە هاودژەکانی پیتی عەرەبی

الصفات المتضادة للحروف العربیة

ئاشکراو کز (شاراوە)
الجهر والهمس

تونديو خاوي و ناوەندی
الشدة والرخاوة والبینة

بەرزو نزم
الاستعلاو الاستفال

داخراوو کراوە
الاطباق والانفتاح

-صفات: بریتیە لەو ماناو تاییەتمەندیانەی کە پیتەکانی یەك شوێن دەرچە لەیەك جیادەکاتەوە. وەك (ص، س، ز) لەیەك شوێن دەردەچن بەڵام صفەتی (بەرزی -استعلاء و (داخران- أطباق) وا لە (ص) دەکات لە (س) بەهێزتر بێتو قەڵەوبێت، هەروەك تایبەتمەندی ئاشکرا (الجهر) وا لە (ز) دەکات وەکو (س) نەبێت. ئەمەش گەورەیی خودا بەدیار دێخێت لە دروستکردنی پیتەکان، هەروەها هەڵبژاردنی زمانی عەرەبی بۆ دابەزاندی (قرآن)

سيفەت و ناوەڵە بێ دژەکان
الصفات التي لا ضد لها
مینگە(گنەیی)
الغنة
فیکە
الصفير
بەرەو درێژبوون
الاستطالة
بڵاوبوونەوە
التفشي
هەڵبەزین وڕاتەکان
القلقلة
دووبارە کردنەوە
لادان
الانحراف
نەرمی و نیانی
اللين

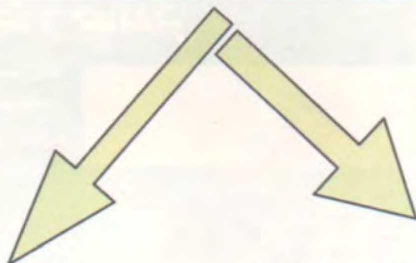
ئاشکراو بەچپە(کزو شاراوە)

الجهر والهمس

پیتەکانی عەرەبی لەو ڕووەی کە هەناسەدان یان هەناسە گیرانەوە دەبێ بە دووبەش:

الحروف العربية من حيث جريان وا نحباس النفس

کزو شاراوەو چپاندن ژمارەیان (١٠)پیتە

مهموسة (١٠)

(سكت فحثه شخص)

سكت فحثه شخص

ئاشکراو دیار(١٩)

مجهورة (١٩)

(باقي الحروف)

پیتەکانی تر کە ژمارەیان نۆزدەیە

دەنگ کزیو شاراوە (چیە)

دەنگ کزبوون و چپان لە گوێچکەدا لە ئە نجامی کرانەوەی دوو دەنگەژێ یەکان و نەهەژانیان و ڕۆیشتنی زۆربەی هەوای هەناسەو بەرێکردنی

الهمس

الخفاء في السمع نتيجة انفتاح الوترين الصوتيين وعدم اهتزازهما وجريان كثير لهواء النفس

گزی دەنگی پیت و چپاندنی

دەنگ کزبوون و چپان لە گوێچکەدا لە ئەنجامی کرانەوەی دوو دەنگە ژێ یەکان و نەهەژانیان و ڕۆیشتنی زۆربەی هەوای هەناسەو بەرێکردنی

دوو دەنگەژێ یەکان لە حاڵەتی گزی دەنگی پیت و چپاندنی
حالة الهمس

الهمس

الهمس : الخفاء في السمع نتيجة انفتاح الوترين الصوتيين وعدم اهتزازهما وجريان كثير لهواء النفس .

ئاشکراو دیار

دەنگ ئاشکرایی و دیاربوونی لە گوێچکەدا لەئە نجامی لێکدانی دوو دەەنگەژێ یەکان و هەژاندنیان و گلدانەوەو گرتنەوەی زۆربەی هەوای هەناسە

الجهر

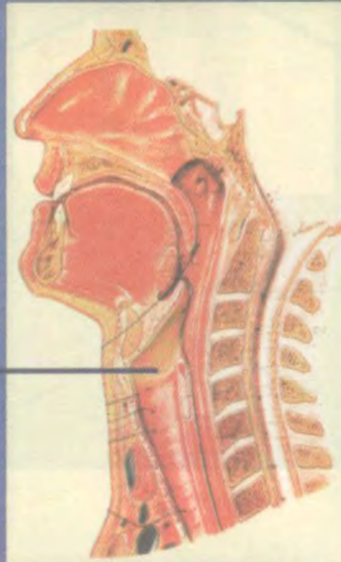
الوضوح في السمح نتيجة تضامّ الوترين الصوتيين واهتزازهما وا نحباس كثير لهواء النفس.

ئاشکراو دیار

دەنگ ئاشکرایی و دیاربوونی لە گوێچکەدا لەئە نجامی لێکدانی دوو دەەنگەژێ یەکان و هەژاندنیان و گلدانەوەو گرتنەوەی زۆربەی هەوای هەناسە

شێوەی دەنگە ژێیەکان
لە حالەتی ڕۆشنی دەنگ و ئاشکرایی
حالة الجهر

الجهر

الجهر : الوضوح في السمع نتيجة تضام الوترين الصوتيين واهتزازهما وانحباس كثير لهواء النفس .

شێوازی دوو دەنگە ژێکان لە هەردوو حاڵەتی
کزو نادیـــار (الهمس)و ئاشـــکراو دیـــار (الجـهـر)

وضع الوترين الصوتيين حالتي الهمس والجهر

حاڵەتی ئاشکرا
حالة الجهر

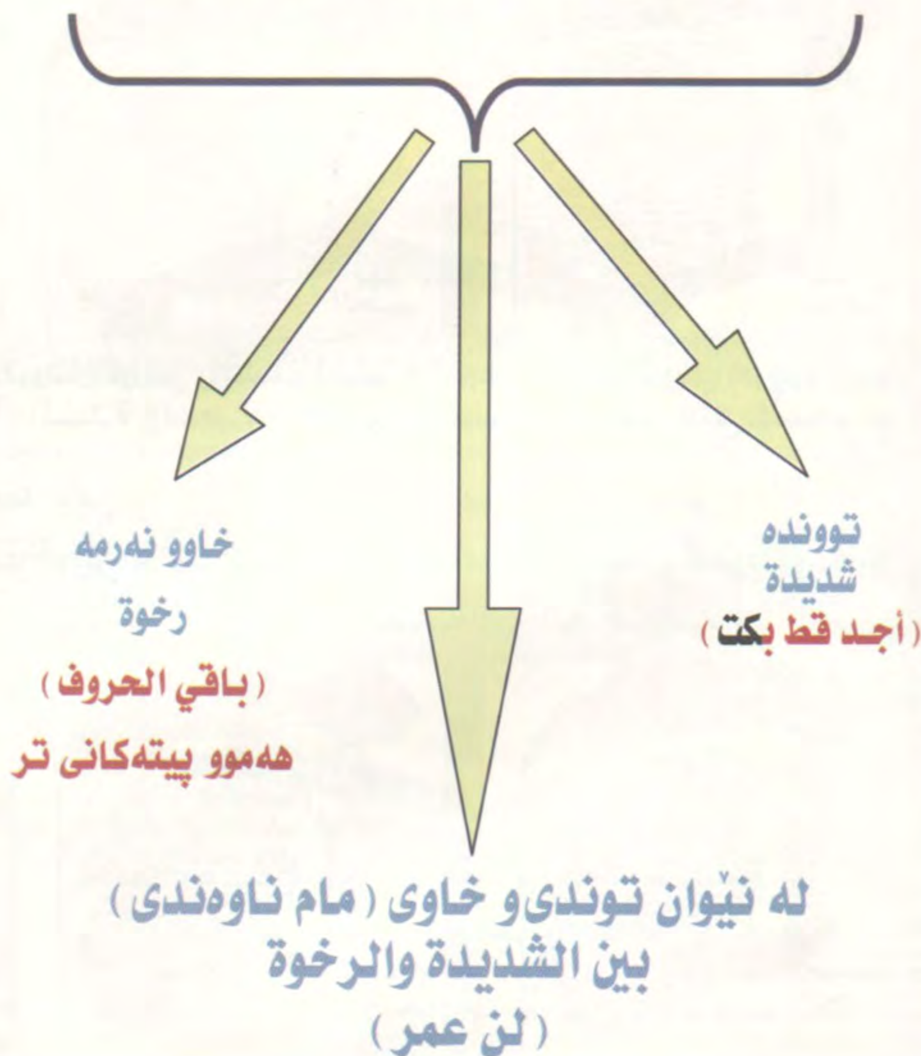

حاڵەتی کزو چپاندن
حالة الهمس

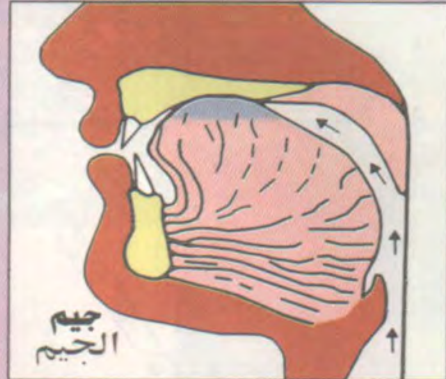

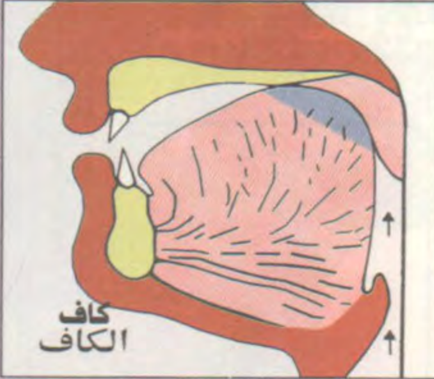
پیتەکانی عەرەبی لەڕووی ڕۆیشتنی دەنگ لە شوێنی دەرچەی پیت

الحروف العربية من حيث مرور الصوت في المخرج

توونديی
الشدة

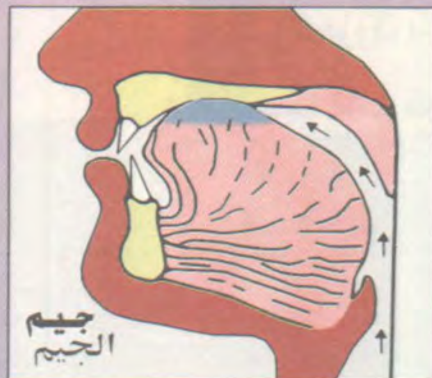

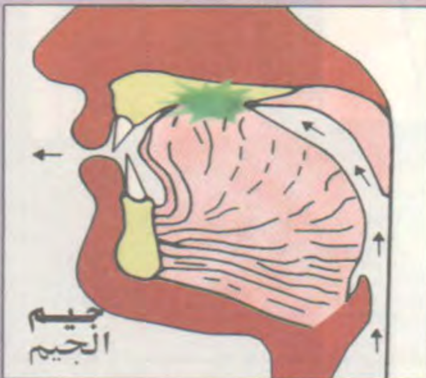

توونديی: گیرانی رۆیشتنی دەنگ لە ئەنجامی داخرانی شوێنی دەرچوونی پیت
الشدة :انحباس جريان الصوت نتيجة غلق المخرج

نموونە: يَأْتي ، مَريجْ ، يَدْخلون ، اقترب، صِرَاطَ ، يَبْتَغي ، أكْبَرَ، أُتْلُ

دەرچوونی دەنگ دوای گلدان و گیرانەوەی لەو پیتەی کە توونددو ئاشکرایە
انطلاق الصوت بعد انحباسه في الحرف الشديد المجهور

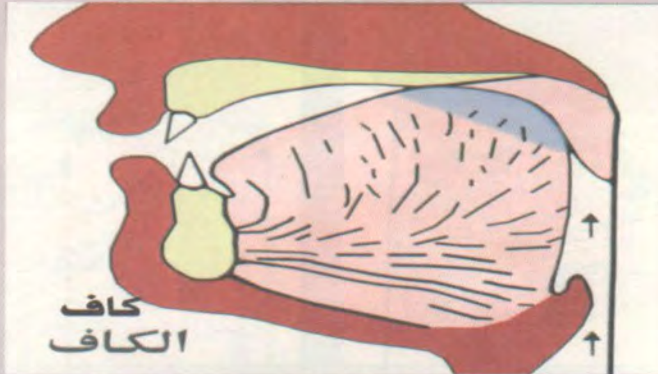

پالەپەستۆی دەنگە گیراوەکە لە دواوەی دەرچەی پیتەکەو
پاشان دەرچوونی؛ نیشانەو ناوەلی دەنگەکە دیاری دەکات
ضغط الصوت المحبوس خلف المخرج وانطلاقه يحددان معالم الصوت.

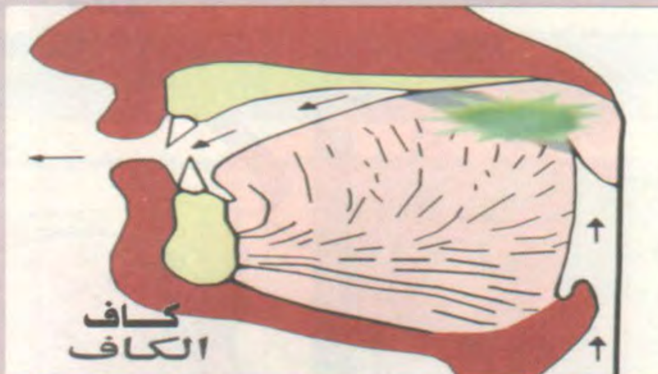
نموونە: يَجْمعُ

دەرچوونی دەنگەکە دوای گیرانی لەو پیتەی کە تووند و کزو شاراوەیە
انطلاق الصوت بعد انحباسه في الحرف الشديد المهوس

تووندی: گیرانی ڕۆیشتنی دەنگە لەئەنجامی داخرانی شوێنی دەرچوونی

الشدة: انحباس جريان الصوت نتيجة غلق المخرج

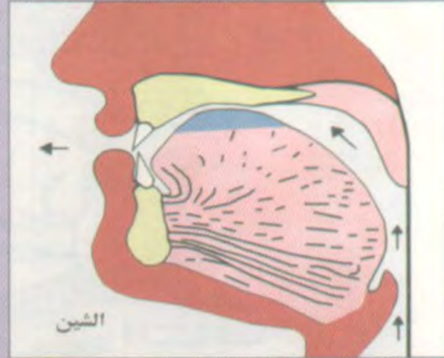
ڕۆیشتنی هەناسە دوای گیرانی لە شوێنی دەرچوونی

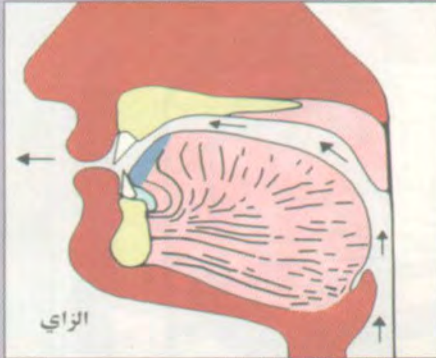
جريان النفس بعد انحباسه في المخرج

لێرە مەبەستەکە ئەوەیە کە لەیەك پیت صیفەتێکی بەهێزو صیفەتێکی بێ هێز کۆبوویتەوە. وەك: (ك، ت) کە بەهێزیان لە (شدە) تووندی تێدایە لەڕووی دەنگ، بەڵام بێ هێزیان لە ڕووی هەناسە تێدایە کە (همس) چپە یە.

نموونە: أَكْبَر ، يَتْلُوا

خاوی و نەرم
الرخاوة

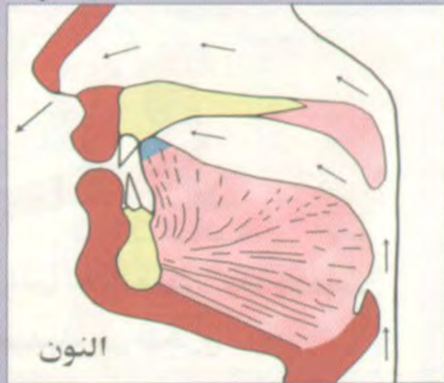

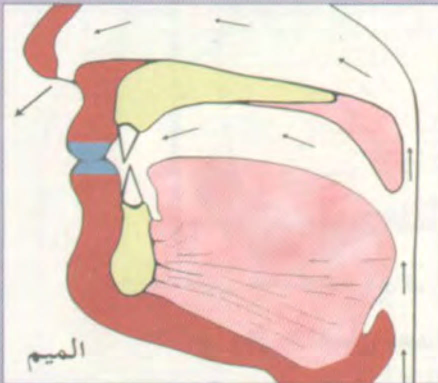
خاوی: ڕۆیشتنی دەنگەکە لەکاتی تێپەڕبوونی لە شوێنی دەرچوونی

الرخاوة : جريان الصوت عند مروره في المخرج

نموونە : أَشْتَاتًا ، تَزْدَرِي

نێوانی توونده و خاوی
البينية

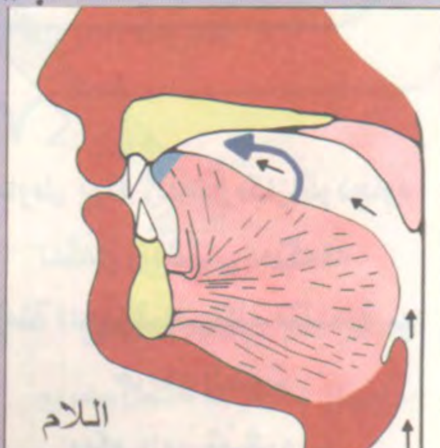

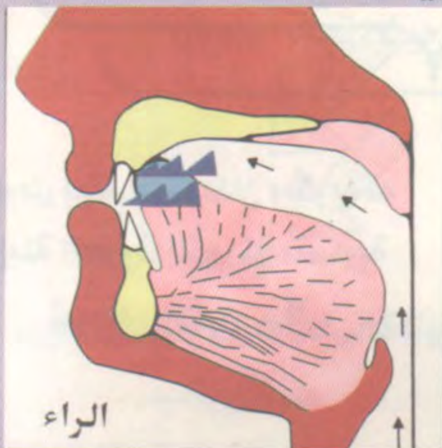
مامناوەندی: بریتیە لە ڕۆیشتنی بەشێکی دەنگەکە لە شوێنی دەرچوونی پیتەکە بەهۆی تەواو دانەخرانی

البينية : هي الجريان الجزئي للصوت في مخرج الحرف بسبب عدم كمال غلقه

نموونە : أَنْعَمْتَ

نێوانی توووندی خاوی
البينية

مام ناوەندی یان نێوانی: بریتیە لە رۆیشتنی بەشێکی دەنگەکە لە شوێنی دەرچوونی پیتەکە بەهۆی تەواو دانەخرانی

البـيـنـيـة : هي الجريـان الجزئي للصوت في مخرج الحرف بسبب عـدم كمـال غلقـه

نموونە: الْحَمْدُ ، الرَّحْمنِ الرَّحِيم

سیفەتی (نێوانی) لە پیتی عەین
البينية
في حرف العين

شوێنی گەمارۆدانی دەنگەکە بە پیتی عەین

مكان انحصار الصوت بحرف العين

البينية : هي الجريان الجزئي للصوت في مخرج الحرف بسبب عدم كمال غلقه

شوێنی گەمارۆدانی دەنگەکە بە

نێوانی : بریتیە لە رۆشتنی بەشێکی دەنگەکە لە شوێنی دەرچوونی پیتەکە بەهۆی تەواو دانەخرانی

نموونە: نَعْبُدُ

پێوەری ماوەی پیتە ساغەكان
قياس أزمنة الحروف الصحيحة

ماوەی پیتە جولاوەكان وەكو یەكە
أزمنة الحروف المتحركة متساوية
نموونە : (كُتِبَ - سَأَلَ)

ماوەی پیتە زەنەدارەكان گونجاوە لەگەڵ ڕۆیشتنی دەنگەكە.
ازمنة الحروف الساكنة متناسبة مع جريان الصوت
وەكو : (يَسْتَبْشِرونْ)

پێوەری ماوەی پیتە دروستە زەنەدارەكان
قياس أزمنة الحروف الصحيحة الساكنة

- ماوەی پیتی خاو درێژترە لە ماوەی پیتی نێوانی(مام ناوەندی).
  زمن الحرف الرخو أطول من زمن الحرف البيني.
- ماوەی پیتی نێوانی درێژترە لە ماوەی پیتی توند
  زمن الحرف البيني أطول من زمن الحرف الشديد
- پێوەری ماوەی پیتە دروستە زەنەدارەكان دەگونجێ لەگەڵ خێرایی خوێندنەوەی قورئان بەهەرسێ پلەی خوێندن (تحقيق، لەسەر خۆو بەوردی (تدوير :ناوەندی)و (حدر: خێرا).
  قياس أزمنة الحروف الصحيحة الساكنة يتناسب مع سرعة القراءة تحقيقاً وتدويرا وحدرا

پیتەکانی عەرەبی لە لایەنی روتێکردنی دەنگ
الحروف العربية من حيث ا تجاه الصوت

بەرزبوو

دەنگی ئەم پیتانە لەکاتی

دەربڕینیان بەرەو مەڵاشوی سەروو

بەرز دەبێتەوە

پیتەکانی : (خصَّ ضَغطْ قِظْ)

مستعلية

يتصعد الصوت عند النطق بها

الى الحنك الأعلى

(خصَّ ضَغطْ قِظْ)

نزم بوو

پیتەکانی تر بەرەو مەڵاشوی سەروو

بەرزنابێتەوە

(باقي حروف الهجاء)

مستفلة

لا يتصعد الصو ت عند النطق بها الى

الحنك الأعلى

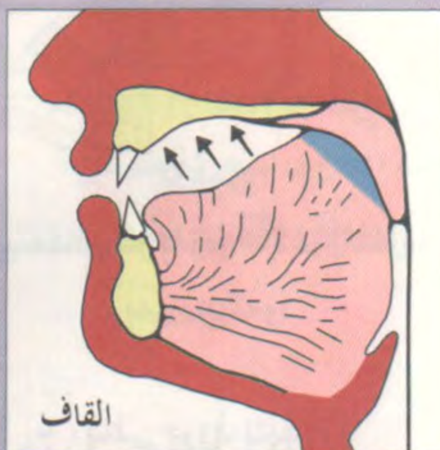
(باقي حروف الهجاء)

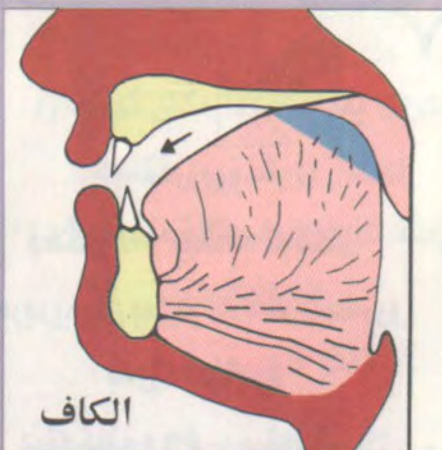
تێبینی : هەموو پیتەکانی بەرزبوو قەڵەون وە گەر پیتی ئەلیف بەدوایان دابێت قەڵەو دەبێت، وە هەروەها گەر (غنة) مینگەی (إخفاء) لە پێش (ص، ض، ط، ق، ظ) بێت ئەویش (واتە مینگەکە) قەڵەو دەبێ.

بەڵام لە پێش (خ، غ) نابێتە (إخفاء) بەڵکە دەبێتە(إظهار).

هەروەك لە بابەتی حوکمەکانی نونی ساکینەو تەنوین باسکراون

پيته بەرزبووەكان و نزمبووەكان لەلايەنی ڕووتێكردنی دەنگ
المستعلي والمستفل من حيث اتجاه الصوت

دەنگ بەرزدەبێتەوە بە پیتێكی بەرزبوو
تصعد الصوت بحرف مستعل

لادان و نزمبونی دەنگ بەپیتێكی نزم بوو
انحدار الصوت بحرف مستفل

تێبینی:

بۆیە پیتی (ق) قەڵەوەو پیتی (ك) لاوازە هەرچەندە یەك دەرچەیان هەیە، چونكە پیتی (ق) بەرزبووەو، پیتی (ك) نزمبووە.

دابەشبوونی پیتەکانی عەرەبی لەڕووی مانەوەو راگیرانی دەنگ و گەمارۆدان و داخرانی لە مابەینی زمان و مەڵاشووی سەروو.

الحروف العربية من حيث انحصار الصوت بين اللسان والحنك الاعلى

داخراو

لەکاتی دەربڕینی ئەم پیتانە دەنگ دادەخرێ و گەمارۆ دەدرێ لەمابەینی زمان و مەڵاشووی سەروو.

پیتەکانی: (ص، ض، ط، ظ)

مطبقة

ينحصر الصوت عند النطق بها بين اللسان والحنك الاعلى

(ص، ض، ط، ظ)

کراوە

پیتەکانی تر لەکاتی دەربڕینیان دەنگ داناخرێ گەمارۆی نادرێ لەمابەینی زمان و مەڵاشوی سەروو.

هەموو پیتەکانی تر: (باقي حروف الهجاء)

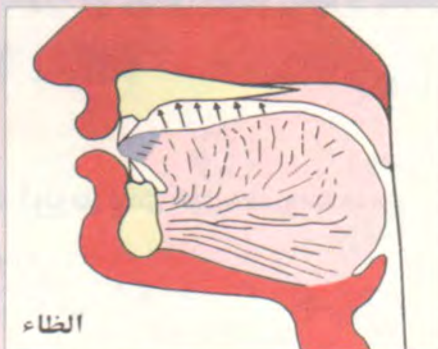
منفتحة

لا ينحصر الصوت عند النطق بها بين اللسان والحنك الاعلى

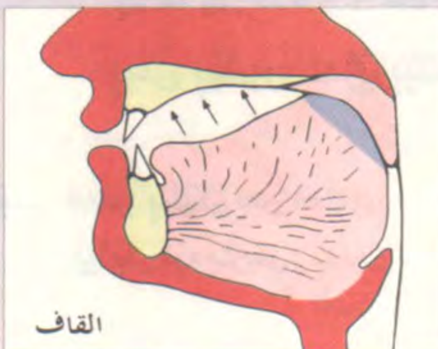
(باقي حروف الهجاء)

پیتی داخراو و کراوە لەلایەنی گەمارۆدانی دەنگ

المطبق والمنفتح من حيث انحصار الصوت

دەنگ دادەخرێ و گەمارۆی دەدرێ لەکاتی دەربڕینی پیتە داخراوەکان لە نێوانی زمان و مەلاشووی سەروو
ينحصر الصوت بالحرف المطبق
بين اللسان والحنك الاعلى

دەنگ داناخرێ بە پیتە کراوەکان لە نێوانی زمان و مەلاشوی سەرو
لا ينحصر الصوت بالحرف المنفتح
بين اللسان والحنك الاعلى

پلەکانی قەڵەوی پیتە بەرزەکان

(ڕێبازی یەکەم)

مراتب التفخيم لحروف الاستعلاء

(المذهب الاول)

١- پیتێکی لەسەر-المفتوح ﴿قَالَ﴾

٢- پیتێکی لەبەر-المضموم ﴿يَقُولُ﴾

٣- پیتێکی لەژێر -المكسور ﴿قِيلَ﴾

٤- پیتە زەنەدارەکان بە گوێرەی جولەو شێوازی پیتی پێش خۆی دەبێت
يعتبر الساكن مشكولاً بحركة ما قبله

- پیتی پێشووی لەسەر بێت ﴿يَقْـــطَعُونَ﴾

- پیتی پێشووی لەبەربێت ﴿سُقْنَهُ﴾

- پیتی پێشووی لەژێربێت. ﴿ شِقْوَتُنَا﴾

تێبینی : هەموو پیتێکی بەرز قەڵەوی هەیە بە گوێرەی پلەی خۆی، هەروەك هەموو پیتێکی نزم باریکی و تەنکی پێوە دیارە.

پلەکانی قەڵەوی پیتە بەرزەکان

(رێبازی دووەم)

مراتب التفخيم لحروف الاستعلاء

(المذهب الثاني)

١- پیتێکی لەسەر دوای خۆی ئەلیف بێت-

مفتوح بعده ألف ﴿قَالَ﴾

٢-لەسەرێك ئەلیفی لەدوانەبێت

مفتوح ليس بعده ألف ﴿ قَدْ ﴾

٣-لەبەر

المضموم ﴿يَـقُولُ﴾

٤-زەنەدار

الساكن ﴿يَقْطَعُونَ﴾ ﴿سُقْنَهُ﴾ . ﴿ شِقْوَتُنَا﴾

٥- لەژێر

المكسور ﴿ قِيلَ﴾

پلەکانی قەڵەوی پیتە بەرزەکان

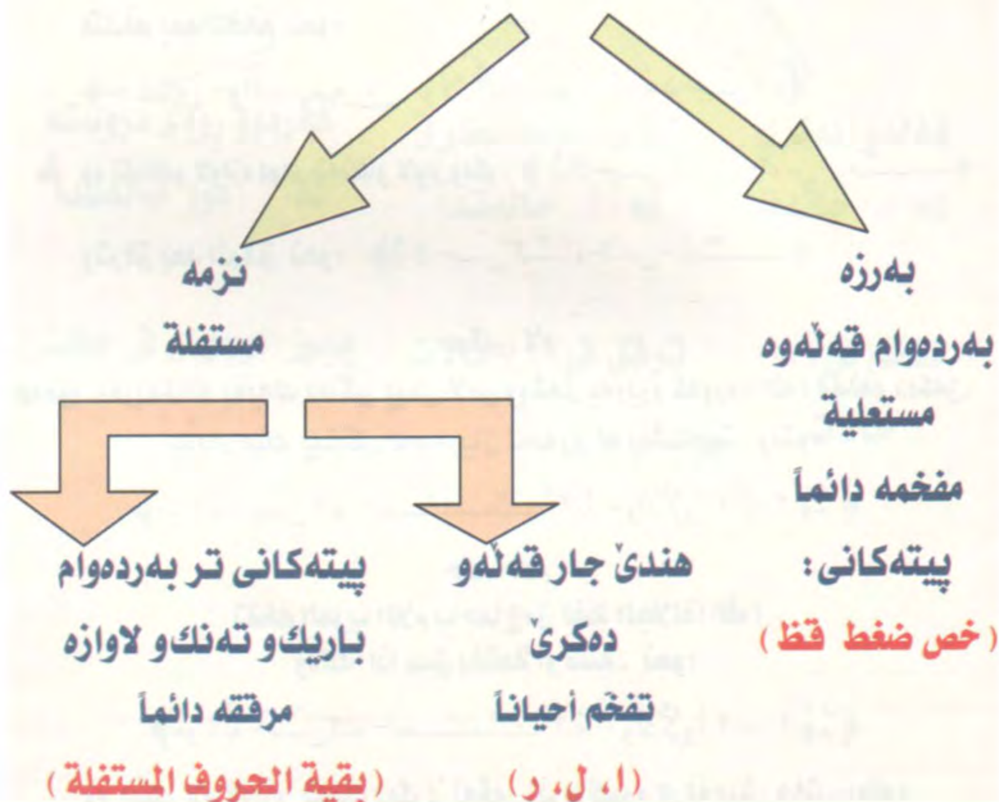
مراتب التفخيم لحروف الاستعلاء

قال الامام محمد المتولي (ت ١٣١٣هـ) عن مراتب التفخيم لحروف الاستعلاء:

ثُمَّ المُنخَّماتُ عنهُم آتِيَهْ — على مراتب ثلاث وهِيَه
مَفتوحُها، مضمومُها، مكسورُها — وتابِعٌ ما قَبْلَهُ ساكنُها
فما أتى مِنْ قَبْلِهِ مِنْ حَرَكَهْ — فافْرِضْهُ مُشْكَلاً بِتلْكَ الحَرَكَهْ
وقيلَ بَلْ مفتوحُها مَعَ الألِفْ — وبَعْدَهُ المَفتوحُ مِنْ دُونِ ألِفْ
مَضمومُها ساكنُها مكسورُها — فهذه خَمْسٌ أتاكَ ذِكْرُها
فهْيَ وَ إنْ تكُنْ بأدْنَى مَنْزِلَهْ — فخيمةٌ قَطْعاً مِنَ المُسْتَفِلَهْ
فلا يُقالُ: إنَّها رَقيقَهْ — كَضِدِّها تِلْكَ هِيَ الحقيقَهْ

لەم پارچە شیعرە باسی دوو ڕێبازەکەی پێشوو دەکات، لەکۆتایی باس لە ڕاستییەك دەکات ئەویش ئەوەیە کە کەمترین پلەی قەڵەوی هێشتا قەڵەوترە لە پیتی نەرم، واتە بەهەر شێوازێك بێت پیتی بەرز هەر قەڵەوەو پیتی نزم لاوازو ناسکە.

پیتەکانی عەرەبی
الحروف العربیه

حوكمی ئەلف

پیتی ئەلیف وەکو پیتەکەی پێش خۆیەتی لە ڕووی قەڵەوی و لاوازی
حكم الألف
تكون الألف تابعة للحرف الذي قبلها من حيث التفخيم والترقيق.

- **لەدوای قەڵەو قەڵەو دەکرێت وەك:**

﴿خَـٰلِدِينَ -وَٱلْقَآئِمِينَ -وَلَا ٱلضَّآلِّينَ -يُرَآءُونَ-مِنَ ٱللَّهِ﴾

فتفخم بعد المفخم نحو:

﴿خَـٰلِدِينَ -وَٱلْقَآئِمِينَ -وَلَا ٱلضَّآلِّينَ -يُرَآءُونَ-مِنَ ٱللَّهِ﴾

- **وە تەنك و لاوازە دوای تەنك و لاواز وەکو:** ﴿ إِيَّاكَ-مِنَ ٱلسَّمَآءِ-ٱلنَّاسِ-ءَامَنَّا﴾

وترفق بعد المرقق نحو: ﴿إِيَّاكَ-مِنَ ٱلسَّمَآءِ-ٱلنَّاسِ-ءَامَنَّا﴾

حوكمی لام

هەموو عەرەبەکانە بەیەك دەنگی پیتی لامی ووشەی بەرێزو گەورە (الله) قەڵەو دەکەن، بەمەرجێك پیتێکی لەسەریان لەبەری لە پێشدابێت، وەکو:

﴿هُوَ ٱللَّهُ- مِنَ ٱللَّهِ -يَعْلَمُهُ ٱللَّهُ - وَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ- ٱللَّهُمَّ ﴾

حكم اللام

تفخم العرب اللام بأجماع من لفظ الجلالة(الله)
وذلك إذا سبق بفتحة أو ضمة، نحو:

﴿هُوَ ٱللَّهُ- مِنَ ٱللَّهِ -يَعْلَمُهُ ٱللَّهُ - وَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ- ٱللَّهُمَّ ﴾

وە پیتی لام لاوازو تەنك دەکرێ ئەگەر ژێرە(كسرە)ی لە پێش هات، وەکو:

﴿جَمِيعًا- ٱللَّه -لِلَّه-قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾

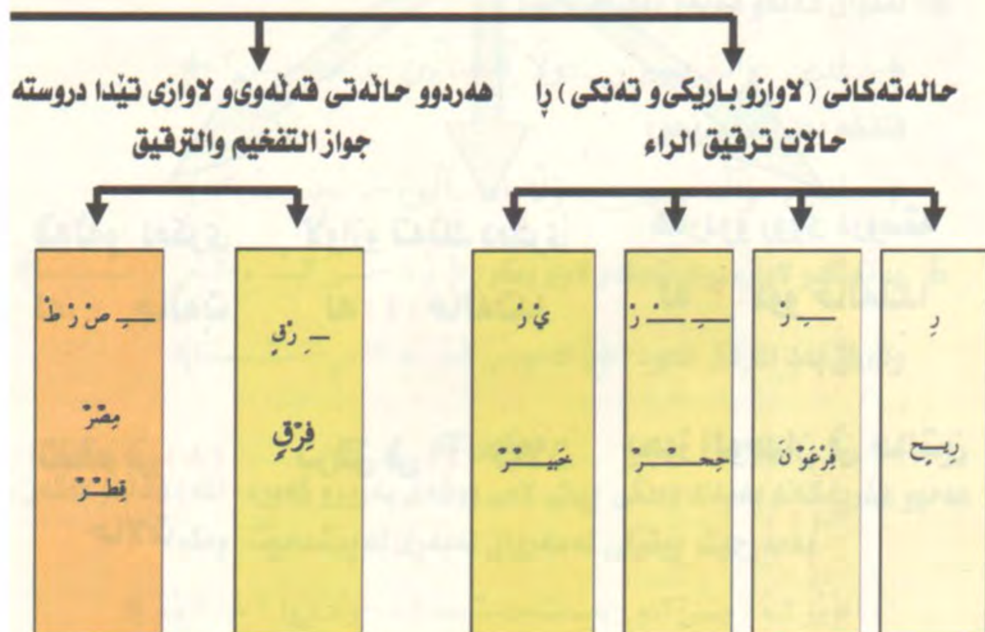
وترقق اللام إذا سبقت بكسرة، نحو: ﴿جَمِيعًا- ٱللَّه -لِلَّه-قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾

حوکی راء

أحكام الراء

حاڵەتەکانی (لاوازیو تەنكو باریك) کرنی (ڕا)و قەڵەوکردنی

حاڵەتەکانی (لاوازیو تەنكو باریك) کرنی (ڕا)و قەڵەوکردنی

حالات ترقيق

حالەتەکانی (قەڵەوکردنی) ڕا
حالات تفخيم الراء

رَ	ـِـرْ	ـَـرْ	ـُـرْ	ـَــَـرْ	ـُــْـرْ	ارْ	ـِـرْ
رَمَضَانَ	كَفَرُواْ	مَرْقَدِنَا	قُرْءَان	الْعَصْرْ	خُسْرْ	ارْتَضَى	فِرْقَة

پیتی بەرزی دوای (ر) لەژێرە
حرف استعلاء غير مكسور

-لێرە تێبینی ئەوە دەکرێ ئەگەر (ر) ساکن بوو (واتە زەنەدار) وە پێشی (کسرة) لەژێر بوو ئەوە تەماشای پیتی دوای (ر) دەکەین گەر پیتێکی بەرزی لەژێر (استعلاء مکسور) بوو ئەوە هەردوو حاڵەتی لاوازو قەڵەوی تێدا دروستە، وەکو (فِرقِ) بەڵام گەر پیتێکی بەرزی لەژێر (استعلاء مکسور) نەبوو ئەوە دەبێ (ر) قەڵەوبکرێ وەکو (فِرْقَة).

حالاتەكانى قەڵەوى ڕا

حالات تفخيم الراء

١) ئەگەر ڕا لەسەر بوو. ﴿رَمَضَانَ﴾

إذا كانت الراء مفتوحة ﴿رَمَضَانَ﴾

٢) ئەگەر (ڕا) زەنەداربوو پێشەكەى لەسەر بوو. ﴿مَرْيَم﴾

إذا كانت الراء ساكنة وقبلها مفتوح ﴿مَرْيَم﴾

٣) ئەگەر (ڕا)زەنەداربوو وە پێشەكەى زەنەدارێكى جگە لە(يا) بوو پێشى ئەويش لەسـەر بوو. ﴿ٱلْعَصْرِ﴾

إذا كانت الراء ساكنة وقبلها ساكن غير ياء وقبله مفتوح ﴿ٱلْعَصْرِ﴾

٤) ئەگەر (ڕا) لەبەر بوو (بۆرەبوو). ﴿كَفَرُواْ﴾

إذا كانت الراء مضمونة ﴿كَفَرُواْ﴾

٥) ئەگەر (ڕا) زەنەداربوو پێشەكەى لەبەر بوو. ﴿ٱلْقُرْءَان﴾

إذا كانت الراء ساكنة وقبلها مضموم ﴿ٱلْقُرْءَان﴾

٦) ئەگەر (ڕا) زەنەدار بوو پێشەكەشى زەنەبوو پێشى ئەويش لەبەر بوو. ﴿خُسْرٍ﴾

إذا كانت الراء ساكنة وقبلها ساكن وقبله مضموم ﴿خُسْرٍ﴾

٧) ئەگەر (ڕا)زەنەداربوو پێشەكەشى ژێرەيەكى لەناكاو بىو بنەڕەتى نەبێ. ﴿ٱرْجِعُوٓاْ﴾

إذا كانت الراء ساكنة وقبلها كسرة عارضة ﴿ٱرْجِعُوٓاْ﴾

٨) ئەگەر (ڕا) زەنەداربێ‌و پێشەكەى لەژێربێ‌و دواى خۆشى پیتێكى بەرزى لەژێر نەبێت : ﴿وَإِرْصَادًا - قِرْطَاس - فِرْقَـة﴾

إذا كانت الراء ساكنة وقبلها مكسور وبعدها حرف استعلاء غير مكسور :

﴿وَإِرْصَادًا - قِرْطَاس - فِرْقَـة﴾

حالاتەکانی تەنکی و لاوازی (ڕا)
حالات ترقيق الراء

١) ئەگەر (ڕا) لە ژێر بێت﴿رِيح﴾
إذا كانت الراء مكسورة ﴿رِيح﴾

٢) ئەگەر (ڕا) زەنەداربوو پێشەکەی ژێرەکەی بنەڕەتی بێت. ﴿فِرْعَوْنَ﴾
إذا كانت الراء ساكنة وقبلها كسرة أصلية ﴿فِرْعَوْنَ﴾

٣) ئەگەر (ڕا) زەنەداربوو وە پێشەکەی زەنەدارێکی نابەرز بێت و پێشەکەی ئەویش لە ژێر بێت. ﴿حِجْرْ﴾
إذا كانت الراء ساكنة وقبلها ساكن غير مستعل وقبله مكسور﴿حِجْرْ﴾

٤) ئەگەر (ڕا) زەنەدارو پێشی ئەویش (ياء)یکی زەنەدار بێت. ﴿خَبِيْرْ-طَيْرْ﴾
إذا كانت الراء ساكنة وقبلها ياء ساكنة﴿خَبِيْرْ-طَيْرْ﴾

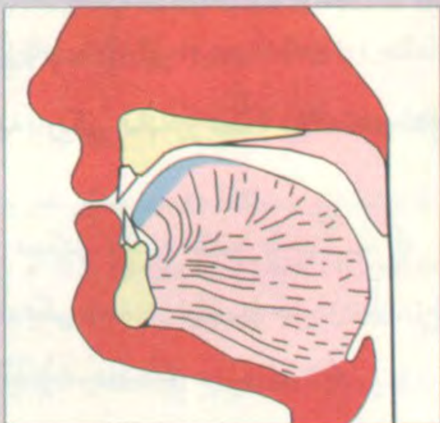
حاڵەتەکانی درووستی قەڵەوی و لاوازی تێیدا
جواز التفخيم والترقيق

١) ئەگەر (ڕا) زەنەدارو پێشەکەی لە ژێرو دوای خۆی پیتێکی بەرزی لەژێر بێت. ﴿فِرْقٍ كَالطَّوْدِ﴾
إذا كانت الراءساكنة وقبله مكسور وبعدها حرف استعلاء مكسور﴿فِرْقٍ كَالطَّوْدِ﴾

٢) ئەگەر (ڕا) زەنەداربێت و لە پێشی پیتێکی بەرزی زەنەدار پێشی ئەویش لەژێر بێت. . ﴿مِصْرْ -قِطْرْ﴾
إذا كانت الراء ساكنة وقبلها حرف استعلاء ساكن وقبله مكسور﴿مِصْرْ -قِطْرْ﴾

ئەو سیفەتانەی هاو دژو پێچەوانەیان نیە
الصفات غير متضادة

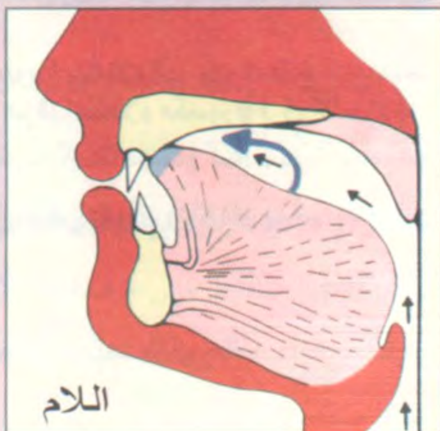
فیکە
الصفير

فیکە: بریتیە لە تیژیەك لە دەنگی پیت دا، لەوە پەیدادەبێت کە بە شوێنێکی تەسك و تەنگەبەردا تێپەڕدەبێ پیتەکانی سێ دانەن.
سین و صادو زاء (س ، ص، ز)

الصفير: هو حدة في صوت الحرف تنشأ عن مروره في مجرى ضيق وحروفه ثلاثة
الصاد والسين والزاي

لادان
الانحراف

لادان: بریتیە لە لادان و خواربوونەوەی دەنگی پیت، لەبەر نەڕۆیشتنی بەهۆی ڕێگری زمان، دوو پیتە: لام و ڕا

الانحراف

هو ميل صوت الحرف لعدم كمال جريانه بسبب اعتراض اللسان طريقه وحرفاه:
اللام والراء (ل ، ر)

جیاوازی نێوان لادانی لامو ڕا

الفرق بين انحراف اللام والراء

لادانی دەنگی لام بەرەو دوو لای زمان دەبێت چونکە لاتە زمان ڕێگە لەلام دەگرێت.

يكون انحراف صوت اللام إلى جانبي طرفي اللسان لاعتراض الطرف طريق اللام.

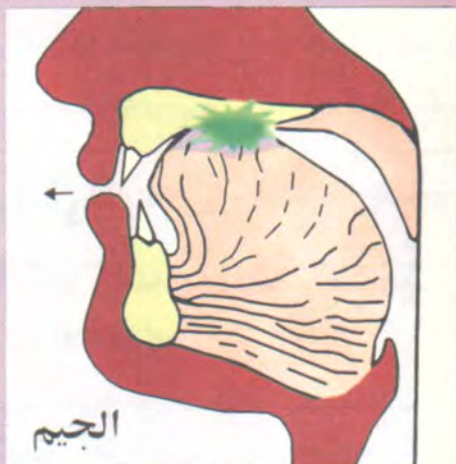
بەڵام ڕا بە پێچەوانەیە: دەنگ بەهۆیەوە لە دوو لای زمان لادەدا بەرەو ناوەڕاستی زمان.

أما الراء فبالعكس: ينحرف الصوت بها من جانبي طرف اللسان الى وسطه.

القلقلة (هەژان-ڕاتەکان):

بریتیە لە دەرچوونی پیتە هەژاوەکە- لە حاڵەتی زەنەداری و وەستانی- بەدوورکەوتنەوەی نێوان هەردوو لای ئەندامی دەربڕین و کۆیان بەبێ ئەوەی هیچ جوولەیەکی لەگەڵ دابێت لە سێ جوولەکان (سەرو بۆرو ژێر)

القلقلة: هي اخراج الحرف المقلقل – حالة سكونه – بالتباعد بين طرفي عضو النطق دون أن يصاحبه شائبة حركة من الحركات الثلاث

پیتەکانی هەژان پێنجن: ئەم دوو ووشەیە کۆیان دەکاتەوە: قُطْبُ جَدّ

حروفُ القلقلةُ خمسةٌ يجمعهُا: قُطْبُ جَدّ

جیاوازی نێوان زەندارو هەژاوو جوولاو

الفرق بين الساكن والمقلقل والمتحرك

	زەنەدار الساكن	هەژار المقلقل	جوولاو المتحرك
چۆنیەتی دەرچوونی كيفية خروجه	بەلێکدان و بەریەککەوتنی دوو ئەندام بالتصادم	بە دوورکەوتنەوە لەیەکتر بالتباعد	بە دوورکەوتنەوە لەیەکتر بالتباعد
ئەوەی لەگەڵ پیتەکە دەردەچێت يصاحب خروجه	هیچ شتێك لاشيء	هیچ شتێك لاشيء	جوولەیەك حركة

پلەکانی هەژان
مراتب القلقلة

بۆ هەژان دوو پلە هەیە :
للقلقله : مرتبتان :

(١)-گەورە : لەکاتی وەستان لەسەر پیتی هەژاو

﴿ٱلْفَلَق -حَقّ-مُحِيط -كسب -وَتَبّ-بَهِيج -أحد-أَشَدّ﴾

كبرى : عند الوقف على الحرف المقلقل.

﴿ٱلْفَلَق -حَقّ-مُحِيط -كسب -وَتَبّ-بَهِيج -أحد-أَشَدّ﴾

(٢)-بچووك :ئەگەر پیتە هەژاوەکە لەناوەڕاستی ووشە بێت یان چەند ووشەیەك.

﴿يَقْـضِي-يُطْـعَمُ-يُـبْـصِرُونَ-تَجْـعَلُونَهُ,-يَدْخُلُونَ-لِيُنفِقْ -ذُوسَعَةٍ-

فَانصَبْ وَإِلَىٰ-قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾

صغرى : إذا كان الحرف المقلقل وسط الكلمة أو الكلام.

﴿يَقْـضِي-يُطْـعَمُ-يُـبْـصِرُونَ-تَجْـعَلُونَهُ,-يَدْخُلُونَ-لِيُنفِقْ -

ذُوسَعَةٍ- فَانصَبْ وَإِلَىٰ-قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾

ئەو هەڵانەی ڕوودەدەن لەکاتی جێبەجێکردنی پیتی هەژاو
أخطاء تحدث عند أداء القلقلة

١) تێکەڵکردنی دەنگەکەی بەجووڵەیەك لە سێ جووڵەکان (سەرو بۆرو ژێر)
خلط صوتها بحركة من الحركات الثلاث.

٢) کۆتایی هێنانی دەنگەکەی بەهەمزە.
ختم صوتها بهمزة.

٣) درێژکردنەوەی دەنگەکەی لە سنوری خۆی زیاتر.
مط صوتها وتطويله عن حدّه.

دووباره كردنەوه
التكرير

دووبارەكردنەوه:

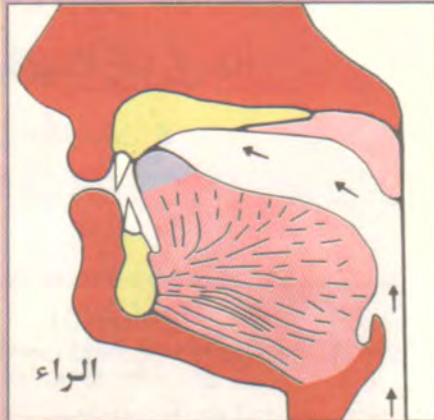
بريتيه لە لەرزينی لاتە زمان بەپيتی ڕا، لەرزينێكی شاراوه لە ئەنجامی تەنگەبەری شوێنی دەرچوونی.

التكرير:

هو ارتعاد طرف اللسن بالراء ارتعادا خفياً نتيجة ضيق مخرجها.

وه دەبێ قورئان خوێن خۆی بپارێزێ لە زيادەڕۆيی لە دووباره كردنەوەو لەرزين كە دەبێتە هۆی پەيدابوونی يەك(ڕا) زياتر.

وليحذر القارئ من المبالغة في التكرير المؤدي الى ظهور أكثر من راء

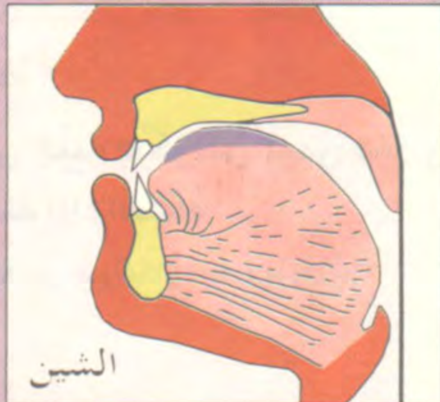
بلاوبوونەوه
التفشي

بلاوبوونەوه:

بريتيه لە بلاوبوونەوەی دەنگی شين لە شوێنی دەرچوونی هەتا بەرتەختەی ناوەوەی ددانەكانی سەروو دەكەوێت.

التفشي:

هو انتشار صوت الشين من مخرجه حتى يصطدم بالصفحة الداخلية للأسنان العليا.

نموونه: أَشْتاتاً ، اشْتَرَى

تێبينی: صفەی بلاوبوونەوه تايبەتە بە پيتی (ش).

نەرمیو نیانی (ئاسان)
اللّيـــــــــــن

سیفەتێکە بۆ ئەو (واو و یایەی) کە زەنەدارنو پیتی پێشی یان لەسەرە، بەهۆی ئاسایی رۆیشتنیان لە شوێنی دەرچوون.

صفة أطلقت على الواو والياء الساكنتين المفتوح ما قبلهما بسبب سهولة جريهما في المخرج.

- ﴿خَوْفٌ - قَوْمِ - ٱلْبَيْتَ - قُرَيْشٍ﴾

تێبینی

ملاحظة :

- پیتەکانی عیللە (حروف علّة) : ا - و - ي بەشێوازی رەها (بشكل مطلق).
- پیتەکانی درێژکردنەوەو ئاسان (حروف المد واللين) : ـَا ، ـُوْ ، ـِيْ
- دوو پیتەکەی ئاسان (حرفا اللين) : ـَيْ ، ـَوْ

ڕووەو درێــــژی
الاستطالة

دریژ

بریتیە لە پاللنانی زمان لە کۆتایی دەم تا پێشەوەی هەتا زمان بە ڕەک و ریشالی دوو ددانی سەروو دەکەوێ. ئەوەش لەژێر کارتێکردنی ئەو هەوایە فشار بۆ هاتووەی لە دواوەی زمانەوە

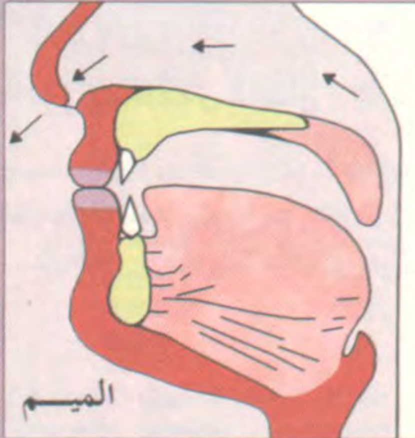
الاستطالة :

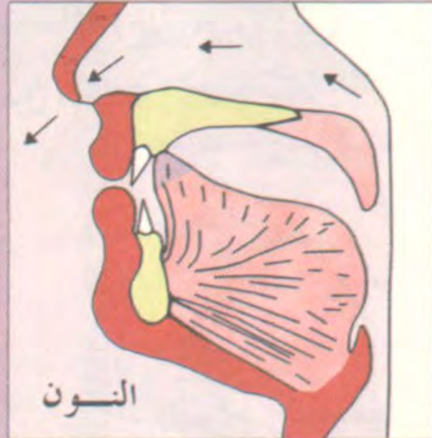
هي اندفاع اللسان من مؤخرة الفم الى مقدمته حتى يلامس رأس اللسان أصول الثنيتين العليتين. وذلك تحت تأثير الهواء المضغوط

تێبینی (الاستطالة) تایبەتە بە پیتی (ض) وەکو: الأرض، الضَّالِّين

مینگە الغنة

مینگە: دەنگێکە لە کونی لووتەوە دەردەچێت و دەڕوات، وە لەگەڵ پیتی نون و میم دایە.

الغنـــة: صوت يجري في مخرج الخيشوم وتكون تابعة للنون والميم

وەکو: أَنْعَمْتَ، أَمْ لَهُمْ ، إِنَّ

مینگــــــــــه

الغنّـــــــة

بریتیه لەو دەنگەی کە لە بۆشایی لووت (کونە کە پوو) دەردەچێت، لە زمانی عەرەبی دا لەگەڵ هەردوو پیتی نوون و میم دەبێت کە لەهەر بارێکـدابن، وە درێژی ماوەو مانەوەیان بە گوێرەی جیاوازی حوکمیان دەگۆڕێ و جیاوازە.

هي صوت يخرج من التجويف الأنفي (الخيشوم) ويصاحب في اللغة العربية حرفي النون والميم مهما كان وضعها ويختلف طول زمنه باختلاف الحكم

سیفەتەكانی پیتەكانی دابەشكراوە بەسەر پیتە گۆیاكان

صفات الحروف موزعة على الحروف الهجاء

ثیت الحرف	سیفەتە دژەكان								سیفەتە بێ دژەكان			
الهمزة	مجهورة	ناشكرا	شديدة	تووند	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الباء	مجهورة	ناشكرا	شديدة	توند	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	مقلقلة	هەژاو		
التاء	مهموسة	شاراوە	شديدة	توند	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الجيم	مهموسة	شاراوە	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	مقلقلة	هەژاو		
الحاء	مجهورة	ناشكرا	شديدة	توند	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الخاء	مجهورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستعلية	بەرز	منفتحة	كراوە				
الدال	مجهورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	مقلقلة	هەژارە		
الذال	مجهورة	ناشكرا	شديدة	توند	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الراء	مجهورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	منحرفة	لادەرە	متكررە	دووبارەبوو
الزاء	مجهورة	ناشكرا	بينية	نیوانی	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	فيها صفير	فیكەی تێدایە		
السين	مهموسة	شاراوە	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	فيها صفير	فیكەی تێدایە		
الشين	مهموسة	شاراوە	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	متفشية	بڵاوە		
الصاد	مهجورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستعلية	بەرز	مطبقة	داخراو	فيها صفير	فیكەی تێدایە		
الضاد	مهجورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستعلية	بەرز	مطبقة	داخراو	مستطيلة	درێژە		
الطاء	مجهورة	ناشكرا	شديدة	توند	مستعلية	بەرز	مطبقة	داخراو	مقلقلة	هەژارە		
الظاء	مجهورة	ناشكرا	ر خوة	خاو	مستعلية	بەرز	مطبقة	داخراو				
العين	مجهورة	ناشكرا	بينية	نیوانی	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الغين	مجهورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستعلية	بەرز	منفتحة	كراوە				
الفاء	مهموسة	شاراوە	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
القاف	مهجورة	ناشكرا	شديدة	تووند	مستعلية	بەرز	منفتحة	كراوە	مقلقلة	هەژارە		
الكاف	مهموسة	شاراوە	شديدة	تووند	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
اللام	مجهورة	ناشكرا	بينية	نیوانی	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	منحرفة	لادەرە		
الميم	مجهورة	ناشكرا	بينية	نیوانی	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	الغنة	مینگە		
النون	مجهورة	ناشكرا	بينية	نیوانی	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	الغنة	مینگە		
الهاء	مهوسة	شاراوە	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الواو	مجهورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە	لينية	ئاسانە		
الالف	مجهورة	ناشكرا	رخوة	خاوە	مستفلة	نزم	منفتحة	كراوە				
الياء	مهجورة	ناشكرا	رخوة	خاو	مستفلة	نزم	مطبقة	كراوە	لينية	ئاسانە		

ڕێك و پێكی جووڵەكان (سەرو بۆرو ژێر)

اتمام الحركات

- پێویستە لەسەر قورئا نخوێن دەمی خۆی تەواو بكاتەوە لەكاتی دەربڕینی ئەو پیتەی كە لەسەرە، هەروەك چۆن پیتی ئەلیف دەردەبڕێ.

- يجب على القارىء أن يفتح فمه عند النطق بالحرف المفتوح كهيئته عند النطق بالواو.

- وە پێویستە لەسەری دوو لێوەكانی كشتو خڕو كۆبكاتەوە لەكاتی دەربڕینی ئەو پیتەی كە لەبەرە، هەروەك چۆن پیتی (واو) دەردەبڕێ.

ويجب عليه أن يَضُمَّ شفتيه عند النطق بالحرف المضموم كهيئتهما عند النطق بالواو.

- وە پێویستە لەسەری كە چەناگەی خواروو (مەلاشوی خوارو) ژێر بكا لەكاتی دەربڕینی ئەو پیتەی كە لەژێرە هەروەك چۆن پیتی (یا) دەردەبڕێ.

-ويجب عليه أن يخفض فكه السفلي عند النطق بالحرف المكسور كهيئته عند النطق بالياء.

- بەڵام پیتی زەنەدار (سكوندار) لە شوێنی بنەڕەتی خوی دەردەچێ بێ ئەوەی هیچی لەوانەی پێشتری لەگەڵ دابێ.

-أما الحرف الساكن فيخرج من مخرجه الآصلي دون أن يصاحبه شيء مما سبق.

ڕێك و پێكی جووڵەكان
اتمام الحركات

نموونە :
أمثلة :

﴿كَتَبَ ٱللَّهُ-لَكُمْ-تُبۡتُمْ-عَلَيۡهِمۡ -بِهِۦ -ٱلۡمُسۡتَقِيمَ -قِبۡلَةَ-إِبۡرَٰهِـۧمَ -صُمُّۢ بُكۡمٌ عُمۡيٌ فَهُمۡ﴾

پێشەوا احمد الطيبي (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) (ت٩٧٩ هجريه) دەفەرموێ:

قال الامام أحمد الطيبي رحمه الله تعلى (ت٩٧٩ هجرية):

وكلُّ مضموم فلن يتمَّا	إلا بضمِّ الشفتين ضمَّا
وذو انخفاض بانخفاض للفم	يتمُّ و المفتوح بالفتح أفهم
إذ الحروف إن تكن محركة	يَشْرَكُها مخرجُ أصل الحركة
أي مخرجُ الواو ومخرج الألف	والياءُ في مخرجها الذي عُرف
فإن تر القاريء لم تنطبقا	شفاهه بالضمِّ كن مُحَققَا
بأنه منتقضٌ ما ضمَّا	والواجبُ النطقُ به مُتَمَّا
كذك ذو فتح وذو كسر يجب	إتمامُ كل منهما افهمَهُ تُصِب

ماوەی پیتە جوڵاوەکان
أزمنة الحروف المتحركة

ماوەی پیتە جووڵاوەکان وەکو یەك دەبێ لە چوارچێوەی یەك پلە لە پلەکانی خوێندنەوەی قورئان (تحقیق-حدر-تدویر)واتە :
ماوەی پیتی لەسەر = ماوەی پیتی لەبەر=ماوەی پیتی لەژێر.

نموونە :
﴿كُتِبَ – يَعِظُكُم-سُبِلَتْ﴾

تكون أزمنة الحروف المتحركة متساوية ضمن المرتبة الواحدة من مراتب القراءة (تحقيق – حدر-تدوير) اي أن :
زمن ا لحرف المفتوح=زمن الحرف المضموم=زمن الحرف المكسور.

أمثلة :
﴿كُتِبَ – يَعِظُكُم-سُبِلَتْ﴾

ئەو هەڵانەی کە لەماوەی پیتە جووڵاوەکان دا روودەدەن
أخطاء تقع في أزمنة الحروف التحركة

١- درێژکردنەوەی ماوەی پیتێکی جوڵاو لە ماوەی پیتە جووڵاوەکانی تەنیشتی هەڵەیە لەکاتی قورئان خوێندن.

زانایان ناویان لەم هەڵەیە ناوە لێکێشانەوە یان تێخستنی زیاد. ئەوش نموونەی وەکو:

﴿ فَمَن يَعــــمَلْ - كُنتُمْ - إِنَّ ٱلَّذِينَ ﴾

-تطويل زمن حروف متحرك عن أزمنة ما جاوره من الحرف المتحركة خطأء في القراءة.

سماه العلماء التمطيط او الادخال. وذلك نحو:

﴿ فَمَن يَعــــمَلْ - كُنتُمْ - إِنَّ ٱلَّذِينَ ﴾

٢- کورتکردنەوەی ماوەی پیتێکی جوڵاو لە ماوەی پیتە جوڵاوەکانی تەنیشتی هەڵەیە لە خوێندنەوەدا، زانایان پێی دەڵێن (لێدزین).

نموونە : ﴿يَأْمُرُكُمْ - خَلَقَكُمْ - يَعِدُكُمُ﴾

تقصير زمن حرف متحرك عن أزمنة ما جاوره من الحروف المتحركة خطأ في القراءة.

سماه العلماء الاختلاس. وذلك نحو:

﴿يَأْمُرُكُمْ - خَلَقَكُمْ - يَعِدُكُمُ﴾

ئەو دوو پیتانەی بەیەکتر دەگەن

الحرفان الـملتقيان

وەکو یەکن
متماثلان

هاوڕەگەزن
متجانسان

لەیەکتر نزیکن
متقاربان

لە یەکتر دوورن
متباعدان

دوو پیتی وەك یەك
الحرفان المتماثلان

ئەو دوو پیتانەن کەوا لە شوێنی دەرچوون و ئاوەڵ (سیفەت) دا یەکن. وەکو:

﴿رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمۡ -وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ -بَل لَّا تُكۡرِمُونَ﴾

هما الحرفان المتفقان في المخرج والصفات.

نحو: ﴿رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمۡ -وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ -بَل لَّا تُكۡرِمُونَ﴾

دوو پیتە هاورەگەزەکان
الحرفان المتجانسان

ئەو دوو پیتانەن کەوا لە شوێنی دەرچوون و ئاوەڵ (سیفەت) دا یەکن. وەکو:

﴿قَد تَّبَيَّنَ -هَمَّت طَّآئِفَتَانِ -يَلۡهَث ذَّٰلِكَ - أَثۡقَلَت -دَّعَوَا﴾

هما الحرفان المتفقان في المخرج والصفات.

نحو:

﴿قَد تَّبَيَّنَ -هَمَّت طَّآئِفَتَانِ -يَلۡهَث ذَّٰلِكَ -أَثۡقَلَت دَّعَوَا﴾

بنچینه (بناغه)

قاعدة

- زانایانی قورئان خوێن ڕێك كەوتوون لەسەر ئەوەی كە واجبو پێویستە دوو پیتی هاو وێنەو دوو پیتی هاو ڕەگەز تێكهەڵكێشبكرێن و لێكبدرێن وە واجبو پێویستە دوو پیتی لەیەك دوور بەدیار بخرێن و لەیەك نەدرێن و رایان جیاوازە لەسەر واجبیەتی لێكدانی دوو پیتی لەیەك نزیك.
- إتفق القراء على وجوب الإدغام في الحرفين المتماثلين والمتجانسين واتفقوا على وجوب الإظهار في الحرفين المتباعدين واختلفوا في وجوب الإدغام في الحرفين المتقاربين

- ئەگەر دوو پیتی هاووێنەو وەك یەك یان هاوڕەگەز بەیەك گەیشتن- وە پیتی یەكەمیان زەنەدار (سكونەدار) بوو- ئەوە واجبو پێویستە تێكهەڵبكێشرێن و لەیەكبدرێن.

نموونە : ﴿رَبِحَت تِّجَـٰرَتُهُمْ -وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ - هَمَّت طَّآئِفَتَانِ- قَد تَّبَيَّنَ ﴾

- إذا التقى حرفان متماثلان أو متجانسان-والأول منهما ساكن- وجب الإدغام.

نحو:

﴿رَبِحَت تِّجَـٰرَتُهُمْ -وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ - هَمَّت طَّآئِفَتَانِ- قَد تَّبَيَّنَ ﴾

تێکهەڵکێشان

الإدغام

بریتیە لە بەیەکگەیاندنی پیتێکی زەنەدار (سکونەدار) بە پیتێکی نەجوولاو بەشێوەیەك دەبن بەیەك پیتی تووندکراو (شەدەدار) لەڕەگەزی پیتی دووەم کەبەیەك جار شوێنی دەرچووونیان بۆ دەجوولێنێ و بەرز دەبێتەوە.

هو إيصال حرف ساكن بحرف متحرك بحيث يصيران حرفاً واحداً مشدداً من جنس الثاني يرتفع عنهما المخرج ارتفاعةً واحدة

تێکهەڵکێشانی ناتەواو لە دوو پیتی هاوڕەگەز
الادغام الناقص في الحرفين المتجانسين

ئەوە ئەگەر هاتوو لە هەردوو پیت یەکەمیان داخراوبێت. نموونە ﴿أَحَطتُ -بَسَطتَ -فَرَّطتُم﴾ بەشێوەیەك شوێنی دەرچوون دادەخرێ لەسەر پیتی یەکەم بەبێ هەژان وە لەسەر پیتی دووەم دەکرێتەوە.
وذلك إذا كان الحرف الأول منهما مطبقاً. مثال ﴿أَحَطتُ -بَسَطتَ -فَرَّطتُم﴾ حيث ينطبق المخرج على الحرف الأول من غير قلقلة وينفتح على الحرف الثاني.

ئاگاداری
تنبيه

ئەوەی کە جیا دەکرێتەوە لە تێکهەڵکێشانی دوو پیتی هاووێنە ئەگەر هاتوو پیتی یەکەمیان پیتی درێژ کردنەوەبێت ئەو تێکهەڵناکێشرێن:
يستثنى من إدغام الحرفين المتماثلين ما إذا كان الأول منهما حرف مد.
نحو :

﴿فِي يُوسُفَ -فِي يَوْمٍ -ٱصْبِرُوا۟ وَصَابِرُوا۟ وَرَابِطُوا۟ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾

دوو پیتی لەیەکنزیك
الحرفان المتقاربان

ئەو دوو پیتانەن کە لەیەکنزیکن لە شوێنی دەرچوون و سیفەتیان.

هما الحرفان المتقاربان في المخرج والصفات.

نحو: ﴿ قُل رَّبِ –نَخلُقكُّم –فَقَدْ ضَلَّ –كَذَّبَتْ ثَمُودُ –وَإِذْ زَيَّنَ ﴾

تێکهەڵکێشانی دوو پیتی لەیەکنزیك
إدغام الحرفين المتقاربين

هەیە جێگەی یەکدەنگی زانایانە
موضع إتفاق

هەیە جێگەی راجیاوازی یە
موضع إختلاف

ئەو شوێنانەی کە زانایان لەسەری کۆکن لە تێکھەڵکێشانی دوو پیتی لێکنزیك

المتفق عليه من إدغام الحرفين المتقاربين

١- **لامی زەنەدار (سکوندار) لە را وەکو:** ﴿قُل رَّبِّ﴾

اللام الساكنة في الراء نحو : ﴿قُل رَّبِّ﴾

٢- **قافی زەنەدار (سکوندار لە کاف وەك :** ﴿نَخْلُقكُّم﴾

القاف الساكنة في الكاف نحو: ﴿نَخْلُقكُّم﴾

٣- **لامی شەمسی لە ١٣ پیت. نموونە :** الشّمس ، النبيّ، التّوراة، الصّراط

اللام الشمسية في ١٣ حرف

٤- **نونی سکوندارو تەنوین (دوو لەبەرو دوو لەسەرو دوو لەژێر) لە پیتەکانی : لم يرو.**

النون الساكنة والتنوين في حروف : لم يرو

ئەو شوێنانەی کە زانایان لەسەری جیاوازن لە تێکهەڵکێشانی دوو پیتی لێکنزیك

المختلف فيه من إدغام الحرفين المتقاربين

ئەمەش لە زانستی (قراءات- خوێندنەکان) لێ دەکۆڵرێتەوە.

وەکو تێکهەڵکشانی دال لە ضاد ﴿فَقَدْ ضَلَّ﴾ وە تێکهەڵکشانی تاء لە ثاء

وەکو: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ﴾ وە خوێندنەوەی (حفص) لە لایەن (عاصم) هەموو

ئەمانە بەدیار دەیەخیُو تێکیان هەڵناکێشێ.

يبحث عنه في علم القراءات

نحو إدغام الدال في الضاد: ﴿فَقَدْ ضَلَّ﴾ وإدغام التاء في الثاء نحو: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ﴾ وحفص عن عاصم يظهر ذلك كله.

ئەو دوو پیتانەی لەیەکتر دوورن

الحرفان المتباعدان

ئەو دوو پیتانەن کە لەیەکتر دوورن لە شوێنی دەرچوون و لە سیفەتەکاندا

وەکو: ﴿مَنْ ءَامَنَ-أَنْعَمْتَ-عَلَيْهِمْ - يُؤْمِنُونَ-تَشْكُرُونَ﴾

وحوکمەکەشیان بەدیار خستنە لە هەموو خوێندنەوەکاندا.

هما الحرفان المتباعدان في المخرج والصفات

نحو: ﴿مَنْ ءَامَنَ-أَنْعَمْتَ-عَلَيْهِمْ - يُؤْمِنُونَ-تَشْكُرُونَ﴾

وحكمهما الإظهار في كل القراءات.

لامی پێ ناسین
لام التعريف

ئەو لامە زەنەدارەیە (سکوندار) کە عەرەب لە پێشی ناوەکاندا دایدەنێ بۆ ناساندنیان وە لە پێش ئەم لامەدا (هەمزەیەکی لێکدانی لەسەر) دێتو ئەم هەمزەیەش بەبەردەوامی لە نووسیندا جێگرە، وە لەکاتی گەیاندنی واتە لەسەرەتادا نەبێت نامێنێ واتە ناخوێندرێتەوە.

وەکو: ﴿الْبَيْتَ - الْكِتَابُ - الْوَكِيلُ - وَالْفَجْرِ وَالْقُرْءَانِ﴾

هي لام ساكنة تجعلها العرب قبل الأسماء لتعريفها وتسبقها همزة وصل مفتوحة وتثبت هذه الهمزة في الخط دائماً وأما في النطق فتثبت في البدء فقط وتسقط في الوصل:

نحو: ﴿الْبَيْتَ - الْكِتَابُ - الْوَكِيلُ - وَالْفَجْرِ وَالْقُرْءَانِ﴾

حاڵەتەکانی لامی پێ ناسین لەگەڵ پیتەکانی هیجای دوای خۆی

وضع لام التعريف مع حروف الهجاء بعدها

شەمسی	قەمری
لێکدەدرێ (تێکهەڵدەکێشرێ)	بەدیار دەخسترێ (لێکنادرێ)
شمسية	قمرية
(مدغمة)	(مظهرة)

لامی شەمسی

اللام الشمسیه

عەربەکان لامی ناساندن تێکهەڵدەکێشن لەگەڵ ١٣ پیتی نزیك لە لام لە شوێنی دەرچوونیان وەکو: ﴿والشَّمْسَ- والسَّمَآءِ - الطَّوْلِ﴾

پیتەکانی شەمسی کۆکرایتەوە لە پیتەکانی یەکەمی وشەکانی ئەم بەیتە شیعریە:.

طِبْ ثُم صِلْ رِحْماً تَفُزْ ضِفْ ذا نِعَمْ
دَعْ سُوءَ ظَنٍّ زُرْ شَرِيفاً للكَرَم

تدغم العرب لام التعريف في ١٣ حرفاً مقارباً للام في المخرج.

نحو: ﴿والشَّمْسَ- والسَّمَآءِ - الطَّوْلِ﴾

الحروف الشمسية مجموعة في الحروف الأولى من كلمات البيت التالي:

طِبْ ثُم صِلْ رِحْماً تَفُزْ ضِفْ ذا نِعَمْ
دَعْ سُوءَ ظَنٍّ زُرْ شَرِيفاً للكَرَم

کەواتە پیتەکان بریتین لە:

ط، ث، ص، ر، ت، ض، ذ، ن، د، س، ظ، ز، ش، ل.

لێرەدەبینین (١٤) پیتە، چونکە (ل) تێدایە کە پیتێکی هاوشێوەی خۆیەتی.

لامی قەمری

اللام القمريه

عەربەکان لامی ناساندن بەدیار دەخەن لەگەڵ ١٤ پیت کە کۆکرایتەوە لەم رستەیە :

(أبغ حجك وخف عقيمه)

ئەم رستەیە واتە : حەجی خۆت جێبەجێ بکەو بترسە لەوەی بەتاڵ ببێتەوە بێ بەروو بووم و وەجاغ کوربێت.

ئەوەش لەبەر دووری شوێنی دەرچوونی لامە لەم پیتانە

وەکو: ﴿ٱلْقَمَرَ - ٱلْأَرْضَ - ٱلْحَجَّ - ٱلْجِبَالُ - ٱلْبَيْتَ﴾

تظهر العرب لام التعريف عند ١٤ حرفاً مجموعة في الجملة :

(ابغ حجك وخف عقيمه)

وذلك لبعد مخرج اللام عن مخارج تلك الحروف

نحو: ﴿ٱلْقَمَرَ - ٱلْأَرْضَ - ٱلْحَجَّ - ٱلْجِبَالُ - ٱلْبَيْتَ﴾

حوكمەكانی میمی زەنەدار (سکوندار)
أحكام الـميم الساكنة

حوکمەکانی میمی سکوندار
أحكام الـميم الساكنة

یەکەم : تێکهەڵکشانی لێوی

مْ + م جووڵەدار = مّ (مینگەکە : لەو پەڕی کاملی دەبێت)

نموونە : ﴿ لَكُم مَّا - مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنۡ عَاصِمٍ ﴾

أولاً : الأدغام الشفوي

مْ + م متحركة = مّ (الغنة : أكمل ما تكون)

مثال: ﴿ لَكُم مَّا - مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنۡ عَاصِمٍ ﴾

دووەم : شاردنەوەی لێوی

مْ + ب (مینگەکە : کامل و تەواوە)

نموونە : ﴿أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ - تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٍ ﴾

ثانيا : الإخفاء الشفوي

مْ + ب (الغنة : كاملة) مثال:

﴿أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ - تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٍ ﴾

سێیەم: بەدیارخستنی لێوی

مْ + پیتەکانی تر (مینگەکە : تەواو نیە)

نموونە : ﴿أَنذَرۡتُكُمۡ عَذَابًا - سَمۡكَهَا ﴾

ثالثاً : الإظهار الشفوي

مْ + باقي الحروف (الغنة : ناقصة)

مثال: ﴿أَنذَرۡتُكُمۡ عَذَابًا - سَمۡكَهَا ﴾

حوکمەکانی میمی سکوندار
أحكام الميم الساكنة

ئاگاداری
تنبيــه

پێویستە ئاگاداربین لەوەی کەنابێ میم بشارینەوە لەکاتی گەیشتنی بە پیتی(فـاء) و(واو) چونکە زمان بەرەو شاردنەوە دەچـێت بـەهۆی ئـەوەی شوێنی دەرچوونی لەگەڵ واو یەکەو لەگەڵ (فاء) نزیکە.

نموونە : ﴿هُمْ فِيهَا﴾ ﴿هُمْ وَالْغَاوُونَ﴾

يجب الانتباه إلى عدم إخفاء الـميم عنـد حـرفي الفـاء والـواو فـإن اللـسان يـسبق إلى الاخفاء بسبب اتحاد المخرج مع الواو وقربه من الفاء.

مثال: ﴿هُمْ فِيهَا﴾ ﴿هُمْ وَالْغَاوُونَ﴾

تێبینی
مـلاحظة

لە زانستی تەجوید شتێك نیە پێی بگوترێ زۆر بەدیارخستن چـونکە بەدیارخستن هەر بەدیارخستنە.

لا يوجد شيء في التجويد اسمه اشد الإظهار فالإظهار هو الإظهار.

چەند پێناسەیەکی گرنگ
تعاريف هامة

مینگە : الغنة.

: ئەو دەنگەیە کە لەبۆشایی لووت دەردەچێ. وە لەگەڵ نوون و میم دایە بەهەر شێوازێك بن، وە درێژەی ماوەکەی جیاوازە بە جیاوازی حوکمەکەی..

هي صوت يخرج من التجويف الأنفي (الخيشوم). ويصاحب في اللغة العربية حرفي النون والميم مهما كان وضعها ويختلف طول زمنه باختلاف الحكم.

بەدیار خستن: الإظهار

دەرچوونی پیت لە شوێنی خۆی بەبێ زیادە لە مینگە.

إخراج الحرف من مخرجه من غير زيادة في الغنة

چەند پێناسەیەکی گرنگ
تعاريف هامة

تێکهەڵکشان
الإدغام

: گەیاندنی پیتێکی سکوندار بـە پیتێکـی جووڵـەدار بـە شێوەیەك ببنە یەك پیتی تووندکراو لە رەگەزی پیتی دووەم کە بەیەك جووڵەو بڵندبوونـەوە شـوێنی دەرچـوونی بڵنـد دەبێت.

إيصال حرف ساكن بحرف متحرك بحيث يصيران حرفاً واحداً مشدداً من جنس الثاني يرتفع عنهما المخرج إرتفاعه واحدةً

شاردنەوە
ألإخفاء

بریتیە لە دەربڕینی پیت بە شێوازێك لە نێوان دیارخستن و تێکهەڵکشان بەبێ تووند کردن لەگەڵ مانەوەی مینگە لـە پیتی یەکەم.

هو نطقٌ بحرفٍ بصفة بين الإظهار والإدغام عارٍ عن التشديد مع بقاء الغنة في الحرف الأول.

ماوەی مینگەکـــــان
أزمنة الغنـــن

پلەی یەکەم: بەکاملترین و تەواوتر دەبێ:

*لە نون و میم ی تووندکراو.

نموونە: إنَّ

*لە نون و میمی تێکهەڵکێشراو لەگەڵ پیتی دوای خۆیان.

نموونە: مِمّا ، لهُمْ ما ، مَنْ يَّساء

المرتبة الأولى: أكمل ما تكون:

*في النون والميم المشددتين.

*في النون والميم المدغمتين.

پلەی دووەم: کامل تەواو: لە نون و میمی شاراوە.

نموونە: أنْتُم، ينْقلِب ، مَالَهُمْ بهِ

المرتبة الثانية: الكاملة : في النون والميم المخفاتين.

پلەی سێ یەم: ناتەواو: لە نون و میمی سکوندارو دیار

نموونە: يَنْهَونَ، ينْحِتون، أنْعَمْتَ

المرتبة الثالثة: الكاملة : في النون والميم الساكنتين المظهرتين.

پلەی چوارەم: ناتواوترین بە کەم و کورێ دەبێ: لە نون و میمی جوولەدار.

نموونە: مِنَ ، الرَّحمنِ الرحيمِ

المرتبة الرابعة: أنقص ما تكون : في النون والميم المتحركتين.

حوكمەكانی نونی سكوندارو تەنوین
أحكام النون الساكنة والتنوين

دیارخستن / الإظهار

: نْ + پیتەكانی گەرو قورگ: (أ ، هـ ، ع، ح، غ، خ)
مینگە: ناتەواوە
:نْ + حروف الحلق: (أ ، هـ ، ع، ح، غ، خ)
الغنة: ناقصة.

هەڵگەران / القلب

: نْ + ب = م شاراوە
مینگە: تەواو كامڵە
: نْ + ب = م مخفاة
الغنة :كاملة.

تێكهەڵكشان / الإدغام

نْ + یرملون

بە مینگە: نْ+ یومن مینگە: لەوپەڕی كامڵی دەبێ
بغنــــە: نْ+ یومن الغنة: ناقصة.

بێ مینگە: نْ + (ل، ر) مینگە: مینگە نیە
بلا غنە: نْ + (ل، ر) الغنة: لا یوجد

شاردنەوە / الإخفاء

: نْ + پیتەكانی تر: مینگە: كامڵ تەواوە
(ت، ث، ج، د ، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ف، ق، ك)
:نْ + باقي الحروف: الغنة : كاملة
(ت، ث، ج، د ، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ف، ق، ك)

بەدیار خستنی نونی سکوندارو تەنوین
إظهار النون الساكنة والتنوين

نونی سکوندار
: بریتیە لەو نوونەی جولەدار نیە کە جێگیرە لە دەربڕین و وەستان.

النون الساكنة
: هي النون غير المتحركة التي تثبت لفظاً ووقفاً.

تەنوین
(ً ٍ ٌ)
التنوين
: بریتیە لە نونێکی سکوندار کە عەرەب لە کۆتایی ناوەکان دایدەنێ بەدەربڕین و خوێندنەوە نەك نووسین، وە لە گەیاندن و بەردەوام بوون نەك لەوەستان، وە نیشانەکەشی لە نووسیندا دووبارە بوونەوەی جوولیە، وەك: . (بيتٌ ، بيتٍ ، بيتاً)
: هو نون ساكنة تلحقها العرب آخر الاسماء لفظاً لا خطاً ووصلا لا وقفاً وعلامته في الخط مضاعفة الحركة.
نحو (بيتٌ ، بيتٍ ، بيتاً)

بەدیارخستن
الإظهار
: نوونی سکوندارو تەنوین بەدیار دەکەوێ ئەگەر لە دوا یان پیتێك هات لە شەش پیتەکانی گەروو، "قورگ"، (لەگەڵ مانەوەی مینگەیەکی ناتەواو).
: تظهر النون الساكنة والتنوين إذا أتى بعدهما حرف من أحرف الحلق الستة (مع المحافظة على غنة ناقصة).

بەدیار خستنی نونی سکوندارو تەنوین
إظهار النون الساكنة والتنوين

پیتەکانی : أ، هـ ، ع، ح، غ، خ.
حروفه : أ، هـ ، ع ، ح، غ، خ.

نموونة(أمثلة) : أ :﴿ مِنْ أَحَدٍ –وَيَنْـَٔوْنَ –عَذَابًا أَلِيمًا ﴾

هـ :﴿ إِنْ هَـٰذَآ –يَنْهَىٰ – مَّهِينٍ هَمَّازٍ – وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾

ع :﴿ مَّـنْ عَمِلَ –أَنْعَمْتَ –حَكِيمًا عَلِيمًا ﴾

ح :﴿ مَّـنْ حَكِيمٍ –يَنْحِتُونَ – عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾

غ :﴿ مِنْ غَيْرِ –فَسَيُنْغِضُونَ –أَجْرٌ غَيْرُ﴾

خ :﴿ مَّـنْ خَيْرٍ ذَرَّةٍ خَيْرًا ﴾ ﴿وَٱلْمُنْخَنِقَةُ﴾

نیشانەی بەدیارخستن لە ڕێککاری پەڕاوی قورئاندا :
علامة الإظهار في ضبط المصحف

-نیشانەی بەدیارخستنی نوونی سکونکدار بریتیە لە دانانی سەرکی خا بەبێ خاڵ ئەبەم بەم شێوەیە (ْ)لەسەر نوونەکە، ئەوەش ئارەو ڕەمزی سکونە(زەنە)لەسەری.

-علامة إظهار النون الساكنة هي وضع رأس الخاء من غير نقطة هكذا(ْ).

-نیشانەی بەدیار خستنی تەنوین بریتیەلە سەریەکدانانی دوو جووڵە لەسەر یەکتر ئە بەم شێوەیە : (ـً) (ـٌ) (ـٍ)

-علامة إظهار التنوين هو تراكب الحركتين فوق بعضهما هكذا :
: (ـً) (ـٌ) (ـٍ)

تێکهەڵکشانی نوونی سکوندارو تەنوین
إدغام النون الساكنة والتنوين

تێکهەڵکشان: نوونی سکوندارو تەنوین تێکهەڵکێشدەکرێ ئەگەر لە دوایان هات پیتێك لە پیتەکانی تێکهەڵکێشان کە بریتیە لەم پیتانە: (يرملون)

الادغام : تدغم النون الساكنة والتنوين إذا أتى بعدهما حرف من أحرف الإدغام وهي:

پیتەکانی(حروفه) : يرملون:

بەشەکانی: ١-تێهەڵکێشانی بە مینگە: کە چوار پیتی هەیە: يومن.

٢-تێکهەڵکشانی بێ مینگەیی: دوو پیتی هەیە: ل، ر.

أقسامه: ١-إدغام بغنة: وله أربعة أحرف: حروفه : يومن.

٢-إدغام بلا غنة: وله حرفان : ل، ر.

تێکهەڵکشانی نونی سکوندارو تەنوین
إدغام النون الساكنة والتنوين

نموونە(أمثلة)

١-تێکهەڵکشانی بە مینگە

الإدغام بغنة :

ي: ﴿مَن يَشْـتَرِى- حِسَابـًا يَسِيرًا﴾

و: ﴿مِن وَلِيٍّ - عِجَافٌ وَسَبْـعَ﴾

م: ﴿وَإِن مِّـن شَـىْءٍ -حَبَّـةٍ مِّـن﴾

ن: ﴿لَن نُّؤْمِنَ -يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ﴾

٢-تێکهەڵکشانی بێ مینگە :

الإدغام بلا غنة: ل: ﴿كَأَن لَّـمْ -عَدُوٌّ لِّـي﴾

ر: ﴿مِّـن رَّبِّ - غَفُورًا رَّحِيمًا﴾

تێکهەڵکشانی نوونی سکوندارو تەنوین(دووجووڵە)

إدغام النون الساكنة والتنوين

نیشانەی تێکهەڵکشان لە رێککاری پەراوی قورئاندا

علامة الإدغام في ضبط المصحف:

-نیشانەی تێکهەڵکێشانی کامڵو تەواو بۆ نونی سکوندار ئەوەیە کە سکونکەی لێ بکرێتەوەو نەمێنێو پیتی دوای خۆی توونو بکرێت (شەدەدار بکرێت) ئەوەش ئەگەر هاتوو پیتی دووەم(نون یان میم یان لام یان را)بێت.

-علامة الإدغام الكامل للنون الساكنة هي تجريدها من السكون مع تشديد الحرف التالي إذا كان (نوناً أو ميماً أو لاماً أو راءً).

-نیشانەی تێکهەڵکشیانی ناتەواوی نوونی سکوندار ئەوەیە کە سکونەکەی لێ لابدرێ وە پیتی دوای خۆی توونو شەدەدار نەکرێت ئەگەر پیتی دووم (یاء یان واو بێت).

-علامة الإدغام الناقص للنون الساكنة هي تجريدها من السكون مع عدم تشديد الحرف التالي إذا كان (ياءً أو واواً).

-نیشانەی تێکهەڵکشانی تەواوی تەنوین (دوو جوڵە) ئەوە یەکە دوو جوڵە کە (لەسەر یان لەبەر یان لەژێر) بەدوای یەکتر دابێت، لەگەڵ توونکردنی پیتی دووەم ئەگەر هاتوو پیتی دووەم (نون یان میم یان لام یان را)بێت.

-علامة الإدغام الكامل للتنوين هي تتابع الحركتين مع تشديد الحرف التالي إذا كان (نوناً أو ميماً أو لاماً أو راءً).

-نیشانەی تێکهەڵکشانی ناتەواو بۆ تەنوین ئەوەیە کە دوو جوڵەکە بەدوای یەکتردابێت لەگەڵ توونو نەکردنی پیتی دوای خۆی ئەگەر (یاء یان واو)بێت بەم شێوەیە:

-(ـــَـــً) (ـــٌـــ) (ـــٍـــ)

-علامة الإدغام الناقص للتنوين هي تتابع الحركتين مع عدم تشديد الحرف التالي إذا كان (ياءً أو واواً) ويكون تتابع الحركتين هكذا:

-(ـــَـــً) (ـــٌـــ) (ـــٍـــ)

تێکهەڵکێشانی نونی سکوندارو تەنوین
إدغام النون الساكنة والتنوين

ئاگاداری:

نونی سکوندار لەگەڵ (واو، یاء) تێکەڵناکێشرێ ئەگەر بەیەکەوە لەیەك ووشەدابوون. وەکو:

﴿ قِنْوَانٌ - صِنْوَانٍ - ٱلدُّنْيَا - بُنْيَٰنٌ ﴾

تنبيه:

لا تدغم النون الساكنة في الواو والياء إذا اجتمعا في كلمة واحدة مثال:

﴿ قِنْوَانٌ - صِنْوَانٍ - ٱلدُّنْيَا - بُنْيَٰنٌ ﴾

حاڵو باری نوونی سکوندار بەهەردوویەش[1] لە حاڵەتی تێکهەڵکێشانی بەهەردوو جۆری

وضع النون الساكنة بجزأيها حالة الادغام بنوعيه

	بەشی زمانی الجزء اللساني	بەشی بۆشایی لووت	نموونە مثال
تێکهەڵکشانی بە مینگە الإدغام بغنة	تێکهەڵکێشراو مدغم	دیار خراوە مظهرة	﴿ مِن وَلِيٍّ ﴾
تێکهەڵکشانی بێ مینگە الإدغام بلا غنة	تێکهەڵکێشراو مدغم	تێهەڵکێشراوە مدغمة	﴿ مِن رَّبِّكَ ﴾

(١) تێبینی: پیتی (نون) دەبێ بە دوویەش لەکاتی دەرچوونی، بەشێکیان لە زمان دەردەچێ، بەشەکەی لە لووت دەردەچێ کە مینگەیە.

هەڵگەڕانەوەی نونی سکوندارو تەنوین
قلب النون الساكنة والتنوين

هەڵگێڕانەوە: نوونی سکوندارو تەنوین گەر بگات بە (باء) ئەوە هەڵدەگەڕێتەوەو دەگۆڕێ بە میمێکی شاراوەی بە مینگەی تەواو.

القلب (الإقلاب): تقلب النون الساكنة أو التنوين عند الباء ميماً مخفاة بغنة كاملة:

أمثلة:

﴿مَنْ بَخِلَ - بِذَنبِهِمْ - شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾

هەڵگەڕانەوەی نونی سکوندارو تەنوین
قلب النون الساكنة والتنوين

نيشانەی هەڵگێڕانەوە لەرێککاری پەڕاوی قورئاندا
علامات القلب في ضبط المصحف

-نيشانەی هەڵگەڕانەوەی نوونی سکوندار ئەوەیە کە میمێکی بچووك لەسەر نوون دادەنرێ لە جیاتی سکون ئە بەم شێوەیە (نۢ) وەکو:

﴿ مِنۢ بَعدِ- أَنۢ بُورِكَ-أَنۢبِئْهُم﴾

علامة قلب النون الساكنة هي وضع ميم صغيرة فوق النون بدل السكون هكذا(نۢ)* نحو:

﴿ مِنۢ بَعدِ- أَنۢ بُورِكَ-أَنۢبِئْهُم﴾

-نيشانەی هەڵگێرانەوەی تەنوین ئەوەیە کەمیمێکی بچووك لەجیاتی جوڵەی دووەم دابنرێ ئەوها:
-علامة قلب التنوين هي وضع ميم صغيرة بدل الحركة الثانية هكذا:

(ـَـۢ) (ـُـۢ) (ـِـۢ)

وەکو (نحو): ﴿جَزَآءَۢ بِمَا - سَمِيعُۢ بَصِيرٌ -شَيْءٍۢ بَصِيرٌ﴾

*تێبینی: ئەم میمە(م) پێی دەگوترێ میمی کورسی چونکە لە شێوەی کورسی یە.

شاردنەوەی نونی سکوندار تەنوین
اخفاء النون الساكنة والتنوين

شاردنەوە
الإخفاء

بریتیە لە دەربڕینی نونی سکوندار یان تەنوین بە شێوازو سیفەتێك لەنێوان بەدیارخستن و تێهەڵکێشان وە توونندی (شەدە)ی تێدانیەو لەگەڵ مانەوەی مینگەی تەواو لە پیتی یەکەم دا، ئەوەش ئەگە رهاتوو یەکێك لە پازدە پیتەکانی شاردنەوەیان بەدوا دا هات.

النطق بالنون الساكنة أو التنوين على صفة بين الإظهار والإدغام عار عن التشديد مع بقاء الغنة الكاملة في الحرف الأول وذلك إذا جاء بعدهما أحد حروف الإخفاء الخمسة عشر.

تێبینی : دەبێ ئاگاداری بین :مینگە لە (إخفاء) بە گوێرەی پیتی دوای خۆی قەڵەویان لاواز دەکرێت، واتە ئەگەر پیتی دوای (ن) لە (إخفاء) پیتێکی قەڵەوبوو ئەوە مینگەکەش دەبێ قەڵەو بێت ئەگەرنا لاواز دەبێت. پیتە قەڵەوەکانی (إخفاء) ئەمانەن:

(ص، ض، ط، ظ، ق) واتە پێنج پیتن، نموونە : (مِن قَبل، يَنْصُرُ)

پیتە لاوازەکان لە (إخفاء) ئەمانەن: (ت، ث، ج، د، ذ، ز، س، ش، ف ، ك) واتە دە پیتن، نموونە : أنْتَ ، مِنْكُم

شاردنەوەی نونی سکوندار و تەنوین
اخفاء النون الساكنة والتنوين

پیتەکانی شاردنەوە: ت، ث، ج، د، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ف، ق، ك.

ئەو پیتانە کۆکراینەوە لە یەکەمی ووشەکانی ئەم دێرە شیعرەی خوارەوە.

صف ذا ثنا كم جاد شخص قد سما

دم طيباً زد في تقى ضع ظالما

حروفه: ت، ث، ج، د، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ف، ق، ك: وهي مجموعة في أوائل كلمات البيت التالي:

صف ذا ثنا كم جاد شخص قد سما

دم طيباً زد في تقى ضع ظالما

نموونەکان:

أمثلة:

﴿ أَنفُسكُم- تُنذِرْهُمْ - مِنكُمْ- الإِنسَانُ- مَنصُورًا- مِن دُونِ -أن كَانَ-مِن قَبْلُ -مِن شَيْءٍ -مَآءًثَجَّاجًا -شَيْءٍ شَهِيدٌ -تَبَعًا فَهَلْ - حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا-كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ ﴾

شاردنەوەی نونی سکوندار و تەنوین
اخفاء النون الساكنة والتنوين

	بەشی زمانی الجزء اللساني	بەشی بۆشایی لووت الجزء الخيشومي	تووندکردن(شەددەدارکردن) التشديد
بەدیارخستن الإظهار	هەیە موجود	هەیە موجود	توونده ناكرێ (شەددەی نیە) عار عن التشديد
شاردنەوە الإخفاء	نیە معدوم	هەیە موجود	توونده ناكرێ (شەددەی نیە) عار عن التشديد
تێکهەڵکشانی بێ مینگە الإدغام بلا غنة	نیە معدوم	نیە معدوم	لەگەڵ تووندکردن (شەددەی هەیە) مع التشديد

نیشانەی شاردنەوە لە ڕێککاری پەڕاوی قورئان
علامة الإخفاء في ضبط المصحف

❖ نیشانەی شاردنەوەی نونی سکوندار لە ڕێککاری پەڕاوی قورئانـدا بریتیـە لە لێکردنەوەی سکون لە نوونی سکوندار لەگەڵ ئـەوەی پـیتی دوای خـۆی توند ناکرێ.

علامة إخفاء النون الساكنة في ضبط المصحف هي تجريد النون الساكنة من السكون مع عدم تشديد الحرف التالي.

وەکو(نحو): ﴿ مِــن دُونِ –أَن كَانَ–مِن قَبْــلُ﴾

❖ نیشانەی شاردنەوەی تەنوین لە ڕێککاری پـەڕاوی قورئانـدا بریتیـە لـە بەدوای یەکداهاتنی دوو جوڵە کە لەگەڵ تووند نەکردنی پیتی دوای خۆی.

علامة إخفاء التنوين في ضبط المصحف هي تتابع الحركتين مع عدم تشديد الحرف التالي.

وەکو(نحو): ﴿ مَآءً ثَجَّاجًا –شَيْءٍ شَهِيدٌ –عَيْــنٌ جارِيَةٌ﴾

ئەوەی کە پێویستە بکرێ لە کاتی دەربڕینی نونی شاراوە
المطلوب علمه عند نطق النون المخفاة

١) ئامادەکردنی دەم لەسەر شوێنی دەرچوونی پیتی دوای خۆی.
تهيئة الفم على مخرج الحرف التالي.

٢) دەربڕینی مینگەیەکی تەواو لە بۆشایی لووت.
نطق غنة كاملة من الخيشوم.

٣) دەربڕینی دەنگێکی کەم لەدەمدا بەهۆی دانەخرانی شوێن دەرچوونی نون (بەشی زمانی)
نطق صويت من الفم بسبب عدم انغلاق مخرج النون (الجزء اللساني)

ئاگاداری
تنبيه

- دەنگی نونی شاراوە یان تەنوینی شاراوە قەڵەو دەبێت ئەگەر لەدوای خۆی پیتێکی قەڵەو هات.
  يكون صوت النون المخفاة أو التنوين مفخماً إن جاء بعده حرف مفخم
  وەکو(نحو): ﴿مِن قَبۡلُ - مَنصُورًا﴾
- دەنگی نونی شاراوە یان تەنوینی شاراوە باریك و لاواز دەبێت گەر دوای خۆی پیتێکی تەنك و لاواز هات.
  يكون صوت النون المخفاة أو التنوين مرققاً إن جاء بعده حرف مرقق نحو:
  وەکو(نحو) ﴿أَن كَانَ - ٱلۡإِنسَٰنُ﴾

باسى درێژكردنەوەكان (مەدەكان)

بحث المدود

پێناسە
تعريف

پێناسەی مەد

تعريف المد

لە زمانەوایند: زیادەو درێژکردنە

لە زاراوەدا: بریتیە لە درێژکردنەوەی دەنگ بە پیتێك لە پیتەکانی درێژکردنەوەو ئاسانی (المد اللین) یان دوو پیتی ئاسانی.

لغة: الزيادة والتطويل.

اصطلاحا: هو إطالة الصوت بحرف من حروف المد واللين أو حرفي اللين.

پیتەکانی مەدو لین

حروف المد واللين

بریتیە لە (ئەلف و واو و یاء)ی سکوندار لە رەگەزی پێش خۆی بێت وەکو:

هي الألف والواو والياء السواكن المجانس لها ما قبلها (نحو):

﴿بِمَآ - عَلَىٰ - دَّخَلُواْ - يَدۡعُواْ - وَنَسۡقِي - وَإِيَّاكُمۡ - يَخَافُونَ - يَسُومُهُمۡ - فِيكُمۡ - قَمِيصِهِۦ﴾

دوو پیتی ئاسانی

حرفا اللين

بریتین لە (واو و یاء) سکوندار کە پێشیان لەسەر بێت وەك:

هما الواو والياو الساكنتان المفتوح ما قبلهما .

وەکو(نحو):

﴿قَوۡلٌ - يَوۡمِ - قُرَيۡشٍ - وَٱلصَّيۡفِ - وَٱلَّيۡلِ﴾

جۆرەكانی درێژكردنەوە
أنواع الـمدود

یەکەم- مەدی ئاسایی
أولاً-المد الطبيعي

پێناسە
تعريف

بریتیە لەو درێژکردنەوە (مەدە)ی کە خودی پیتەکە بەو نەبێت دروست نابێت و درێژکردنەوەکەش هیچ هۆکارێکی* نیە.

وەکو:

﴿بِمَآ–عَلَىٰ–دَّخَلُواْ–يَدْعُواْ–وَنَسْـــقِى–وَإِيَّاكُمْ–يَخَافُونَ يَسُومُهُمْ–فِيكُمْ– قَمِيصِهِۦ﴾

هو المد الذي لا تقوم ذات الحرف إلا به ولا يتوقف على سبب.

نحو:

﴿بِمَآ–عَلَىٰ–دَّخَلُواْ–يَدْعُواْ–وَنَسْـــقِى–وَإِيَّاكُمْ–يَخَافُونَ يَسُومُهُمْ–فِيكُمْ– قَمِيصِهِۦ﴾

*هۆکاری درێژکردنەوە(مد) بریتیە لە سکون و هەمزە، گەر یەکێك لەم دووانە بەدوای پیتی (مەد) دا هات ئەوا درێژدەکرێتەوە.

پێوەری ماوەی درێژکردنەوەکان (مەدەکان)
قياس أزمنة المدود

ماوەی مەددەکان دەپێورێ بە جووڵەکان (سەرو بۆرو ژێر َ ُ ِ)

تقاس أزمنه المدود بالحركات

جووڵە: بریتیە لە خایاندنی ئەو ماوەی کە پێویستە بۆ دەربڕینی پیتێکی جووڵاو، لەسەر بێت یان لەبەر یان لە ژێر:

خایاندنی ماوەی کاتی قَ= خایاندنی ماوەی کاتی قُ=خایاندنی ماوەی کاتی قِ

الحركة: هي الفترة الزمنية اللازمة للنطق بحرف متحرك مفتوح أو مضموم أو مكسور: زمن قَ =زمن قُ = قِ.

کەواتە لەسەر ئەوەی گوتمان ئەوە بیناتدەنرێ کە دووجووڵە: بریتیە لەو ماوەی کە پێویستە بخایەنێت بۆ دەربڕینی دوو پیتی جووڵاوی بەدوای یەکداهاتوو.

وعليه فالحركتان: هي الفترة الزمنية اللازمة للنطق بحرفين متحركين متتاليين.

ئەندازەی مەددی ئاسایی: مەددی ئاسایی درێژ دەکرێتەوە بە ئەندازەی دوو جووڵە بۆ نموونە:

ماوەی دەربڕینی قا =ماوەی دەربڕینی قَ قَ *

ماوەی ما =ماوەی مو = ماوەی می

مقدار المد الطبيعي: يمد المد الطبيعي بمقدار حركتين فمثلاً:

زمن النطق بـ قا = زمن النطق قَ قَ.

زمن ما = زمن مو = زمن مي.

تێبینی: * لێرەدا مەبەست پێ ئەوەیە کە ئەلفی (قا)=قَ قَ ، ئەوەك هەردوو پیتی (ق) بۆیە دەبوایە نموونەکە وا بهێنراباوە کە قا=قَ قَ قَ. چونکە لە پێش (ئەلیف) و(ق) هەیە، وە ئەلفەکەش دوو (ق) کەواتە دەکاتە سێ (ق)

پلەی ماوەکانی مەددەکان
مراتب أزمنة الـمدود

ماوەی مەددەکان پێنج پلەیان هەیە

لأزمنة المدود خمسة مراتب

١- کورت	ئەندازەکەی دوو جووڵەیە.
٢- تۆزێك لەسەروی کورت	ئەندازەکەی (٣) جووڵەیە.
٣- ناوەند	ئەندازەکەی (٤) جووڵەیە.
٤- تۆزێك لەسەروی ناوەند	ئەندازەکەی (٥) جووڵەیە.
٥- درێژیان تێرکردن	ئەندازەکەی (٦) جووڵەیە.

١- القصر:	ومقداره حركتان.
٢- فويق القصر:	ومقداره (٣) حركات.
٣- التوسط:	ومقداره (٤) حركات.
٤- فويق التوسط:	ومقداره (٥) حركات.
٥- الطول أو الإشباع	ومقداره (٦) حركات.

دووەم-درێژکردنەوەی لە جیاتی
ثانياً – مد البدل

پێناسە
تعريف

بریتیە لە هەموو هەمزەیەکی درێژکراو وە حاڵەتێکی تایبەتیە لە مەددی ئاسایی و بە ئەندازەی دوو جووڵە درێژ دەکرێتەوە.

هو كل همز ممدود. وهو حالة خاصة من الطبيعي. ويمد بمقدار حركتين.

نحو:

﴿ ءَامَنُواْ –أُوتُواْ–إِيمَـٰنًا ﴾

﴿يُرَآءُونَ–وَمَا تَشَآءُونَ –وَجَآءُو﴾

سێیەم: مەددی قەرەبوو
ثالثاً – مد العوض

پێناسە
تعریف

بریتیە لە قەرەبوو کردنەوەی دوو لەسەر (تنوین نصب-اً-) لە حاڵەتی وەستان بەئەلیفێك کە بەئەندازەی دوو جووڵە درێژدەکرێتەوە، وەئەویش لەگەڵ مەددی ئاسایی دادەنرێ.

هو التعویض عن تنوین النصب حالة الوقف بالف تمد بمقدار حرکتین، ویلحق بالمد الطبیعي.

وەکو: نحو:

﴿ عَلِيمــاً-عَلِيما ﴾

﴿ كَثِيراً- كَثِيرا ﴾

﴿أَحَداً-أَحَدا ﴾

﴿ رُشْــداً- رُشْــدا﴾

ئاگاداری
تنبيه

١-ئەوەی کە جیادەکرێتەوە لەمەدی قەرەبوو(هاء) مێینەیە، کە وەستان لەسەری بەسکون دەبێت:

وەکو: ﴿ وَشَجَرَةً - وشَجَرَهْ ﴾

﴿ جَنَّةٍ - جَنَّـــة ﴾

-يستثنى من مد العوض هاء التانيث فيوقف عليها بالسكون.

(نحو):

﴿ وَشَجَرَةً - وشَجَرَهْ ﴾

﴿ جَنَّةٍ - جَنَّـــة ﴾

٢-وەستان لەسەر ئەم ووشـانە ﴿ مَآءً - دُعَآءً -شَيْئـــاً ﴾ لـە مـەددی قەرەبووە نەوەك مەددی لەجیاتی چونکە ئەلیفەکەی لەناکاو پەیدادەبێت بەهۆی وەستان.

-الوقف على نحو : ﴿ مَآءً - دُعَآءً -شَيْئـــاً ﴾ هو من قبيل مد العوض وليس مد بدل لأن ألفه عارضة بسبب الوقف.

٣-ئەگەر دوو لەسەر (آ)لەسەر هەمزەی کۆتایی ولا پەڕ بوو وەکو: ﴿ بِنَآءً ﴾ ئەوە لەسەری دەوەستین : ﴿ بِنَآءا ﴾

-إذا جاء تنوين النصب على همزة متطرفة مثل : .

﴿ بِنَآءً ﴾ نقف عليه : ﴿ بِنَآءا ﴾

چوارەم –درێژکردنەوەی (جیاکراو)
رابعاً – المد المنفصل

پێناسە
تعريف

بریتیەلەوەی کە پیتی درێژکردنەوە لە کۆتایی ووشەی یەکەم بێت وە هەمزەی (قطع) لەیەکەمی ووشەی دوای خۆی بێت. وەکو:

﴿ بِمَآ أُنزِلَ ﴾ ﴿قَالُوٓاْ ءَامَنَّا﴾ ﴿ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ﴾

هو أن ياتي حرف المد آخر الكلمة الأولى وهمزة القطع في أول الكلمة التي تليها.

نحو: ﴿ بِمَآ أُنزِلَ ﴾ ﴿قَالُوٓاْ ءَامَنَّا﴾ ﴿ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ﴾

ئەندازەی مەددی جیاکراو
مقدار المد المنفصل

*جووڵە: بریتیە لە خایاندنی ماوەی پێویست بۆ دەربڕینی پیتێکی جووڵاو.
جیاکراو درێژ دەکرێتەوە (لە گێڕانەوەی حفص لە عاصم لە ڕێگەی شاطبية) بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جووڵە یان بەئەندازەی دوو ئەلف یا دوو ئەلف و نیو.

-الحركة: هي الفترة الزمنية اللازمنة لنطق حرف متحرك.
يمد المنفصل (في رواية حفص عن عاصم من طريق الشاطبية) بمقدار (٤) أو(٥)حركات أو بمقدار ألفين أو ألفين ونصف.

*جیاکراو درێژ دەکرێتەوە (لە گێڕانەوەی حفص لە عاصم لە ڕێگەی طيبة النشر) مقدار: (٢) بە کورتی یان (٣) یان (٤) یان (٥) جووڵە.

-يمد المنفصل (في رواية حفص عن عاصم من طريق طيبة النشر) بمقدار: (٢) قصراً أو (٣) أو (٤) أو(٥) حركات)

پێنجەم –مەددی بەیەکگەیشتوو
خامسا-المد المتصل

پێناسە
تعریف

بریتیەلەوەی کە پیتی مەددە و هەمزە لە دوای دابێت لەیەك ووشەدا (ووشەکە خۆی).

وەکو: ﴿وَجَآءَكُمُ-سُـــــوٓءُ ٱلعَذَابِ –سِيٓءَ بِهِمۡ﴾

هو أن ياتي حرف المد وبعده همزة في الكلمة نفسها.

نحو: ﴿وَجَآءَكُمُ-سُـــــوٓءُ ٱلعَذَابِ – سِيٓءَ بِهِمۡ﴾

ئەندازەی مەددی جیاکراو
مقدار المد المتصل

***ئەم مەددەیە (بەیەگەیشتوو) درێژدەکرێتەوە(لە گێرانەوەی حفص لە عاصم لە رێگەی شاطبیة) بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جوولە یان بە ئەندازەی دوو ئەلیف یان دوو ئەلیف و نیو. .**

-يمد المتصل (برواية حفص عن عاصم من طريق الشاطبية) بمقدار (٤) أو (٥) حركات أو بمقدار ألفين أو ألفين ونصف.

***ئەم مەددەیە (بەیەکگەیشتوو) درێژدەبێتەوە (لە گێرانەوەی حفص لە عاصم لە رێگەی طيبة النشر) بە ئەندازەی (٤) یان (٥)یان (٦) جووڵە.**

-يمد المتصل (في رواية حفص عن عاصم من طريق طيبة النشر) بمقدار : (٤) أو (٥) أو(٦) حركات)

الأوجه الجائزة في المنفصل والمتصل لحفص عن عاصم من طريق طيبة النشر

ئەو شێوانەی کە دروستە لە جیاکراو بە یەکگەشتوو لە گێڕانەوەی (حفص لە عاصم) لە ڕێگەی طيبة النشر.

وە لە بە لەیەکجاکردنەوەی ئەو حاڵەتانەی (لەڕێگەی طيبة النشر) ئەوە (١٢)شێواز دێتە دەست بەڵام ئەوەی کە پێی دەخوێندرێتەوە (٧) شێوەیە کە بریتیە لە :

ئەو شێوانەی دروستە لە جیاکراوو بەیەکگەیشتوو لە گێڕانەوەی حفص لە عاصم لەڕێگەی طيبة النشر

وبتقاطع هذه الحالات (من طريق طيبة النشر) يحصل لدينا ١٢ وجه ولكن المقروء به (٧) أوجه وهي :

الأوجـــه الجـــائزة في المنفـــصل والمتـــصل لحفـــص عـــن عاصـــم مـــن طريـــق طيبـــة النـــشر

جیاکراو المنفصل	بەیەکگەیشتوو المتصل
٢	٤
٢	٦
٣	٦

جیاکراو المنفصل	بەیەکگەیشتوو المتصل
٤	٤
٤	٦
٥	٥
٥	٦

شەشەم —مەددی گەیاندن
سادساً —مد الصلة

پێناسە
تعریف

بریتیە لە گەیاندنی ڕاناوی هاء —کەکەسی سێیەمی تاك (تاکی نائامادەبووی نێرە) بە پیتی واو ئەگەر (هاء)ەکە لەبەربوو، وە بە یـاء ئەگەر لە ژێر بوو. بەو مەرجەی جوڵاو بێت لە مابەینی دوو جوڵاو بێت.

وەکو: ﴿إِنَّهُۥ على رجعِهِۦ لقادر﴾

هو صلة هاء الضمير —للمفرد الغائب المذكر- بواو إن كانت الهاء مضمومة وبياء إن كانت مكسورة. بشرط أن تكون متحركة وتقع بين متحركين.

نحو: ﴿إِنَّهُۥ على رجعِهِۦ لقادر﴾

بەشەکانی مەدی گەیاندن
اقسام المد الصلة

گەیاندنی بچووك كە هیچ همزە لەدوای (هاء) نەبێت. صلة صغرى ليس بعد الهاء همزة	گەیاندنی گەورە كـە لـە دوای (هـاء) همـزە هەبێت صلة كبرى بعد الهاء همزة
﴿مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ- وَأُمِّـــهِۦ وَأَبِيهِ﴾ دوو جوڵە	﴿مَالَهُۥٓ أَخلَدَهُ- إِلَى طَعَامِهِۦٓ أَنَّا﴾ چوار و پێنج جوڵە

ئەندازەی مەدی گەیاندن
مقدار مد الصلة

ئەندازەی مەدی گەیاندنی بچووك
مقدار مد الصله الصفری

گەیاندنی بچووك درێژ دەكرێتەوە بە ئەندازەی دوو جووڵەو لەگەڵ مەدی ئاسایی دادەنرێ: وەكو:
تمد الصلة الصفری وبمقدار حركتين وتلحق بالمد الطبيعي. نحو:

﴿ إِنَّهُۥ عَلَىٰ ﴾ دەخوێندرێتەوە (تقرأ): ﴿إنهو على﴾

﴿ رَجعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴾ دەخوێندرێتەوە (تقرأ): ﴿رجعهي لقادر﴾

ئەندازەی مەدی گەیاندنی گەورە

مەدی گەیاندنی گەورە درێژدەكرێتەوە بە ئەندازەی (٤) یان (٥) جووڵەو لەگەڵ مەدی جیاكراوە دادەنرێت: وەكو:

﴿ مَالَهُۥٓ أَخلَدَهُۥ ﴾ وەدەخوێندرێتەوە (تقرأ): ﴿مالهو أخلده﴾

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾ وەدەخوێندرێتەوە (تقرأ): ﴿إلى طعامهي أنا﴾

ئاگاداری
تنبيه

*مەدی گەیاندن تەنها لە ڕۆیشتن و بەیەکگەیاندن دەبێ جگە لەوە نابێ ئەگەر وەستاین ئەوە بە سکون دەوەستین.

-يكون مد الصلة في الوصل لا غير فاذا وقفنا نقف بالسكون.

نموونة(مثال): ﴿مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ﴾ دەوەستین﴿ ماله ﴾

﴿ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ أَنَّا ﴾ دەوەستین﴿ إلى طعامه ﴾

*نە لەم نموونانەی خوارەوە وە نە لە هاوونەکانیان-مەدی گەیاندن نیە لەبەر نەبوونی مەرجەکە.

-ليس في الامثلة التالية-ولا ما يماثلها -مد صلة لانعدام الشرط:

١- ﴿ فِيهِ هُدًى ﴾ -چونکە پێشی سکونە-لأنها سبقت بساكن.

٢- ﴿ اسْمُهُ الْمَسِيحُ ﴾ -چونکە لەدوای خۆی سکونە-لان بعدها ساكن.

٣- ﴿ يَعلَمْهُ اللَّهُ﴾ -چونکە (هاء)ی ڕاناو لە مابەینی دوو سکون هاتووە.لان هاء الضمير وقعت بين الساكنتين.

٤- ﴿ أَرجِهْ ﴾ -چونکە (هاء)ی ڕاناو سکونداره. لان هاء الضمير ساكنة.

٥- ﴿ فَأَلْقِهْ ﴾ -چونکە (هاء)ی ڕاناو سکونەداره.-لأن هاء الصغيرة ساكنة.

٦- ﴿لم يَنْتَهِ ﴾ -چونکە ئەم (هاء)ە لە(هاء)ی ڕاناو نیە بەڵکەلە بنەڕەت و پێکهاتەی (فعل)ەکەیە[1] -لان هذه الهاء ليست هاء الضمير بل هي من أصل الفعل

(١)بنچینەی ئەم ووشەیە (انتهى-ينتهي) ئەمیش لە (نهى-ينهي) وەرگیراوە.

ئاگاداری
تنبيه

ئەوەی جودا دەكرێتەوە لە بنەمای مەدی گەیاندن دوو ووشەیە :
يستثنى من قاعدة مد الصلة كلمتان:

***یەكەم: بنەمای ڕێسای لەسەر جێبەجێ نەبووەو كەچی مەدی گەیاندنی تێدایە كە بریتیە لە:** ﴿وَيَخۡلُدۡ فِيهِۦ مُهَانًا﴾ **{الفرقان : ٦٩}**

الاولى: لم تنطبق عليها القاعدة وفيها صلة وهي:

﴿وَيَخۡلُدۡ فِيهِۦ مُهَانًا﴾ **{الفرقان : ٦٩}**

***دووەم: ڕێساو بنەماكەی لەسەر جێبەجێ بووەو گەیاندنیشی تێدانیە كە بریتیە لە:**

﴿يَرۡضَهُ لَكُمۡ﴾ **{الزمر : ٧}**

الثانية: لم تنطبق عليها القاعدة وفيها صلة وهي:

﴿يَرۡضَهُ لَكُمۡ﴾ **{الزمر : ٧}**

ئاگاداری
تنبيه

*مەدی گەیاندنی لەگەڵ مەدی ئاسایی دادەنرێ چونکە:
-يعتبر مد الصلة الصغرى ملحقا بالمد الطبيعي لأن:

﴿ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾	﴿إِنَّهُۥ , عَلَىٰ﴾
واو جێگیرە لە نووسین و دەربڕین و ڕۆیشتن و وەستان واو ثابتة خطا ولفظاً وصلاً ووقفاً	واو جێگیرە لە دەربڕین و ڕۆیشتن (نەوەستان) وە لێی جیادەبێتەوە لە نووسین و وەستان. واو ثابتة لفظاً ووصلا وتفارقه خطاً ووقفاً

*وە هەر لەبەر هەمان هۆکار مەدی گەیاندنی گەورە لەگەڵ مەدی جیاکراوە دادەنرێ
يعتبر مد الصلة الكبرى ملحقا بالمد المنفصل لنفس السبب:

﴿ءَامَنُوٓاْ أَوۡفُواْ﴾	﴿مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ﴾
واو جێگیرە لە نووسین و دەربڕین و ڕۆیشتن و وەستان واو ثابتة خطاً ولفظاً وصلاً ووقفاً	واو جێگیرە لە دەربڕین و ڕۆیشتن وەلێ جیادەبێتەوە لە نووسین و وەستان. واو ثابتة لفظاً ووصلاً وتفارقه خطاً ووقفاً

حەوتەم-مەدی پەیوەست
سابعاً -الـمد اللازم

پێناسە
تعریف

بریتیە لەوەی کە پیتی مەدی دێتن وە لە دوای ئەو پیتێکی سکوندار بێت کە سکونەکەی بنەڕەتی و هی خۆی بێت (لە رۆیشتن و وەستان)

هو أن ياتي حرف المد وبعده حرف ساكن سكوناً أصلياً (وصلاً ووقفاً).

نحو:

﴿ٱلضَّآلِّينَ﴾ ﴿ءَآلْـَٔـٰنَ﴾ ﴿حامٓ﴾ ﴿نٓون﴾

بەشەکانی مەدی پەیوەست
اقسام الـمد اللازم

پەیوەستی ووشەیی لازم كلمي		پەیوەستی پیتی لازم حرفي	
سووك مخفف	قورس مثقل	سووك مخفف	قورس مثقل
﴿ءَآلْـَٔـٰنَ﴾	﴿ٱلصَّآخَّةُ﴾	حامٓ	طاسٓمٓيم

ئەندازەی مەدی پێویست

مقدار الـمد اللازم

مەدی پەیوەست درێژدەکرێتەوە بەهەموو بەشەکانی بە ئەندازەی (٦) جووڵە یان بەئەندازەی سێ ئەلیف

يمد اللازم بكل أقسامه بمقدار (٦) حركات أو بمقدار ثلاث ألفات.

پیتە پچڕاوەکان لە پەرتوکی خودای بەهێزو بەرێزو گەورە
الحروف المقطعة في كتاب الله عز وجل

خودای پەروەردگار لە(٢٩) سورەتی قورئانی پیرۆز بە پیتی بچڕاو دەستی پێ کردووە کە هەر خودا بەخۆی دەزانێ مانای تەواویان چیە. ئەوەی لەسەر ئێمە پێویستە ئەوەیە کە بڕوامان هەبێت ئەوانە ووشەی پیرۆزی خودای پەروەردگارن، وە چۆن هاتووە ئەو ها بیخوێنیەوە.

-ابتدأ الله عز وجل (٢٩) سورة في القرآن الكريم بحروف مقطعة الله أعلم بمعناها. حظنا منها الايمان أنها كلام الله وتلاوتها كما وردت.

ژمارەی پیتە پچڕاوەکان (١٤) پیتە کە کۆکراینەوە لەم دەستەواژەدا : (نصٌ حكيمٌ قطعاً لە سر). واتە : دەقێکی پڕ لە دانایی و کاربەجێ یە بێگومان نهێنیەکی هەیە.

عدد الحروف المقطعة (١٤) حرفا مجموعة في العبارة (نَصٌ حَكيمٌ قطْعاً لَهُ سِرّ).

ئەم (١٤) پیتە پچڕاوە لە قورئاندا بە (١٤) شێواز هاتووە کە بریتین لە :

جاءت الحروف المقطعة الأربعة عشرة في القرآن على (١٤) هيئة هي:

﴿حمٓ﴾ ﴿الٓمٓ﴾ ﴿الٓمٓصٓ﴾ ﴿الٓر﴾ ﴿كٓهيعٓصٓ﴾ ﴿الٓمٓر﴾ ﴿ طه﴾ ﴿طسٓمٓ﴾

﴿ طسٓ﴾ ﴿ يسٓ﴾ ﴿ صٓ﴾ ﴿ حم عٓسٓقٓ﴾ ﴿ قٓ ﴾ ﴿ نٓ ﴾

ئەم درێژکردنەوانەی لە پیتە پێچراوەکاندا هەیە
المدود الواقعة في الحروف المقطعة

پیتە پچڕاوەکان بە گوێرەی ئەو مەدەی کە تێیدایە دەبن بە چوار کۆمەڵ (گروپ):
تقسم الحروف المقطعة من حيث المد الذي فيها إلى ٤ مجموعات: .

کۆمەڵەی یەکەم
المجموعه الاولی

پیتی (ئەلیف): هیچ مەدی تێدانیە چونکە پیتی مەدی تێدانیە.

حرف (ألِفْ) : لا مد فيها لعدم وجود حرف مد.

کۆمەڵەی دووەم
المجموعة الثانية

پیتەکانی (حَيٌّ طَهُرَ) : هەر یەکەیان بەدوو پیت دەخوێندرێتەوە کە دووەمیان پیتی مەدە. وە بە ئەندازەی دوو جووڵە بەمەدێکی ئاسایی درێژ دەکرێتەوە: ئەوها حَا، يَا، طا، هَا، رَا.

حروف (حَيٌّ طَهُرَ) : ينطق كل منها على حرفين ثانيهما حرف مد. ويمد بمقدار حركتين مداً طبيعياً هكذا: حَا، يَا، طا، هَا، رَا.

ئەم درێژکردنەوانەی لە پیتە پێچراوەکاندا هەیە
المدود الواقعة في الحروف المقطعية

کۆمەڵەی سێیەم

پیتەکانی (سَنَقُصُّ لَكُمْ): هەریەك لەم پیتانە بەسێ پیت دەخوێندرێتەوە کە ناوەراستیان پیتی مەدە. وە بەئەندازەی (٦) جووڵە بەمەدی پێویست درێژدەکرێتەوە، ئاوەها:

سِينْ ، نُونْ ، قَافْ، صَادْ ، لَامْ ، كَافْ ، مِيمْ

المجموعة الثالثة

حروف (سَنَقُص لَكُمْ): ينطق كل منها على ثلاثة أحرف أوسطها حرف مد. يمد بمقدار ٦ حركات مداً لازماً هكذا:

سِينْ ، نُونْ ، قَافْ، صَادْ ، لَامْ ، كَافْ ، مِيمْ

کۆمەڵەی چوارەم

پیتەکانی (عَيْنْ) :بەسێ پیت دەردەبڕدرێ کە ناوەڕاستی پیتێکی ئاسان (لین) بەئەندازەی (٤) یان (٦) جووڵە درێژ دەکرێتەوە وە کو مەدی ئاسان ئەمەش لە ووتەی خودای بەرزو بالا کە دەفەرموێ: ﴿كهيعص﴾ ﴿حم عسق﴾

المجموعة الرابعة

حرف (عَيْنْ) : ينطق على ثلاثة أحرف أوسطها حرف لين. يمد بمقدار (٤) أو (٦) حركات ويلحق بمد اللين وذلك في قوله تعالى:

﴿كهيعص﴾ ﴿حم عسق﴾

نۆیەم: مەدی سکونی نابنەڕەتی (تووشبوو بە سکون)
ثامناً: المد العارض للسكون

پێناسە
تعريف

بریتیە لەوەی پیتی مەد بێ وە دوای ئەوە پیتێکی سکوندار بێت کە سکونەکەی لەناکاوە (نا بنەڕەتی یە) بەهۆی وەستان.

هو أن ياتي حرف المد وبعده حرف ساكن سكوناً عارضاً بسبب الوقوف:

نحو:

﴿ٱلۡبَيَانَ﴾ ﴿تَعۡلَمُونَ﴾ ﴿نَسۡتَعِينُ﴾

ئەندازەی مەدی سکونی لەناکاو
مقدار مد العارض للسكون

مەدی سکونی نابنەڕەتی بە ئەندازەی (٢) یان (٤) یان (٦) جولە درێژ دەکرێتەوە یان بەئەندازەی ئەلف یان دوو یان سێ ئەلف.

يمد العارض للسكون بمقدار (٢) أو (٤) أو (٦) حركات أو بمقدار ألف أو ألفين أو ثلاث ألفات.

نحو:

﴿تَعۡلَمُونَ﴾٢ ﴿تَعۡلَمُونَ﴾٤ ﴿تَعۡلَمُونَ﴾٦

ئاگاداری: ئەگەر قورئان خوێن دەستی کرد بە قورئان خوێندن بە یەکێك لەو سێ ئەندازانەی پێشوو بۆ مەدی سکونی لەناکاو ئەوە بەردەوام دەبێ لەسەر ئەم حاڵەتە تا کۆتایی قورئان خوێندنەکەی.

تنبيه: إذا ابتدأ القارىء تلاوته باحد المقادير الثلاث السابقة للمد العارض للسكون فانه يستمر عليه الى ان ينهى تلاوته.

نۆیەم- مەدی ئاسان (اللين)
تاسعاً – مد اللين

پێناسە
تعريف

بریتیە لەوەی پیتی (لین) بێت و لە دوای ئەو پیتێکی سکوندار بێت کە بەهۆی وەستانەوە لەناکاو سکونار بوو بێت.

هو أن ياتي حرف اللين وبعده حرف ساكن سكوناً عارضاً بسبب الوقف.

نحو:

﴿وَلَا نَوْمٌ﴾ ﴿خَوْفٍ﴾ ﴿قُرَيْشٍ﴾ ﴿الْبَيْتِ﴾

ئەندازەی مەدی لین:
مقدار مد اللين

ئەندازەی مەدای لین: درێژدەکرێتەوە بەئەندازەی (٢) یان (٤) یان (٦) جووڵە یان بەئەندازەی ئەلفێك یان دوو ئەلف یان سێ ئەلف.

يمد اللين بمقدار (٢) أو (٤) أو (٦) حركات أو بمقدار ألف أو ألفين أو ثلاث ألفات.

نحو:

﴿قُرَيْشٍ -قُرَيْشٍ -قُرَيْشٍ﴾

ئەندازەی مەدی لین
مقدار مد اللين

ئاگاداری
تنبيه

*ئەگەر قورئان خوێن دەستی کرد بە خوێندنەوەو بە یەکێك لە سێ ئەندازەکەی پێشوو بۆ مەدی لین، ئەوە لەسەری بەردەوام دەبێ تا کۆتایی قورئان خوێندنەکەی.

-إذا بتدأ القاري تلاوته باحد المقادير الثلاثة السابقة لمد اللين فانه يستمر عليه حتى ينهي تلاوته.

* پەیوەندی (مەدی لەناکاوی سکون) بە (مەدی لین).

ئەگەر لە خوێندنەوەی قورئان (مەدی لەناکاو سکون) لەگەڵ مەدی (لین) کۆبووە، ئەوە پێویستە ئەندازەی (لین) یەکسان یان کەمتر بێت لە مەدی (سکونی ناکاو).

-علاقة المد العارض للسكون بمد اللين:

إذا اجتمع في التلاوة مد عارض للسكون مع لين فيجب ان يكون مقدار اللين مساويا او اقل من المد العارض للسكون.

کۆبوونەوەی ناکاو وو ئاسان
اجتماع العارض مع اللين.

مەدی ناکاوی سکون (المد العارض للسكون)	مەدی ئاسان (مد اللين).
٢	٢
٤	٢-٤
٦	٢-٤-٦

ئەمەش چونکە (مەدی لین) درێژکراوەتەوە تەنها لەبەر ئەوەی بە (مەدی ناکاو) دەچێت، کەواتە نابێت وێچوێندراو درێژتر بکرێت لەوەی پێی چوێندراوە.

وذلك لان مد اللين لم يمد الا تشبيها بالمد العارض للسكون فلا يجوز تطويل المشبهَ على المشبهَ به.

جۆرەکانی مەد
أقسام المد

ڕەسەن (سروشتی)وە لەگەڵی دایە هەریەك لە : أصلي(طبيعي) يلحق به :	لاوەکی(فرعي) همزە (همز)	زەنە(سکون)
(٢) لەجیاتی(البدل)	بەیەکگەیشتوو متصل	(٦) پێویست(لازم)
(٢) قەرەبوو (العوض)	پچڕاو منفصل	(٢ ، ٤، ٦) لەناکاو تووشبوو بە سکون (عارض للسكون)
(٢) گەیاندنی بچووك (الصلة ا لصغرى)	گەیاندنی گەورە وەکو پچڕاو دەبێت صلة كبرى (تلحق بالمنفصل)	(٢ ، ٤، ٦) ئاسان(اللين)

ئەو هەڵانەی کە ڕوو دەدەن لەکاتی دەربڕینی ئەلیف ی درێژ
أخطاء تقع عند النطق بالألف المدية

١- نەکردنەوەی دەم بە ئەندازەی پێویست لەکاتی دەربڕینی.
- عدم فتح الفم بالمقدار المطلوب عند نطقها.

٢- تێکەڵکردنی دەنگەکەی بەشتێك لە دەنگی (یاء).
-خلط صوتها بشيء من صوت الياء:

وەکو(نحو) : ﴿مُوسَىٰ﴾ ﴿مَٰلِكِ﴾ ﴿ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾

٣- تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە شتێکی وەکو دەنگی (واو).
خلط صوتها بشيء من صوت الواو:

وەکو(نحو) : ﴿خَٰلِدِينَ﴾ ﴿وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾

٤- قەڵەو کردنی لەو شوێنانەی کە باریكو تەنكو ناسك.
تفخيمها في محل الترقيق:،

وەکو(نحو): ﴿ٱلنَّهَارَ﴾ ﴿ٱلنَّارَ﴾ ﴿ٱلۡبَٰطِلَ﴾

٥- باریککردنو ناسککردنی لەو شوێنانەی کە قەڵەوە.
ترقيقها في محل التفخيم:

وەکو(نحو): ﴿خَٰلِدِينَ﴾ ﴿وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾

٦- تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە شتێك لە دەنگی مینگە.
خلط صوتها بشيء من صوت غتنة.

وەکو(نحو): ﴿ٱلرَّحۡمَٰنِ﴾ ﴿ٱلۡقُرۡءَانُ﴾.

چەند هەڵەیەك كە ڕوودەدەن لەكاتی دەربڕینی واوی درێژ
أخطاء تقع عند النطق بالواو المدية

١- خڕنەكردن و كۆنەكردنەوەی دوولێوەكان بەئەندازەی پێویست لەكاتی دربڕینی.
-عدم ضم الشفتين بالمقدار المطلوب عند نطقها.

٢- زیادە ڕۆیی لە پاڵە پەستۆكردنی لەسەر دوو لێوەكان لەكاتی دەربڕینی.
-المبالغة في الضغط على الشفتين عند نطقها.

٣- تێكەڵكردنی دەنگەكەی بە شتێك لەدەنگی ئەلیف.
-خلط صوتها بشي من صوت الألف.

٤- تێكەڵكردنی دەنگەكەی بە شتێك لە دەنگی یاء
-خلط صوتها بشي من صوت الياء.

٥- تێكەڵكردنی دەنگەكەی بە شتێك لە دەنگی مینگە.
-خلط صوتها بشي من صوت الغنة.

نموونە : أمثلة):

﴿تَعۡلَمُونَ﴾ ﴿يُوقِنُونَ﴾ ﴿ٱلۡمُؤۡمِنُونَ﴾

ئەو هەڵانەی ڕوو دەدەن لەکاتی دەربڕینی (یاء) ی درێژ
أخطاء تقع عند النطق بالياء المدية

١- شۆڕنەکردنەوەی مەلاشوی خواروو بەئەندازەی پێویست لەکاتی دەربڕینی لەگەڵ تێکەڵککردنی دەنگەکەی بەشتێك لە دەنگی ئەلیف.

- عدم خفض الفك السفلي بالمقدار المطلوب عند النطق بها مع خلط صوتها بشيء من صوت الألف.

٢- زیادەڕۆیی کردن لە پاڵە پەستۆ کردن لە سەر ناوەڕاستی زمان لەکاتی دەربڕینی (یاء) ی درێژ بە تایبەتی لە ووشەی (إيّاك) ، (أيّ).

- المبالغة في الضغط على وسط اللسان عند نطق الياء المدية.

٣- تێکەڵکردنی دەنگەکەی بە شتێك لە دەنگی مینگە :

- خلط صوتها بشيء من صوت الغنة :

نموونە : أمثلة): ﴿نَسْتَعِينُ﴾ ﴿ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ ﴿ٱلْمُتَّقِينَ﴾

ئەوانەی مەدی ناکاوی سکونداریان کردووە بەئەندازەی:
من مدّ العارض للسکون بمقدار

دوو جووڵە حرکتین	چوار جووڵە ٤ حرکات	شەش جووڵە ٦ حرکات
ئەوە سکونی لە ناکاوی بەهیچ دانەناوە. لم یعتد بالسکون العارض	ئەوە سکونی لە ناکاوی بە شتێکی کەم داناوە. اعتد بالسکون العارض اعتداداً جزئیاً	ئەوە سکونی لەناکاوی بە تەواوی داناوە. اعتد بالسکون العارض اعتداداً کلیاً

ئەوانەی مەدی پچڕاویان بە ئەندازەی
من مد المنفصل بمقدار

دوو جووڵە حركتين	کەمتر لە گەیاندن أقل من المتصل	وەکو گەیاندن مساوٍ للمتصل
هیچ گرنگی نەداوە بە هاتنی هەمزە لە وشەی دووەم لم يعتد بمجيء الهمزة في الكلمة الثانية	گرنگییەکی کەمی داوە بەهەمزەی ووشەی دووەم اعتد بالهمزة في الكلمة الثانية اعتداداً جزئياً	گرنگی داوە بەهەمزە لە ووشەی دووەمو بەتەواوی بایەخی پێ داوە. اعتد بالهمزة في الكلمة الثانية اعتداداً كلياً

بەهێزترین مەدە
أقوى المدود

پەیوەست اللازم ٦	لەبەر یەکڕایی و یەك دەنگی لەسەر درێژکردنەی و ئەندازەی. للاجماع على مدّه وعلى مقداره.
بەیەکگەیشتوو المتصل ٤	لەبەر یەکڕایی و یەك دەنگی لەسەر درێژکردنەوەی و ئەندازەی. للاجماع على مدّه وعلى مقداره.
پاشان لەناکاو (تووشبوو) فالعارض	چونکە وەکو پەیوەست دەدانرێ هەمووی یان بەشێك. لحمله على اللازم كلياً أو جزئياً.
ئەنجا پچڕاو فالمنفصل	چونکە وەکو بەیەکگەیشتوو دادەنرێ هەموو یان بەشێك.. لحمله على المتصل كلياً أو جزئياً.
ئەنجا لەجیاتی فالبدل	لە هەموویان بێ هێزترە چونکە حاڵەتێکە لە مەدی سروشتی(ئاسایی). هو أضعفها لأنه حالة من المد الطبيعي.

زانای قورئانخوێن شێخ ابراهیم علی علی شحاتە سَمَنُودی دەڵێ:

قال الشيخ المقري ء ابراهيم علي علي شحاتة السمنودي:

أقوى المدود لازمٌ فما اتصلْ فعارضٌ فذو انفصالٍ فبدلْ

واتە: بەهێزترین مەدە پەیوەستە ئەنجا بە بەیەکگەیشتن ئەنجا لەناکاو پاشان پچڕاوو پاشان لەجیاتی.

بەهێزترین مەدە
أقوى المدود

تێبینی

مەدەكانی تر لەسەر یەك مەد كۆنابێتەوە بۆیە باس نەكران.

ملاحظة

باقي المدود لا تجتمع على مد واحد لذلك لم تذكر.

بنەما (بناغە)

ئەگەر زیاتر لە هۆكارێك كۆبۆوە لە یەك پیتی مەد، ئەوە هۆكارە بەهێزەكە بە گەڕدەخرێ و هۆكارە لاوازەكە فەرامۆش دەكرێ، وە گەر وەك یەك یەكسان بوون، ئەوە هەردووكی بە گەڕدەخرێ.

قاعدة

-إذا اجتمع اكثر من سبب على حرف مد واحد أعمِلَ السبب الأقوى وأهمِل السبب الأضعف فاذا تساويا بالقوة أُعمِلا معاً

زانای قورئا نخوێن شێخ ابراهیم علی علی شحاته سمنودی دەڵێ:

قال الشيخ المقري ء ابراهيم علي علي شحاتة السمنودي:

أقــوى الــمدود لازمٌ فمــا اتــصلْ

بەهێزترین مەد پەیوەستە ئە نجا گەیشتی

فعــارضٌ فــذو انفــصالٍ فبــدلْ

ئە نجا لەناكاو ئە نجا پچڕاو پاشان لەجیاتی

وســببا مــدِ إذا مــا وُجــدا

وە گەر دوو هۆكاری مەد پێكەوەبــوون

فــإنّ أقــوى الــسببين انفــردا

كامەی بەهێزترە ئەو حەقــی خۆیەتی

كۆبوونەوەی پەیوەستو لەجیاتی
اجتماع اللازم والبدل

گەر پەیوەستو لە جیاتی لە پیتێکی مەدا کۆبۆوە ئەوە پەیوەستەکە بەگەڕدەخرێو لەجیاتی فەرامۆش دەکرێ بەگوێرەی بناغەی بەهێزترین هۆکار.

وەك: .

﴿ءَآمِينَ﴾ ﴿ءَآللَّهُ﴾ ﴿ءَآلْـَٔـٰنَ﴾

إذا اجتمع اللازم والبدل على حرف مد واحد أعمِلَ اللازم وأهمِلَ البدل عملاً بقاعدة أقوى السببين

نحو:

﴿ءَآمِينَ﴾ ﴿ءَآللَّهُ﴾ ﴿ءَآلْـَٔـٰنَ﴾

کۆبوونەوەی گەیشتوو لە جیاتی
اجتماع المتصل والبدل

گەر گەیشتوو لە جیاتی کۆبوونەوە لەیەك پیتدا ئەوە گەیشتوو کاری پێ دەکرێو لەجیاتی فەرامۆش دەکرێ بەگوێرەی بنەمای (بەهێزترین هۆکار) وەکو:

إذا اجتمع المتصل والبدل على حرف مد واحد أعمِلَ المتصل وأهمِل البدل عملاً بقاعدة أقوى السببين

نحو:

﴿رِئَآءَ ٱلنَّاسِ﴾

کۆبوونەوەی بەیەکگەیشتوو و (تووشبوو بە زەنە)
اجتماع الـمتصل والعارض للسکون

گەر گەیشتوو و تووشبوو بە زەنە کۆبوونەوە لە یەك پیتی مـەدی ئـەوە هۆکـارە بەهێزەکە بەگەڕ دەخسترێ و لاوازەکە فەرامۆش دەکرێ، وە گەر وەکو یەك یەکسان بوون لە بەهێزی ئەوە وەکو یەك بەکاردێن وەکو:.

وەك: .

﴿السَّمَآءِ﴾ ﴿السُّوٓءَ﴾ ﴿وَجِاْيٓءَ﴾

إذ اجمع المتصل والعارض للسکون علی حرف مد واحد أعمِلَ السبب الأقوی وأهمل الأضف فإذا تساویا بالقوة أعمِلا معاً نحو:

﴿السَّمَآءِ﴾ ﴿السُّوٓءَ﴾ ﴿وَجِاْيٓءَ﴾

گەیشتوو بەتەنها المتصل منفردا	لەناکاو بە تەنها العارض منفردا	لەکاتی کۆبوونەوە عند الاجتماع	هۆکارەکە السبب
٤	٢	٤	زەنەکـەمان فـەرامۆش کـردووە هەمزەکەمان بەکارهێناوە. أهملنا السکون وأعتددنا بالهمز
٤	٤	٤	مەدێك دوو هۆکاری هەیە. مد لە سببان
٤	٦	٦	زەنـەمان بـەکارهێناوە بـەهۆی هەژماردن و هـەڵگرتنی بـۆ سـەر پەیوەسـت بـە تـەواوی، وە گەیشتوومان فەرامۆش کردووە. اعتددنا بالسکون بسبب حمله علی اللازم کلیاً وأهملنا المتصل.

كۆبوونەوەی بەیەکگەیشتوو و (تووشبوو بە زەنە)
اجتماع المتصل والعارض للسكون

گەیشتوو بەتەنها المتصل منفردا	لەناکاو بە تەنها العارض منفردا	لەکاتی کۆبوونەوە عند الاجتماع	هۆکارەکە السبب
٥	٢	٥	گەیشتوومان وەرگرت و زەنەمان فەرامۆش کرد. أخذنا بالمتصل وأهملنا السكون
٥	٤	٥	. گەیشتوومان وەرگرت و زەنەمان فەرامۆش کرد. أخذنا بالمتصل وأهملنا السكون
٥	٦	٦	زەنەمان بەکارهێنا بەهۆی هەژمارکردنی وەکو پەیوەست وە گەیشتوومان فەرامۆش کرد. اعتددنا بالسكون بسبب حلمه على اللازم وأهملنا المتصل
٦	٢	٦	گەیشتوومان وەرگرت و زەنەمان فەرامۆش کرد. أخذنا بالمتصل وأهملنا السكون
٦	٤	٦	گەیشتوومان وەرگرت و زەنەمان فەرامۆش کرد. أخذنا بالمتصل وأهملنا السكون
٦	٦	٦	مەدێك دوو هۆکاری هەیە. مد له سببان

کۆبوونەوەی گەیشتوو و لەجیاتیو لەنەکاو (تووشبوو بە زەنە)
اجتماع المتصل والبدل والعارض

ئەوەش لەکاتی وەستان لەسەر نموونە وەکو ووتەی خوای بالاّ :

﴿رِئَآءَ﴾ ﴿بُرَءَآؤُا﴾

(لەجیاتی) فەرامۆش دەکەین لەبەر لاوازیو (گەیشتوو) (تووشبوو بە زەنە) دەمێنێ ئەنجا بنەماو یاساکەی رابردووی لەسەر جێبەجێ دەکەین.

وذلك عند الوقف عن نحو قوله تعالى: ﴿رِئَآءَ﴾ ﴿بُرَءَآؤُا﴾

نهمل البدل لضعفه ويبقى المتصل والعارض للسكون حيث نطبق عليهما القاعدة السابقة.

کۆبوونەوەی تووشبوو بە سکون لەگەڵ لە جیاتی
اجتماع العارض للسكون مع البدل

گەر تووشبوو بە سکون لەگەڵ لەجیاتی کۆبوونەوە لەسەر پیتێکی مەدی ئەوەهۆکارە بەهێزەکە کارپێدەکریّو لاوازەکە فەرامۆش دەکریّ وە گەر یەکسان بوون لە هێز ئەوەوەك یەك بەکاردێن، وەکو: ﴿تَشَآءُونَ﴾ ﴿يُرَآءُونَ﴾

وەك : .

إذا اجتمع العارض للسكون مع البدل على حرف مد واحد أعمل السبب الأقوى وأهمل الأضعف فإذا تساويا بالقوة أعملا معاً :

تووشبوو بەتەنها العارض منفردا	لە جیاتی بەتەنیا البدل منفرداً	لەکاتی کۆبوونەوە عند الاجتماع	هۆکارەکە السبب
٢	٢	٢	مەدێك دوو هۆکاری هەیە. مد له سببان
٤	٢	٤	زەنەمان بەکارهێناوە. اعتددنا بالسكون
٦	٢	٦	زەنەمان بەکارهێناوە. اعتددنا بالسكون .

کۆبوونەوەی پچڕاو لەگەڵ لەجیاتی
اجتماع المنفصل مع البدل

گەر پچڕاو لەگەڵ لەجیاتی کۆبوونەوە لەسەر پیتێکی مەدی ئەوە هۆکارە بەهێزەکە بەکاردێ و لاوازەکە فەرامۆش دەکرێ وە گەر یەکسان بوون هەردووکیان بەکاردەخرێت،

وەکو: ﴿وَجَآءُوٓ أَبَاهُمۡ﴾

إذا اجتمع المنفصل مع البدل على حرف مد واحد أعمل السبب الأقوى وأهمل والأضعف فإذا تساويا بالقوة أعملا معاً نحو: ﴿وَجَآءُوٓ أَبَاهُمۡ﴾

جیاکراو بەتەنها المنفصل منفردا	لەجیاتی بەتەنها البدل منفرداً	لەکاتی کۆبوونەوە عند الاجتماع	هۆکارەکە التعليل
٢	٢	٢	مەدێك دوو هۆکاری هەیە. مد له سببان
٤	٢	٤	پچراومان بەکارهێناوە. اعتددنا بالمنفصل
٥	٢	٥	پچراومان بەکارهێناوە. اعتددنا بالمنفصل

گەیشتنی دوو پیتی زەنەدار لەیەك ووشە لەکاتی خوێندنەوەی قورئاند
التقاء الحرفين الساكنين بكلمة واحدة في تلاوة القرآن الكريم

درووستە کۆکردنەوە لە نێوان دوو پیتی زەنەدار لەیەك ووشە لەدوو حاڵەتدا:

يصح الجمع بين حرفين ساكنين بكلمة واحدة في حالتين:

١- پیتی یەکەم لە دوو زەنەدارەکان پیتی (مەدی)یان (لین) بێت: وەکو:

-أن يكون الأول من الساكنين حرف مد أو لين: نحو

﴿ٱلضَّآلِّينَ﴾ ﴿أَتُحَٰٓجُّوٓنِّي﴾ ﴿ياسيــنْ﴾ ﴿نــــونْ﴾ ﴿عيــنْ﴾

٢-زەنەی پیتی دووەم لە ناکاوو تووشبوو بێت. وەکو:

-أن يكون سكون الحرف الثاني منهما عارضاً:

﴿ٱلْحِسَابِ﴾ ﴿تَعْلَمُونِ﴾ ﴿ٱلرَّحِيمِ﴾ ﴿قُرَيشٍ﴾ ﴿خَوْفْ﴾

﴿مِنۢ بَعْدِ﴾ ﴿ٱلْقَدْرِ﴾ ﴿ٱلسُّحْتِ﴾

بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار لە دوو ووشە لە قورئان خوێندنەوەدا
التقاء الحرفين الساكنين في كلمتين في تلاوة القرآن الكريم

-عەرەب دوو پیتی زەنەدار لە دوو ووشەدا کۆناکاتەوە، جا گەر ئەمە روویدا لە ووشەکانیان ئەوە خۆیانی لێ رزگار دەکەن بەیەکێك لەم دوو رێگەیەدا:

-لا تُجمعُ العرب بين الحرفين الساكنين في كلمتين فإن وجد ذلك في كلامهم تخلصوا منه بإحدى الطريقتين التاليتين:

١- بەفرێدانی پیتی یەکەم و نەخوێندنەوەی بەزمان گەر پیتێکی مەدی بوو، وەکو:

-بإسقاط الأول لفظاً إن كان حرف مد. نحو:

﴿وَقَالَا ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ﴾ ﴿وَإِذۡ قَالُواْ ٱللَّهُمَّ﴾ ﴿أَفِي ٱللَّهِ شَكٌّ﴾

٢-بە بزواندنی زەنەداری یەکەم ئەگەر پیتێکی (راست و نەگۆر) بوو یان پیتێکی (لین=ئاسایی) بوو، وەکو:

-بتحريك الساكن الأول إن كان حرفاً صحيحاً أو حرف لين. نحو:

﴿مِّنَ ٱللَّهِ﴾ ﴿كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِتَالُ﴾ ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾

﴿دَعَوُاْ ٱللَّهَ﴾ ﴿يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ﴾

دوو زەنەداری بەیەگەیشتوو
الساكنان الملتقيان

له يەك ووشەدا دروستەله
دوو حاڵەت
في كلمة واحدة جائزة في
الحالتين

له دوو ووشەدا دروست
نيەو بە دوو رێگە خۆی لێ
رزگار دەكرێ
في كلمتين غير جائز ويتخلص
من التقائهما

بە فرێ دان و
نەخوێندنەوەی ئەگەر
پيتێكی مەدی بوو
بإسقاط الأول لفظاً إن كان
حرف مد

بە بزواندنی يەكەم گەر
پيتی مەدی نەبوو
بتحريك الأول إن كان غير
حرف مد

تێكهەڵكێشانی ناتەواو
الادغام الناقص

بریتیە لە تێكهەڵكشانی پیتێكی سیفەت بەهێز بە پیتێكی بێ هێزتر لەو بەشێوەیەك بەهێزیەكە بەدیاری دەمێنی.

لەم سیفاتانە:

١-سیفەتی داخران: ئەوەش لەكاتی لێكدانی طاء لەتاء وەكو:

﴿أَحَطتُ﴾ ﴿بَسَطتَ﴾ ﴿فَرَّطتُمْ﴾ ﴿فَرَّطتُ﴾

-هو إدغام حرف قويّ الصفات بحرف أضعف منه بحيث تبقى الصّفة القوية ظاهرة.

ومن تلك الصفات:

-صفة الأطبقا: وذلك عند ادغام الطاء في التاء نحو:

﴿أَحَطتُ﴾ ﴿بَسَطتَ﴾ ﴿فَرَّطتُمْ﴾ ﴿فَرَّطتُ﴾

٢-سیفەتی بەرزكردنەوە: ئەوەش لەكاتی تێكهەڵكشانی قاف لە كاف لە ﴿أَلَمْ نَخْلُقكُّم﴾ لە سورەتی المرسلات (٢). و حفص دەیخوێنێتەوە ﴿أَلَمْ نَخْلُقكُم﴾ بە تێكهەڵكشانی تەواو و كامل.

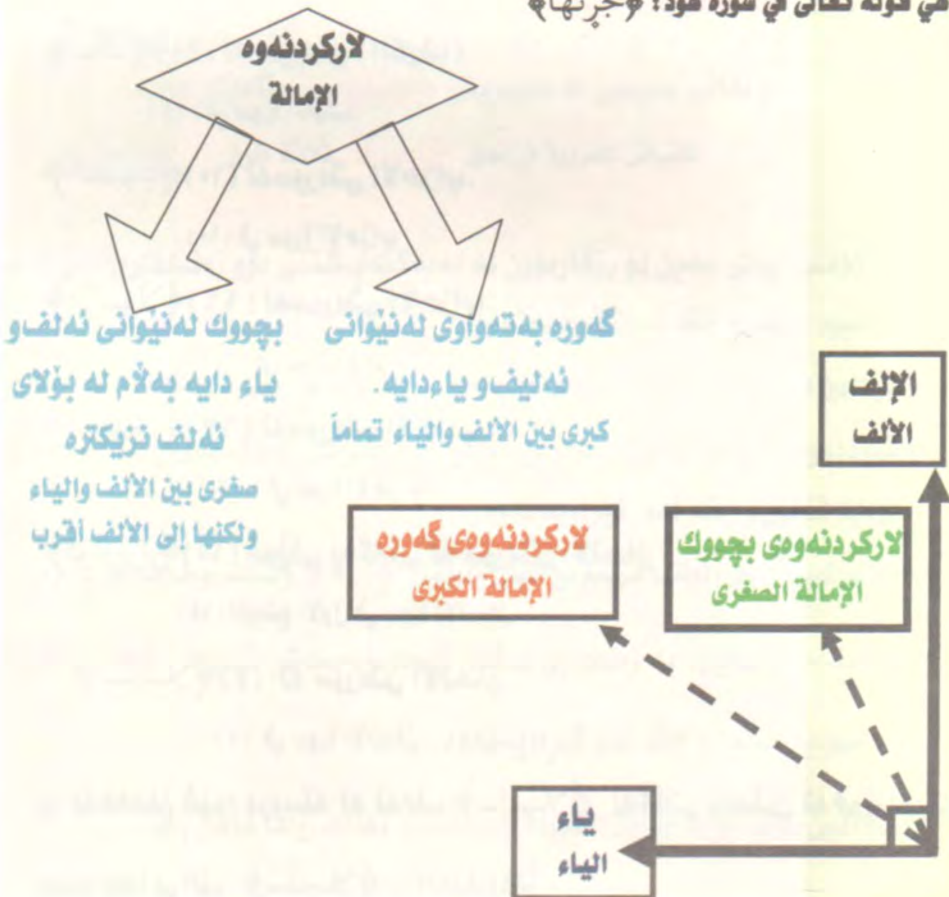
-صفة الاستعلاء: وذلك عند إدغام القاف في الكاف من ﴿أَلَمْ نَخْلُقكُّم﴾ في سورة المرسلات (٢٠)

وحفص يقرؤها ﴿أَلَمْ نَخْلُقكُم﴾ بالادغام الكامل

لارکردنەوە
الإمالة

بریتیە لە دەربڕینی ئەلفی لاربووەوە لە مابەینی ئەلیف و یاء ی دروست، وە لە گێڕانەوەی (حفص) تەنها لەیەك ووشە دا هەیە ئەویش ووتەی خودای بەرزو بالاّ لە سوورەی هود: ﴿مَجۡرٜىٰهَا﴾

هي النطق بالألف الممالة بين الألف والياء الصحيحتين وتكون في رواية حفص في كلمة واحدة هي قوله تعالى في سورة هود: ﴿مَجۡرٜىٰهَا﴾

حەوت ئەليفەكە
الألفات السبعة

بريتيە لە حەوت ئەلف لە حەوت ووشەدا لە گێڕانەوەی حفص لەعاصم، كە لەكاتی وەستان جێگیر دەبێت و دەخوێندرێتەوە، وە لەكاتی گەياندن و ڕۆيشتن ناخوێندرێتەوە.

هي سبع ألفات في سبع كلمات على رواية حفص عن عاصم تثبت وقفاً وتحذف وصلاً:

﴿أَنَا۠﴾ لە هەموو قورئاندا

في كل القرآن.

﴿لَّٰكِنَّا۠﴾ (٣٨) لە سورەتی (الكهف)

(٣٨) في سورة الكهف.

﴿ٱلظُّنُونَا۠﴾ (١٠) لەسورەتی الاحزاب.

(١٠) في سورة الاحزاب

﴿ٱلرَّسُولَا۠﴾ (٦٦) لەسورەتی الاحزاب.

(٦٦) في سورة الاحزاب

﴿ٱلسَّبِيلَا۠﴾ (٦٧) لەسورەتی الاحزاب.

(٦٧) في سورة الاحزاب

﴿قَوَارِيرَا۠﴾ (١٥) شوێنی يەكەمی لە سورەتی الانسان

(١٥) الموضع الاول في سورة الانسان.

﴿سَلَٰسِلَا۟﴾ (٤) لە سورەتی الانسان

(٤) في سورة الانسان.

وە بەهەمان شێوە دروستە لە ئەلف ﴿سَلَٰسِلَا۟﴾ لەكاتی وەستان نەخوێندرێتەوە

ويصح أيضاً في ألف ﴿سَلَٰسِلَا۟﴾ الحذف وقفاً

بنچینەی ﴿نِعِمَّا﴾
أصل ﴿نِعِمَّا﴾

١-بنچینەکەو بنەڕەتی (نِعْم مَا)یە.
-أصلها نِعْم ما.
٢-میمی یەکەم زەنەدار کراوە بۆ تێکهەڵکێشان: نِعْمْ مَا.
-سُكِّنَتْ الـميم الأولى للادغام: نِعْمْ مَا.
٣-میمی یەکەم تێکهەڵکێشی دووەم کراوە: نِعْمَّا. ئەو کاتە دوو زەنەدار هەیە:
-أدغمت الـميم الأولى في الثانية: نِعْمَّا . فصار عندنا ساكنان:

هۆزەکانی عەرەبی لە دەربڕینی ﴿نعمّا﴾ سێ ڕێگەیان هەیە.
للقبائل العربية في نطق ﴿نعمّا﴾ ثلاثة طرق.

١-ژێرکردنی پیتی عەین بۆ ڕزگاربوون لە بەیەکگەیشتنی دوو زەنەدار﴿نِعِمَّا﴾ ئـە بەو شێوە حفص و جگە لەو گێڕاویەتەوە.
-كسر العين للتخلص من التقاء الساكنين﴿نِعِمَّا﴾ وكذلك رواها حفص وغيره.
٢-شاردنەوەی ژێرەی عەین (دەربڕین بەخێراو نزیکردنی دەنگەکەی﴿نِعِمَّا﴾: وە بەم شێوەیە قالون و جگە لەو گێڕاویەتەوە.
-اختلاس كسرة العين (نطقها سريعة مع خفض صوتها: ﴿نِعِمَّا﴾ وكذلك رواها قالون وغيره.
٣-هێشتنەوەی عەین، بە زەنەداری لەگەڵ ئەوەی زەحمەتی تێدایە ﴿نعـمّا﴾ و ئە بەم شێوەیە قالون و جگە لەو گێڕاویەتەوە.
-ابقاء العين ساكنة مع ما فيه من الصعوبة﴿نعـمّا﴾ وكذلك رواها قالون وغيره.

هەمزەی بەیەکگەیاندن
همزة الوصل

بەکاردێ و دەهێنرێ بۆ توانینی دەستپێکردنی بە زەنەدار، لەسەرەتای قسەدا جێگیر دەبێتو دەخوێندرێتەوەو لە ڕۆیشتنو گەیاندنو فڕێ دەدرێو ناخوێندرێتەوە.

يؤتى بها للتمكن من البدء بالساكن، تثبت في بدء الكلام وتسقط في وصله. نحو:

﴿مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ﴾ ﴿ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ﴾ ﴿وَٱهۡدِنَآ﴾ ﴿ٱهۡدِنَآ﴾

هەمزەی گەیاندن دەچێتە سەر
تدخل همزة الوصل على

فرمانەکان الأفعال	ناوەکان الأسماء	پیتەکان الحروف

جولەی (همزة الوصل) لەکاتی دەستپێکردنی (بە فعل)
حركة همزة الوصل عند البدء بالفعل

❖ (همزە الوصل) لەبەردەبێت (بۆرە [و]) لەکاتی دەستپێکردنی (فعل) ئەگەر پیتی سێ یەمی پەیوەست بوو بە لەبەر (بۆرە).
تضم همزة الوصل عند البدء بالفعل إن كان الحرف الثالث منه مضموماً ضما لازماً. نحو:

﴿ٱرۡكُضۡ﴾ ﴿ٱدۡعُ﴾ ﴿ٱجۡتُثَّتۡ﴾ ﴿ٱنظُرۡ﴾

❖ وە هەروەها (همزە الوصل) لەژێر دەبێ لەکاتی دەستپێکردنی (فعل) بەمەرجێ پیتی سێ یەم:
تكسر همزة الوصل عند البدء بالفعل إن كان الحرف الثالث منه:

١) ژێر دەبێت وەکو : ﴿ٱصۡبِرۡ﴾ ﴿ٱكۡشِفۡ﴾

-مكسوراً نحو ﴿ٱصۡبِرۡ﴾ ﴿ٱكۡشِفۡ﴾

٢) لەسەر بێت : ﴿ٱسۡتَغۡفِرۡ﴾ ﴿ٱتَّقَوۡا۟﴾

- مفتوحاً نحو: ﴿ٱسۡتَغۡفِرۡ﴾ ﴿ٱتَّقَوۡا۟﴾

٣) بۆرەیەکی لە ناکاو بێت (پەیوەست نەبێ) وەکو

— مضموماً عارضاً نحو: ﴿ٱبۡنُوا۟﴾ ﴿ٱمۡشُوا۟﴾ ﴿ٱئۡتُوا۟﴾ ﴿ٱقۡضُوا۟﴾ ﴿ٱئۡتُونِي﴾

جولەی همزەی گەیاندن لە فەرمانەکان
حركة همزة الوصل في الأفعال

بۆرە:
گەر پیتی سێ یەمی فعلەکە پەیوەست بوو بە بۆرە (ُ)
الضم
إن ضُمَّ ثالث الفعل ضماً لازماً

ژێر
گەر پیتی سێ یەمی فعل ژێر یان سەرە یان بۆرەی ناکاو بوو، واتە بنەڕەتی نەبێت.
الكسر
إن كُسِرَ أو فُتِحَ ثالث الفعل أو ضُمَّ ضماً عارضاً

جوڵەی (همزة الوصل) لەکاتی دەستپێکردنی بە (أسماء)
حركة همزة الوصل عند البدء بالأسماء

(همزە الوصل) لە (أسماء) دا بەردەوام لەژێرە؛ وەكو:
تكون همزة الوصل في الأسماء مكسورة دائماً. نحو:

﴿ٱبۡنَ - ٱسۡمُهُ ٱلۡمَسِيحُ - ٱمۡرَأَةٌ - ٱسۡتِكۡبَارًا - ٱسۡتِغۡفَارُ﴾

ئاگاداری سەبارەت بە جوڵەی (ڕێ) لە ووشەی (امرؤٌ)
تنبيه حول حركة الراء في كلمة (امرؤٌ)

پیتی (را) وەکو جوڵەی دوای خۆی دەبێت تەنها لەم ووشەیەو، وەهەمزەکەشی بە لەژێری دەست پێدەکات. وەكو:

﴿ٱمۡرَأَ سَوۡءٖ - إِنِ ٱمۡرُؤٌاْ هَلَكَ - لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم﴾

تتبع الراء حركة ما بعدها (أي حركة الإعراب) في هذه الكلمة فقط ويُبدأ بهمزتها مكسورة نحو:

﴿ٱمۡرَأَ سَوۡءٖ - إِنِ ٱمۡرُؤٌاْ هَلَكَ - لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُم﴾

چوونە سەری (همزە الوصل) بۆ سەر پیتەکان
دخول همزة الوصل على الحروف

همزەی وەصل دەچێتە سەر یەك پیت، كە ئەویش(لامی پێناسە)یە وە بەردەوام لەسەرە:
تدخل همزة الوصل على حروف واحدة هو لام التعريف وتكون مفتوحة دائماً.

وەكو(نحو): ﴿ٱلۡأَرۡضُ - ٱلۡجِبَالَ - ٱللَّهُ﴾

هەمزەی پچڕ
همزة القطع

❖ بریتیە لەو هەمزەیەی کە لەسەرەتای ووشەو لێکدانیو راوەستانی دەخوێندرێتەوە.
هي الهمزة التي تنطق في بدء الكلام و وصله وقفه.

وەکو (نحو): ﴿أَتَى – فَأَرَادَ – يُؤْمِنُونَ – يَشَآءُ﴾

❖ بنچینە: عەرەب لە قسەکانی دا دووهەمزە کۆناکاتەوە کە دوومیان زەنەداربێت، وە گەر روویدا ئەوە همزەی دووەم کە زەنەدارە دەیگۆڕینەوە بە پیتێکی مەد لە رەگەزی جووڵەی هەمزەی یەکەم.
قاعدة: لا تجمع العرب في كلامها بين همزتين ثانيتهما ساكنة فان وجد ذلك في كلامهم أبدلوا الهمزة الثانية الساكنة حرف مد مجانس لحركة الهمزة الأولى:

کۆبوونەوەی دوو هەمزە کە دووەمیان زەنەدارە
إجتماع همزتين ثانيتهما ساكنة

أُ أْ ← أُو ← ﴿أُوتُواْ﴾

أَ أْ ← أَا ← ﴿ءَامِنُواْ﴾

إِ أْ ← إِي ← ﴿إِيمَـٰنًا﴾

(همزة الوصل) بچێته سەر (همزة القطع) ی زەنەدار
دخول همزة الوصل على همزة قطع ساكنة

لەکاتی دەست پێکردن (همزة القطع) ی زەنەدار دەگۆڕین بە پیتێکی مەدی هاورەگەز لەگەڵ جوڵەی (همزه الوصل).

عند البدء نُبدل همزة القطع الساكنة حرف مدّ مجانس لحركة همزة الوصل.

وەکو(نحو):

- ﴿ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَـٰنَتَهُۥ﴾ (البقرة ٢٨٣)← أؤْتُمن ← أ وتُمِنَ أمـانته
- ﴿يَقُولُ ٱئْذَن لِّى﴾ (التوبة ٤٩) ← ائْذن لّي ← إيذن لّي.
- ﴿لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ﴾ (يونس ١٥) ← ائْتِ بقرءانٍ← إيتِ بقرءانٍ.
- ﴿يَـٰصَـٰلِحُ ٱئْتِنَا بِمَا﴾ (الأعراف ٧٧)← ائْتِنا بما← إيتِنا بما.
- ﴿فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ ٱئْتُونِى﴾ (الأحقاف ٤)← ائْتُوني ← إيتُوني بكتـابٍ.

(همزة القطع) بچێتە سەر (همزة الوصل) لە فرمانەکان.
دخول همزة القطع على همزة الوصل في الأفعال

ئەگەر همزه الاستفهام چووە سەر (همزه الوصل) لە فرمانێك ئەوە (همزه الوصل) نامێنێ لە نووسین و خوێندنەوە..

إذا دخل همزة الاستفهام على همزة الوصل في فعل تسقط همزة الوصل خطاً ولفظاً نحو(وەکو):

أ + اطّلع ← ﴿أَطَّلَعَ﴾

أ+اصطفى ← ﴿أَصْطَفَى﴾

أ+افترى ← ﴿أَفْتَرَى﴾

أ+استكبرت ← ﴿أَسْتَكْبَرْتَ﴾

أ+استغفرت ← ﴿أَسْتَغْفَرْتَ﴾

ئاسانكردنی همزه
تسهيل الهمزة

بريتيه لەدەربڕينی (همزه)ی ئاسانكراو لەمابەينی (همزه المحققه) وپيتی مەدی هاوڕەگەز بۆ جووڵەی خۆی ئەوەش لە ووتەی خودای بالآ لە سورەتی فصلت ئايەتی ٤٤.

هو النطق بالهمزة المسهّلة بين الهمزة المحققة وحرف المد المجانس لحركتها وذلك في قوله تعالى في سورة فصلت آية ٤٤.

﴿ءَاْعۡجَمِيّٞ وَعَرَبِيّٞۗ﴾

ئەو هەڵانەی روودەدەن لەكاتی دەربڕينی همزەی ئاسانكراو
الأخطاء التي تقع عند النطق بالهمزة المسهلة

- دەربڕينی وەكو هەمزەيەكی تەواو.
  تحقيق الهمزة المسهّلة (ولفظها همزة خالصة).
- گۆڕينی بەهاء .
  ابدالها هاء.

(همزة القطع) بچێتە سەر (همزة الوصل) لەلام التعريف
دخول همزة القطع على همزة الوصل في لام التعريف

ئەگەر (همزه الاستفهام) چووە سەر (همزه الوصل) لە (لام التعريف) ئەوە عرب (همزه الوصل دەهێڵێتەوە دەیگۆڕی بە پیتی مەد (ابدال) یان ئاسانکردنی (تسهیل)
وە ئەوەش لە قورئانی پیرۆزدا هاتووە لە سێ ووشە لە شەش جێگە، وە ئەم ووشانەش بریتین لە :

إبدال	أ + اللهُ ⇐ ءَآللَّهُ	أ + الـــــــذكرين ⇐ ءَآلذَّكَرَيْنِ	أ +الـءان ⇐ ءَآلْـَٔـٰنَ
تسهيل	أ + ﴿اللهُ﴾ ءَاْللَّهُ	أ +الذكرين ⇐ ءَاْلذَّكَرَيْنِ	أ +الـءان ⇐ ءَاْلْـَٔـٰنَ

إذا دخلت همزة الاستفهام على همزة الوصل من لام التعريف فإن العرب تبقي همزة الوصل و تغيرها بالابدال أو التسهيل.
وقد ورد هذا الكلام في القرءان الكريم في ثلاث كلمات في ستة مواضع، وهذه الكلمات هي :

إبدال	أ + اللهُ ⇐ ءَآللَّهُ	أ + الـــــــذكرين ⇐ ءَآلذَّكَرَيْنِ	أ +الـءان ⇐ ءَآلْـَٔـٰنَ
تسهيل	أ + ﴿اللهُ﴾ ءَاْللَّهُ	أ +الذكرين ⇐ ءَاْلذَّكَرَيْنِ	أ +الـءان ⇐ ءَاْلْـَٔـٰنَ

تێبینی : لە قورئاندا نیشانەی (ابدال) دادەنرێت نەك تسهیل، لەبەر زەحمەتی دانانی هەردوو نیشانە بەیەکەوە.

(همزة القطع) بچێته سەر (همزه الوصل) له ناوەکان.
دخول همزة القطع على همزة الوصل في الاسماء

ئەگەر (همزه الاستفهام) چووه سەر (همزه الوصل) له ناوەکان ئەوه (همزه الوصل) نامێنیٚ به نووسین و دەربڕین.
وه له قورئاندا نموونەی له شێوه نیه.
إذادخلت همزة الاستفهام على همزة الوصل في الاسماء، تسقط همزة الوصل خطاً ولفظاً.
وليس في القرءان مثال على ذلك.

أ + ابناً ← أبناً
أ + اسماً ← أسماً

(همزة القطع) بچێته سەر (همزة الوصل)
دخول همزة القطع على همزة الوصل

له فرمانەکان و ناوەکان
همزەی وصل نامێنی به نووسین و خوێندن
في الافعال والاسماء
تسقط همزة الوصل خطاً ولفظاً

فی لام التعريف
همزه الوصل دەمێنیٚ و دەگۆڕیٚ به (ابدال) یان تسهیل.
تبقى همزة الوصل وتغير بالابدال او التسهيل

هاوارو نەبرە
النبر

پێناسە
تعریف

لە زمانەوانیدا بریتیە بەتووندی هاوارکردن
لغة: هو الهمز وشدة الصياح
لە زانستی دەنگەکاندا: بریتیە لە فشار خستنە سەر بڕگەیەك یان پیتێکی دیاریکراو بەشێوەیەك دەنگەکە هەندێك بەرزتربێت لە پیتەکانی تەنیشتی
في علم الأصوات: هو الضغط على مقطع أو حرف معين بحيث يكون صوته أعلى بقليل مما جاوره من الحروف.

شوێنەکانی هاوار (نبر) لە قورئانی پیرۆز
مواضع النبر في تلاوة القرءان الكريم

١-وەستان لەسەر پیتێکی تووندکراو

-الوقف على الحرف المشدد ﴿الْـحَيُّ-وَبَثَّ-مُسْـتَقَرٌّ﴾

تێبینی: لێرەوە دوو شوێن جیادەکرێنەوە، ئەوانیش:

أ-وەستان لەسەر نون و میم توندکراو: ﴿الْـيَمِّ-جَآنٌّ-وَلَـٰكِنَّ﴾

ب-وەستان لەسەر پیتی قەلقەلەی تووندکراو: ﴿الْـحَقُّ- وَتَبَّ﴾

ملاحظة: ويستثنى من الوقف على الحرف المشدد موضعان هما.

أ-الوقف على النون والميم المشددتين: ﴿الْـيَمِّ-جَآنٌّ-وَلَـٰكِنَّ﴾

ب-الوقف على الحرف المقلقل المشدد: ﴿الْـحَقُّ- وَتَبَّ﴾

٢-لە کاتی دەربڕینی واو و یاءی تووندکراو:

-عند نطق الواو والياء المشددتين : ﴿الْـقُوَّةَ- قَوَّامِينَ-شَرْقِيًّا-سَيَّارَةٌ-حُيِّيتُم﴾

هاوارو نەبر
النبر

شوێنەکانی نەبرە لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز.
مواضع النبر في تلاوة القرءان الكريم

٣-لەکاتی تەواوبوون لە پیتی مەد بۆ پیتی یەکەم لە تووندکراوەکە.

﴿دَآبَّةٍ -ٱلۡحَآقَّةُ-ٱلضَّآلِّينَ﴾

-عند الانتقال من حرف مد إلى الحرف الأول من المشدد: ﴿دَآبَّةٍ -ٱلۡحَآقَّةُ-ٱلضَّآلِّينَ﴾

٤-لەکاتی وەستان لەسەر ووشەیەك کۆتایەکەی همزەیەك بێت کە لە پێشی دا پیتی مەد یان لین بێت. ﴿ٱلسَّمَآءِ -سُوٓءَ- وَجِاْيٓءَ- شَيۡءٍ- ٱلسُّوٓءَ﴾

-عند الوقف على كلمة آخرها همزة مسبوقة بحرف مد أو لين:

﴿ٱلسَّمَآءِ -سُوٓءَ- وَجِاْيٓءَ- شَيۡءٍ- ٱلسُّوٓءَ﴾

٥-لەکاتی لاچوونی ئەلیفی دووانە بۆ خۆ رزگارکردن لە بەیەکگەیشتنی دوو زەنەدار گەر تێکەڵ بوو بەتاك:

-عند سقوط ألف التثنية للتخلص من التقاء الساكنين إذا التبس بالمفرد:

﴿وَٱسۡتَبَقَا ٱلۡبَابَ -وَقَالَا ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ -فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ﴾

تێبینی: ئەم دوو شوێنەی دێت لەگەڵ تاك تێکەڵ نابن بۆیە پێویستی بە نبر نیە.
ملاحظة: الموضعان التاليان لا يلتبسان بالمفرد فلا حاجة للنبر.

﴿دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا﴾ بەهۆی هەبوونی واو. بسبب وجود الواو.

﴿وَقِيلَ ٱدۡخُلَا ٱلنَّارَ﴾ بەهۆی بوونی لەسەر. بسب وجود الفتحه.

زانستی وەستان و دەستپێکردن
علم الوقف والابتداء

بریتیە لە زانیاری بە چەند بنچینەو بناغەیەك كە بەهۆیەوە دەزانرێ شوێنەكانی وەستان و شوێنەكانی دەستپێكردن لە قورئانی پیرۆز ئەوەی كەلێی دروستەو ئەوەی كە نادروستە.

هو علم بقواعد يعرف بها محال الوقف ومحال الابتداء في القرءان الكريم ما يصح منها وما لا يصح.

سوودی زانینی وەستان و دەستپێكردن
فائدة معرفة الوقف والابتداء

پاراستنی دەقی قورئانی لەوەی كە ووشەیەك پاڵ بدرێتە رستەیەكی تر كە هی خۆی نەبێت.

صون النص القرءاني من أن تنسب فيه كلمة إلى غير جملتها.

وەستان
الوقف

وەستان
الوقف

بریتیە لە پچڕینی دەنگ لەسەر ووشەیەکی قورئانی بۆ ماوەیـەك کـە هەناسەی تێدا وەردەگیرێ و پشووەخوا بە نیەتی دەستپێکردنەوەی قورئان خوێندن.

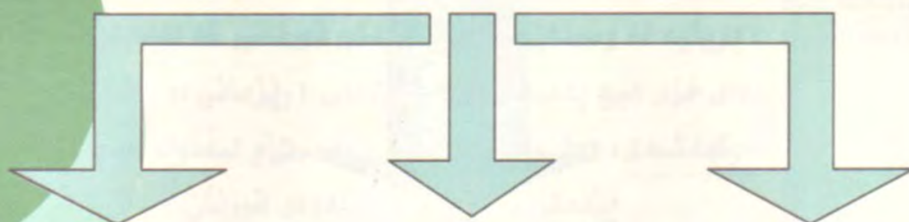
هو قطع الصوت على كلمة قرءانية بزمن يتنفس فيه عادة بنية استئناف القراءة.

پچڕان
القطع

بریتیە لە پچڕانی دەنگ لەسەر ووشەیەکی قورئانی بەنیەتی وەستان و واز هێنان لە خوێندنەوەی قورئان و شوێنەکەشی سەرە ئایەتەکانە.

هو قطع الصوت على كلمة قرءانية بنية الإعراض عن القراءة ومحله رؤوس الآي.

جۆرەکانی وەستان لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الوقف في تلاوة القرءان الكريم

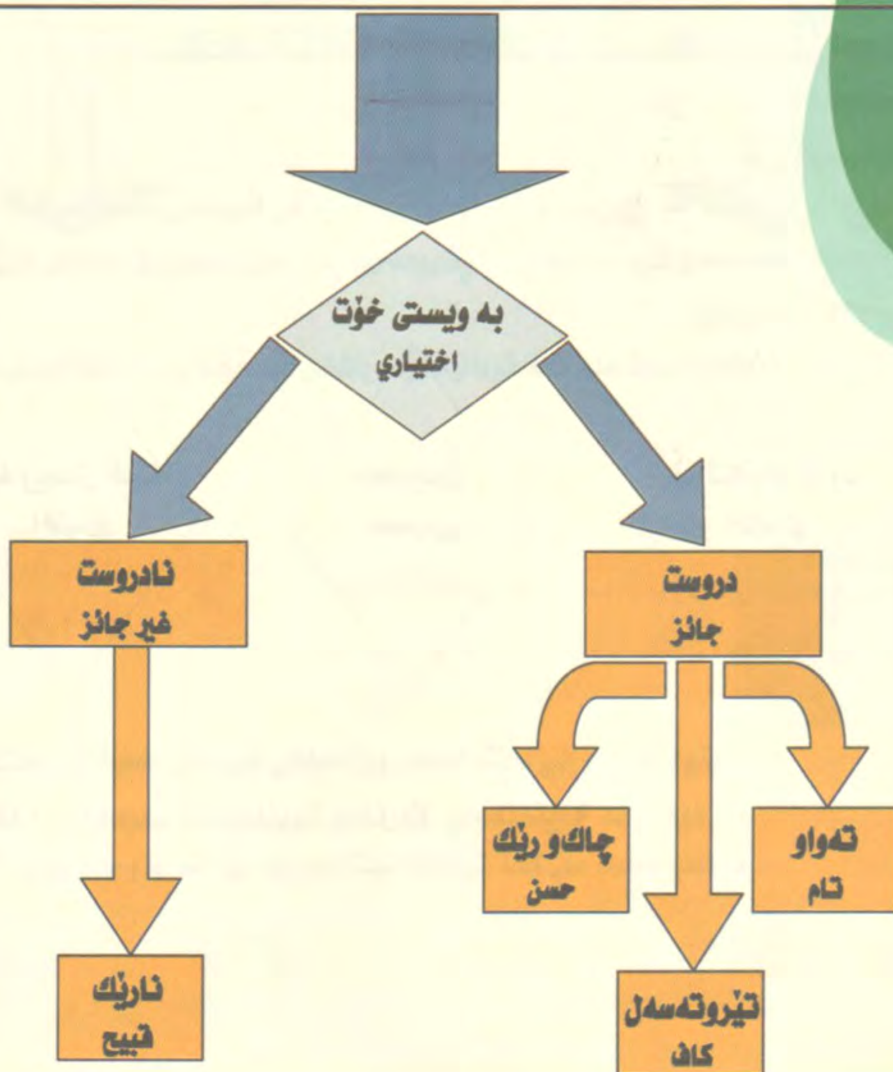

بە ویستی خۆت
اختياري

بەناچاری
اضطراري

بۆ تاقیکردنەوە
اختباري

جۆرەکانی وەستان لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الوقف في تلاوة القرءان الكريم

جۆرەکانی وەستان لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الوقف في تلاوة القرءان الكريم

وەستانی تەواو

: بریتیە لە وەستان لەسەر وشەیەکی قورئانی کە لەمابەینی خۆی و دوای خۆی هیچ پەیوەندییەکی ووشەیی (رێزمانی) و مانایی نەبێت.
حوکمەکەی: دەتوانێ لەسەری بوەستێ و لەدوای خۆی دەست پێدەکرێتەوە بە خوێندنەوەی قورئان.

الوقف التام

:هو الوقف على كلمة قرءانية ليس بينها وبين ما بعدها تعلق لفظي ولا معنوي.
حكمه: يوقف عليه ويبتدأ بما بعده.

وەستانی کافی

: بریتیە لە وەستان لەسەر ووشەیەکی قورئانی کە لەمابەینی خۆی و دوای خۆی پەیوەندییەکی مانایی هەیە نەوەك ووشەیی (رێزمانی).
حکومەکەی: دەتوانێ لەسەری بوەستێ و لەدوای خۆی دەست دەکرێتەوە بە خوێندنەوەی قورئان.

الوقف الكافي

هو الوقف على كلمة قرءانية ليس بينها وبين ما بعدها تعلق معنوي لا لفظي.
حكمه: يوقف عليه ويبتدأ بما بعده.

جۆرەكانی وەستان لە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الوقف في تلاوة القرءان الكريم

وەستانی چاك و جوان: بریتیە لەوە ستان لەسەر وشەیەكی قورئانی كە لەمابەینی ئەم ووشەیەو دوای خۆی پەیوەندی هەیە لەرووی رێزمانیو مانایی بەڵام وەستان لەسەری مانایەكی تەواو دەبەخشێ.

حوكمەكەی: دەتوانی لەسەری بوەستیٚو بەڵام لەدوای خۆی دەست پێناكرێتەوە مەگەر سەرە ئایەت بێت.

الوقف الحسن: هو الوقف على كلمة قرءانية بينها وبين ما بعدها تعلق من حيث اللفظ والمعنى.

حكمه: إلا أن الوقف عليها يعطي معنى تاماً فيقوف عليه ولا يبتدأ بما بعده إلا أن يكون رأس آية.

وەستانی نارێك: بریتیە لە وەستان لەسەر ووشەیەكی قورئانی كە لەمابەینی ئەم ووشەیەو دوای خۆی پەیوەندی رێزمانیو مانایی هەیە، وەستان لەسەری مانایەكی ناتەواو یان هەڵە دەبەخشێت..

حكومەكەی: نابیٚ بە ئەنقەستو لەخۆڕا لەسەری بووەستی، بەڵام گەر بە ناچاری لەسەری وەستای دەبیٚ دووبارەی بكەیتەوە.

الوقف القبيح: هو الوقف على كلمة قرءانية بينها وبين ما بعدها تعلق من حيث اللفظ والمعنى والوقف عليها يعطي معنى ناقصاً أو خاطئاً.

حكمه: لا يتعمد الوقف عليه فإن وقف مضطراً أعاد.

چەند تێبینیەك
ملاحظات

١-وەستان لەسەر کۆتایی ئایەتەکان سونەتە لە پێغەمبەرەوە (صلى الله علي وسلم) وە دروستە لەسەری بووەستی بەهەموو جۆرەکانی وەستانی دروست.

-الوقف على رؤوس الآيات سنة مطلقاً عن رسول الله (صلى الله علي وسلم) ويصح الوقف عليها في جميع أنواع الوقف الجائز.

٢-لە قورئاندا نیە وەستانێك كە واجب بێت لەڕووی شەرع یان حەرام و یاساغ بێت، مەگەر ئەوەی كە مانایەكەی تێكبدات، جا لەو حاڵەتە گەر بە ئەنقەست بووەستی ئەوە تاوانبار دەبیت.

-ليس في القرءان وقف واجب شرعاً أو حرام شرعاً إلا ما افسد المعنى فإن تعمد الوقف عليه أثم.

چەند تێبینیەك
ملاحظات

٢-رستەی ناوی پێکهاتووە لە: نیهادو گوزارە.
رستەی کاری پێکهاتوولە : کارو بکەر

ئەگەر ئەم دوو ڕوکنە سەرەکییە لە ڕەستەدا هات ئەوە ماناکەی تەواوە.

-الجملة الاسمية مؤلفة من : مبتدأ وخبر
الجملة الفعلية مؤلفة من : فعل وفاعل

إذا جاء هذان الركنان الأساسيان في الجملة فقد تم المعنى.

وەکو(نحو): بسم الله ۞ الرحمن الرحيم

ئەتەوانین لێرە بوەستین بەڵام لەدوای خۆی دەست پێ ناکرێت بەهۆی پەیوەندی ڕێزمانی و مانایی مەگەر سەرە ئایەت بێت ئەوە دروستە لەسەری بووەستین..

(يوقف هنا ولا يبتدأ بما بعده بسبب التعلق اللفظي والمعنوي إلا إذا كان راس آية فيصح الوقف عليه.

ئاگاداری
تنبيهات

١-نابێ لەسەر کار بووەستی بەبێ بکەر.

-لا يوقف على الفعل دون فاعله

٢-نابێ لەسەر بکەر بووەستی بەبێ کارلێکراو.

-ولا على الفاعل دون المفعول به.

٣-نابێ لەسەر (پیتی جر) بووەستێ بەبێ ناوە مجرورەکەی.

-ولا على الجر دون الاسم المجرور

٤-نابێ لەسەر مضاف بووەستی بەبێ مضاف اليه.

-ولا على المضاف دون المضاف اليه.

٥-نابێ لەسەر نیهاد بوەستی بەبێ گوزارە.

-ولا على المبتدأ دون الخبر

٦-نابێ سەر ناوەلناوکراو بووەستێ بەبێ ناوەلناوەکەی.

-ولا على الموصوف دون صفته.

٧-نابێ لەسەر (معطوف عليه) بوەستی بەبێ (معطوف)

-ولا على المعطوف عليه دون المعطوف.

٨-نابێ لەسەر خاوەن حاڵ بووەستێ بەبێ حاڵ.

-ولا على صاحب الحال دون الحال.

٩-نابێ لەسەر ژمارە بووەستێ بەبێ ژمێردراوەکە.

-ولا على العدد دون المعدود.

١٠-نابێ لەسەر مۆکد بووەستێ بەبێ توکیدەکە.

-ولا على المؤكد دون التوكيد.

بیٚ دەنگی
السکت

بریتیە لە بچڕینی دەنگ لەسەر پیتێکی قورئانی بۆ ماوەیەك کە ئاسایی هەناسەی لیٚ وەرنەگیریٚ بەو نیەتەی کە دەست بە خوێندن بکەیەوە.

هو قطع الصوت على حرف قرءاني بزمن لا يتنفس فيه عادةً بنية استئناف القراءة.

بنچینە: حوکمی ووشەیەکی لەسەر بیٚ دەنگ بوو وەکو حوکمی ووشەیەکە کـە لەسەری بووەستی کەواتە وەستان لەسەر ﴿عوجا﴾ بریتیە لە ﴿ عوجا﴾

وە بیٚ دەنگ لەسەر ﴿عوجا ﴾ بریتیە لە ﴿عِوَجَا ۜ قَيِّمًا لِّيُنذِرَ﴾

قاعدة: حكم الكلمة المسكوت عليها كحكم الكلمة الموقوف عليها:

فالوقف على ﴿عوجاً﴾ هو ﴿ عوجا﴾

والسكت ﴿عوجاً ﴾ هو ﴿عِوَجَا ۜ قَيِّمًا لِّيُنذِرَ﴾

ئەو شێوازانەی دروستە لە خوێندوەی ﴿عِوَجَا ۜ قَيِّمًا لِّيُنذِرَ﴾

الأوجه الجائزة في قوله تعالى ﴿عِوَجَا ۜ قَيِّمًا لِّيُنذِرَ﴾

بیٚ دەنگ بوون لەسەر ﴿عِوَجَا ۜ﴾ لەگەلٚ هەناسە وەرگرتن و پشوودان	وەستان لەسەر ﴿عوجا﴾ لەگەلٚ هەناسەوەرگرتن و پشوودان
السكت على ﴿عِوَجَا ۜ﴾ مع التنفس	الوقف على ﴿عوجا﴾ مع التنفس

بێ دەنگی
السكت

حیكمەت لە بێدەنگی

:تاوەكو گوێگر وا گومان نەبات كەوا ووشەی (عوجاً) وەصفە بۆ (قیماً) جا ئایا ئەگونجێ (قیماً) واتە راستیو رێك (عوج) بێ واتە خوارو خێچو نارێك؟! بەڵكە (قیماً) حالە بۆ (أنزل) كە لە پێشتر هاتووە لە هەمان (آیـة). واتە (ئەو خودایەی كە كتابەكە(قورئانی) دابەزاندۆتە سەر بەندەی خۆی ئەو كتابە هیچ نارێكی تێدانیە ....).

الحكمة منه :

حتى لا يتوهم السامع بأن كلمة عوجاً صفة لقيماً وهل يكون العوج قيماً؟ إنما كلمة قيماً هي حال من الإنزال المذكور في الآية السابقة تقديره (الذي أنزل على عبده الكتاب قيماً ولم يجعل له عوجا لينذر...)

شوێنەكانی بێ دەنگی لە قورئانی پیرۆز لای حفص لەرێگەی شاطبیة.

مواضع السكت في القرءان الكريم عند حفص من طريق الشاطبية.

واجبە
الواجبة

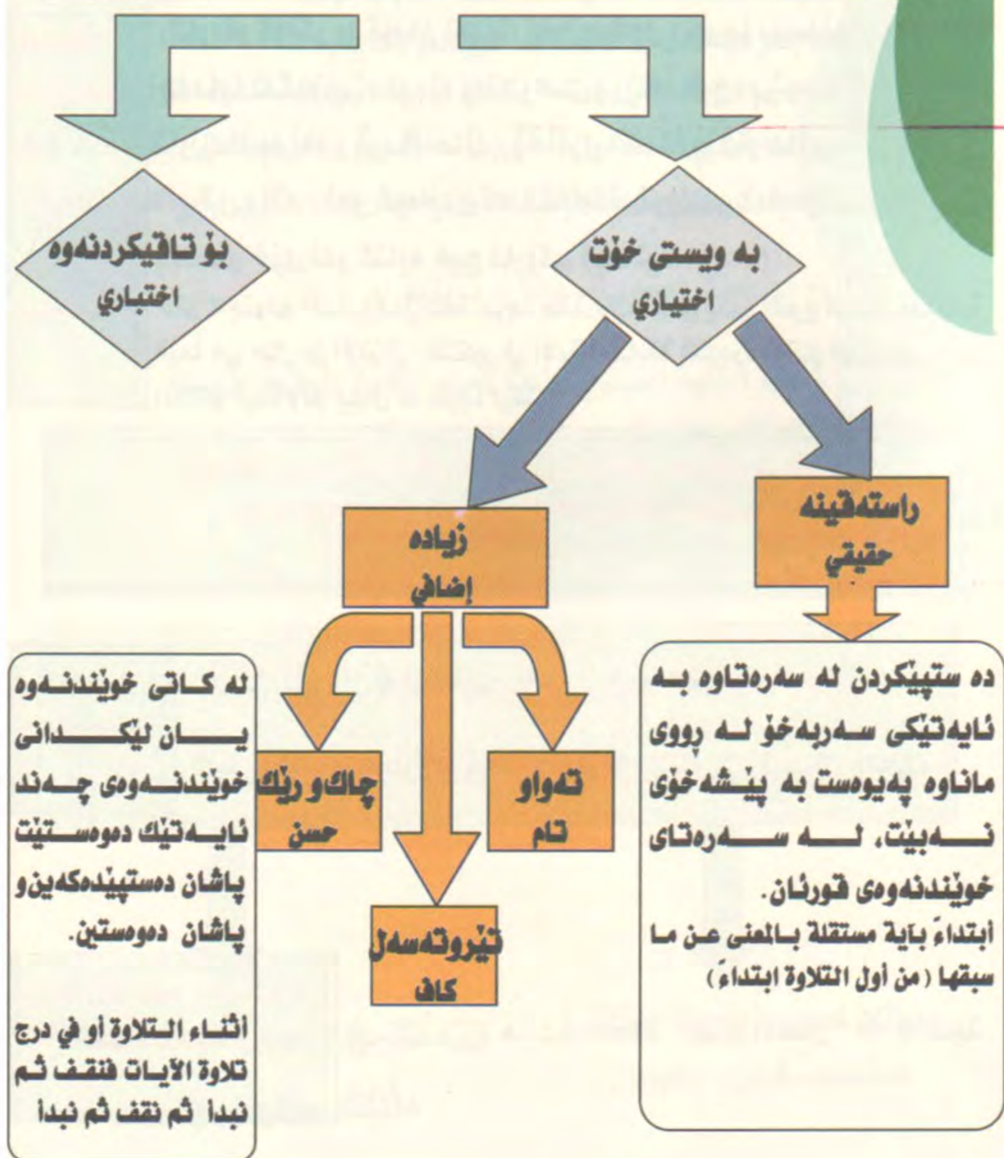
﴿كَلَّا ۜ بَلْ ۜ رَانَ﴾ **المطففين** - ﴿مَنْ ۜ رَاقٍ﴾ **القيامة**

﴿مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَـٰذَا مَا وَعَدَ﴾ **يس** ﴿عِوَجَا ۜ ﴿١﴾ قَيِّمًا﴾ **الكهف**

دروستە لای حفص و ئەوانی تر
الجائزة عند حفص وعند غيره

﴿مَالِيَهْ ۜ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ﴾ **الحاقة** - **نهاية الأنفال** ۜ ﴿ ﴾ **بداية براءة**

جۆرەکانی دەسپێکردن بە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الابتداء في تلاوة القرءان الكريم

جۆرەکانی دەسپێکردن بە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الابتداء في تلاوة القرءان الكريم

دەستپێکردنی تەواو
البدء التام

:بریتیە لە دەست پێکردن بە ووشەیەکی قورئانی کە لەمابەینی خۆیو پێش خۆی هیچ پەیوەندییەکی رێزمانیو مانایی نیە.
هو البدء بكلمة قرءانية ليس بينها وبين ما قبلها تعلق لفظي (من حيث الإعراب) ولا معنوي(من حيث المعنى).
بۆ نموونە:

﴿وَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ۝ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ﴾ **البقرة ٥-٦**

دەستپێکردنی تەواو
البدء التام

دەستپێکردنی تێرو تەسەل
البدء الكافي

:بریتیە لە دەست پێکردن بە ووشەیەکی قورئانی کە لەمابەینی خۆیو پێش خۆی تەنها پەیوەندییەکی مانایی هەیە نەوەك رێزمانیو ووشەیی..
هو البدء بكلمة قرءانية بينها وبين ما قبلها تعلق معنوي لا لفظي.
بۆ نموونە:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ۝ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ﴾ **البقرة ٦-٧**

دەستپێکردنی تێرو تەسەل
البدء الكافي

جۆرەکانی دەسپێکردن بە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز
أنواع الابتداء في تلاوة القرءان الكريم

دەستپێکردنی ڕێك و تەواو
البدء الحسن

: بریتیە لە دەست پێکردن بە ووشەیەکی قورئانی کە لەمابەینی خۆی و پەیوەندی مانایی و ڕێزمانی هەیە، وە ئەوە دروست نیە تەنها لە سەرە ئایەتەکان نەبێت.

: هو البدء بكلمة قرءانية ليس بينها وبين ما قبلها تعلق لفظي ومعنوي ولايصح ذلك إلا على رؤوس الآي..

بۆ نموونە:

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ البقرة ٢١٩-٢٢٠

دەستپێکردنی چاك و ڕێك
بدء الحسن

﴿وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ﴾ الصافات: ١٣٧-١٣٨

دەستپێکردنی چاك و ڕێك
بدء الحسن

دەستپێکردنی ناڕێك
البدء القبيح

: بریتیە لە دەست پێکردن بە ووشەیەکی قورئانی کە لەمابەینی خۆی و پێش خۆی پەیوەندییەکی مانایی هەیەجگە لە سەرەتای ئایەتەکان.

هو البدء بكلمة قرءانية بينها وبين ما قبلها تعلق لفظي ومعنوي في غير رؤوس الآي.

هێی مێ یەتی
هاء التانيث

هێ یەکە لە کۆتایی ناوەکان دێت بۆ ماناکردنی مێ یەتی لەکاتی گەیاندنی بەتاء دەخوێندرێتەوەو لەوەستان بەها دەخوێندرێتەوە.

هاء تلحق آخر الأسماء للدلالة على تانيثها تكون في الوصل تاء وفي الوقف هاء.

نحو: ﴿رَحۡمَةِ رَبِّكَ - نِعۡمَةَ - ٱمۡرَأَةٌ﴾

هێ ی مێینە کە بەتاء نووسراوە
هاء التانيث المكتوبة تاءً

هەندێ لە هێ یەکانی مێیینە لە قورئانی پیرۆزدا بەتێی کراوە نووسراوەلەسەر زاراوەی هەندێ عەرەب ئەوانەی لەسەری دەوەستن.

وحفصیش گێراییتەوە بەتێی کراوە لەکاتی وەستان لەسەری بەناچاری یان بۆ تاقیکردنەوە.

كتب بعض هاءات التانيث في المصحف الشريف بالتاء المبسوطة على بعض لهجات العرب الذين يقفون عليها بالتاء.

وروى حفص الوقف عليها اضطراراً أو اختباراً بالتاء المبسوطة كذلك، مثال: نعمت-رحمت.

أمثلة:

﴿وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ خَيۡرٌ﴾ ﴿وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآ﴾

﴿فَنَجۡعَل لَّعۡنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلۡكَٰذِبِينَ﴾ ﴿إِذۡ قَالَتِ ٱمۡرَأَتُ عِمۡرَٰنَ﴾

پچڕاو و گەیەندراو
المقطوع والموصول

❖ لە قورئانی پیرۆزدا هەندێ ووشە هەیە زۆر بە سەرزارو قسەدادێت هەندێ جار بە پچڕاوی و هەندێ جار بە لێکدراوی.

كتب في المصحف الشريف بعض الكلمات التي يكثر مجيؤها في الكلام موصولة أحياناً ومقطوعة أحياناً ـ

أمثلة :

﴿أَن لَّآ﴾ ﴿أَلَّآ﴾

﴿لَبِئْسَ مَا﴾ ﴿بِئْسَمَا﴾

﴿أَم مَّن﴾ ﴿أَمَّن﴾

❖ قورئان خوێن بۆی هەیە بووەستێ بە ناچاری یان بە تاقیکردنەوە لەسەر ووشەی دووەم کە بە لێکدراوی نووسراوە

وەکو ﴿أَلَّآ﴾ و ﴿أَمَّن﴾ وە بۆی هەیە لەسەر یەکەم یان دووەم ووشە بووەستێ گەر بە پچڕاوی نوسرابوو.

وەك:﴿أَن لَّآ﴾ ﴿أَم مَّن﴾ ﴿لَبِئْسَ مَا﴾

يقف القارىء مضطراً أو مختبراً على الكلمة الثانية فيما كتب موصولاً نحو: ﴿أَلَّآ﴾ و ﴿أَمَّن﴾وله الوقف على الاولى أو الثانية فيما كتب مقطوعاً

نحو: ﴿أَن لَّآ﴾ ﴿أَم مَّن﴾ ﴿لَبِئْسَ مَا﴾

ئاگاداری
تنبیه

(یا)ی بانگکردن و (ها)ی ئاگاداری لە هەموو قورئـانی پیرۆز نووسـراونەتەوە بـە بەیەکگەیەنراوی بـەدوای خۆیـان، کەواتـە نـابێ لەسـەریان بووەسـتی لـەکاتی خوێندنەوەی قورئان، بەڵکو لەسەر دوای خۆیان ئەتوانی بووەستی.

-کتبت (یا) النداء و (ها) التنبیه في کل القرءان الکریم موصولتین بما بعدهما فلا یوقف علیها بل یوقف علی ما بعدهما.

مثل: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا﴾ ﴿يَـٰمُوسَىٰٓ﴾ ﴿هَـٰذَا﴾ ﴿هَـٰٓؤُلَآءِ﴾

چۆنیەتی وەستان لەسەر کۆتایی ووشەکانی قورئانی پیرۆز
كيفية الوقف على أواخر الكلمات القرءانية.

جووڵە الحركة	زەنەی بنەڕەتی سكون أصلي	سەرە فتحة	ژێرە كسرة	بۆرە ضمة
چۆنیەتی وەستان لەسەری. كيفية الوقف عليها	وەستان بە زەنەوە بەس الوقف بالسكون فقط نموونە ﴿مَنْ﴾	وەستان بەزەنەو بەس، نموونە: الوقف بالسكون فقط نموونة ﴿إِيَّاكَ﴾	وەستان بەزەنەو بەرەوم الوقف بالسكون وبالرَّوم: نموونە ﴿ٱلرَّحِيمِ﴾	وەسان بە زەنە بەڕەوم و بە ئیشمام. الوقف بالسكون وبالرَّوم وبالاشمام: نموونە ﴿نَعْبُدُ﴾

چۆنیەتی وەستان لەسەر کۆتایی ووشەکانی دووجووڵە نووندار (ً ٍ ٌ)لە قورئاندا
كيفية الوقف على أواخر الكلمات القرءانية المنوّنة

دوو جووڵە(ً ٍ ٌ) التنوين	چۆنیەتی وەستان كيفية الوقف
لەبەر رفع	بەلابردنی دوو لەبەرەکە ٌ)) وەستان بە زەنە یان ڕەوم یان ئیشمام﴿حَكِيمٌ﴾ بحذف التنوين والوقف بالسكون أو بالرّوم أو بالاشمام.
لەژێر جر	بەلابردنی دوو ژێرەکە ٍ))و وەستان بە زەنە یان ڕەوم. نموونە ﴿حَاسِدٍ﴾ بحذف التنوين والوقف بالسكون أو بالرّوم .
لەسەر نصب	لەجیاتی دوو لەسەرەکە (ً)ئەلیفێکی مەددی(مددی بریتی) دەبێت نموونە﴿عَلِيماً﴾ بالتعويض عن التنوين بألف مدية(مد عوض).

وەستان لەسەر پیتێکی نەنووسراو بەهۆی بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار
الوقف على المحذوف خطاً لالتقاء الساكنين

پێشەوا (حفص) بەلادانی پیتی مەدی ئەوەستێ لەسەر هەموو پیتێکی نەنووسراو بەهۆی بەیەکگەیشتنی دوو پیتی زەنەدار..

يقف حفص بحذف حرف المد على كل ما حذف خطاً لالتقاء الساكنين.

وەکو(نحو) :

﴿نُنجِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ ﴿لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ ﴿فَمَا تُغۡنِ ٱلنُّذُرُ﴾

﴿وَيَمۡحُ ٱللَّهُ ٱلۡبَٰطِلَ﴾ ﴿وَيَدۡعُ ٱلۡإِنسَٰنُ﴾ ﴿سَنَدۡعُ ٱلزَّبَانِيَةَ﴾

﴿وَصَٰلِحُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ ﴿أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ ﴿أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ﴾

جیاوازی نێوان ڕەنووسی پەڕاوی قورئان و ڕەنووسی ئاسایی
الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي

چەند پیتێك هەیە دەخوێندرێتەوە بەڵام نەنووسراوە
حروف تنطق وهي محذوفة في الخط

﴿مَٰلِكِ﴾ ﴿ٱلْكِتَٰبُ﴾ ﴿دَاوُۥدُ﴾ ﴿لِيُبْدِىَ لَهُمَا مَا وُۥرِىَ عَنْهُمَا﴾

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾ ﴿وَٱلَّيْلِ﴾ ﴿نُـۨجِى﴾ ﴿وَٱلَّٰٓـِٔى﴾

﴿يسٓ﴾

چەند پیتێك هەیە نووسراوەو ناخوێندرێتەوە.
حروف مكتوبة ولا تنطق

﴿قَالُوا۟﴾ ﴿أَوْ لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ﴾ ﴿لِشَا۟ىْءٍ﴾ ﴿مِا۟ئَةَ﴾ ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ﴾

﴿أُو۟لُوا۟﴾ ﴿سَأُو۟رِيكُمْ﴾ ﴿بِأَيْي۟دٍ﴾ ﴿وَمَلَإِي۟هِۦ﴾ ﴿نَبَإِى۟ ٱلْمُرْسَلِينَ﴾

جیاوازی نێوان ڕەنووسی پەڕاوی قورئان و ڕەنووسی ئاسایی
الفرق بين رسم المصحف والرسم الإملائي

چەند پیتێك هەیە نووسراوە بە شێوازێکی تایبەت و بە شێوازێکی تر دەخوێندرێتەوە
حروف مكتوبة بكيفية وتنطق بكيفية أخرى

﴿ٱلصَّلَوٰةِ - ٱلزَّكَوٰةِ - ٱلرِّبَوٰا﴾ ﴿تَفْتَؤُاْ - ٱلْعُلَمَـٰٓؤُاْ - وَيَدْرَؤُاْ﴾

﴿ٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ ﴿تِلْقَآيِ نَفْسِيٓ - فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ﴾ ﴿وَمِنْ ءَانَآيِٕ ٱلَّيْلِ﴾

﴿وَيَبْصُۜطُ﴾ ﴿بَصْۜطَةً﴾

پچڕاوو گەیەندراو لە ووشەکان
المقطوع والموصول من الكلمات

وەکو: ﴿يَبْنَؤُمَّ﴾ ﴿وَإِن مَّا﴾ ﴿وَحَيْثُ مَا﴾ ﴿مَالِ هَـٰذَا ٱلرَّسُولِ﴾

﴿سَلَـٰمٌ عَلَىٰٓ إِلْ يَاسِينَ﴾ ﴿وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ ﴿فَمَالِ هَـٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ﴾

ئەوەی ڕەنووسکراوە بە (تاء) ی کراوە لە (هاء)ەکانی مێیینە.
ما رسم بالتاء المبسوطة من هاءات التأنيث

﴿ٱمْرَأَتُ نُوحٍ﴾ ﴿نِعْمَتَ ٱللَّهِ﴾ ﴿رَحْمَتَ رَبِّكَ﴾

چەند نموونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکردنەوەو ناچاری ئەوەی ئەلیفی لێ لادراوە
أمثلة على الوقف الاختباري(أو الاضطراري) ما حذفت منه الألف

﴿أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ {االنور ٣١} ←أَيُّـهْ

﴿يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ﴾ {الزخرف ٤٩} ←يـٰـأيُّهْ

﴿أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ﴾ {الرحمن ٣١} ← أيُّهْ

﴿فِيمَ أَنتَ﴾ {النازعات ٤٣} ← فيمْ

﴿بِمَ يَرْجِعُ﴾ {النمل ٣٥} ←بمْ

﴿مِمَّ خُلِقَ﴾ {الطارق ٥} ←ممّْ

﴿عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ﴾ {النبأ ١} ← عمّْ

تێبینی
ملاحظة

نوونی (توكیدی خفیفه) وەكو دوو لەسەر نووسراوە بــە گــوێرەی هەنــدێ زاراوەو لەهجەی عەرەبی. وە ماناكەی لەگەڵ دوانە (دوو كەس) تێكەڵ نابێت چونكە مانای تەواوی ڕستەكە وادەخوازێ كە قسە لەگەڵ كراو یەك كەسە نەك دووانە .

كتبت نون التوكيد الخفيفة كأنها تنوين نصب على حسب بعض لهجات اللغة العربية. ولا يلتبس بالمثنى لأنه من السياق والحال يظهر أن المخاطب واحدة وليس أثنين.

- ﴿ لَيُسۡجَنَنَّ وَلَيَكُونٗا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ﴾ {**يوسف :٣٢**} ← وَلَيَكُونا
- ﴿لَئِن لَّمۡ يَنتَهِ لَنَسۡفَعٗا بِٱلنَّاصِيَةِ﴾ {**العلق : ١٥**} ← لَنَسۡـفَـا

ئەوەی پیتی (واو)ی لێ لادراوە
ما حذفت منه الواو

- ﴿وَيَدۡعُ ٱلۡإِنسَٰنُ﴾ {**الاسراء ١١**} ←وَيَدۡعُ
- ﴿وَيَمۡحُ ٱللَّهُ﴾ {**الشورى ٣٤**} ← وَيَمۡحُ
- ﴿يَوۡمَ يَدۡعُ ٱلدَّاعِ﴾ {**القمر ٦**} ← يَدۡعُ
- ﴿سَنَدۡعُ ٱلزَّبَانِيَةَ﴾ {**العلق**} ← سَنَدۡعُ
- ﴿وَصَٰلِحُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ {**التحريم٤**} ← وَصَٰلِحُ

ئەوەی ڕەنووس کراوە بەلابردنی (یاء) بە نیەتی گەیاندن
ما رسم بحذف الياء على نية الوصل

- ﴿وَمَآ أَنتَ بِهَـٰدِ ٱلْعُمْىِ﴾ {الروم ٥٣} ← بِهَـٰدْ
- ﴿إِن يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَـٰنُ﴾ {يس ٢٣} ← يُرِدْنْ
- ﴿مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ﴾ {الصآفات ١٦٣} ← صَالْ
- ﴿فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ﴾ {القمر ٥} ← تُغْنْ
- ﴿وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ﴾ {الرحمن ٢٤} ← ٱلْجَوَارْ
- ﴿ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ﴾ {التكوير ١٦} ← ٱلْجَوَارْ

ئەوەی ڕەنووس کراوە بەلابردنی (یاء) بە نیەتی گەیاندن
ما رسم بحذف الياء على نية الوصل

- ﴿وَسَوۡفَ يُؤۡتِ ٱللَّهُ﴾ {**النساء ١٤٦**} ← يُؤۡتِ
- ﴿وَٱخۡشَوۡنِ ٱلۡيَوۡمَ﴾ {**المائدة ٣**} ← وَٱخۡشَوۡنِ
- ﴿نُنجِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ {**يونس ١٠٣**} ← نُنجِ
- ﴿يَوۡمَ يُنَادِ ٱلۡمُنَادِ﴾ {**ق ٤١**} ← يُنَادِ
- ﴿لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ﴾ {**الحج ٥٤**} ← لَهَادِ
- ﴿بِٱلۡوَادِ ٱلۡمُقَدَّسِ﴾ {**طه ١٢**} ← بِٱلۡوَادِ
- ﴿عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمۡلِ﴾ {**النمل ١٨**} ← وَادِ
- ﴿مِن شَٰطِيِٕ ٱلۡوَادِ ٱلۡأَيۡمَنِ﴾ {**القصص ٣٠**} ← ٱلۡوَادِ

تێبینی
ملاحظة

حفص شوێن کەوتەی ڕەنوسی پەڕاوی قورئانە لەهەموو ئەوانە.
حفص يتبع رسم المصحف في كل ذلك.

چەند نموونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکردنەوە یان ناچاری ئەوەی کە یەکێك لە دوو یائەکانی لێ سڕایەتەوە بە ڕەنووس

أمثلة على الوقف الاختباري (أو الاضطراري) ما حذف منه إحدى الياءين رسماً

- ﴿لَا يَسْتَحْيِۦٓ أَن﴾ {**البقرة ٢٦**} ← يَسْتَحْيِۦ
- ﴿يُحْيِۦ وَيُمِيتُ﴾ {**البقرة ٢٥٨**} ← يُحْيِۦ
- ﴿لَمُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰٓ﴾ {**فصلت ٣٩**} ← لَمُحْيِ ۦ
- ﴿أَن يُحْـِۧىَ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ {**القيامة ٤٠**} ← يُحْيِـــۦ

وەستان لەسەر ئەو هەمزەیەی وەکو (یاء) ڕەنووس کراوە
الوقف على الهمزة المرسومة ياءً

- ﴿مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ﴾ {الشورى ٥١} ← وَرَآءْ
- ﴿مِن تِلْقَآيِٕ نَفْسِيٓ﴾ {يونس ١٥} ← تِلْقَآءْ
- ﴿وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ﴾ {النحل ٩٠} ← وَإِيتَآءْ

وەستان لەسەر ئەو هەمزەیەی وەکو (واو) ڕەنووس کراوە
الوقف على الهمزة المرسومة واواً

- ﴿جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ {الحشر ١٧} ← جزآءْ
- ﴿تَفْتَؤُاْ تَذْكُرُ﴾ {يوسف ٨٥} ← تفتأْ
- ﴿شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ﴾ {الشورى ٢١} ← شركآءْ

چەند نموونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکردنەوەیان ناچاری ئەوەی ڕەنووسکراوە بە پچڕاوی یان گەیاند

أمثلة على الوقف الاختياري (أو الاضطراري) ما رسم مقطوعاً أو موصولاً

- ﴿أَيًّا مَّا تَدْعُواْ﴾ { **الاسراء ١١٠** } ← أيا= أيًّا مَّا
- ﴿إِلْ يَاسِينَ﴾ { **الصافات ١٣٠** } ← إِل يَاسِينْ
- ﴿وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ { **ص ٣** } ← وَّلَات .
- ﴿فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ﴾ { **النساء ٧٨** } ← فَمَا= فَمَالْ
- ﴿مَالِ هَٰذَا﴾ { **الكهف ٤٩** } ← مَا = مَالْ
- ﴿فَمَالِ ٱلَّذِينَ﴾ { **المعارج ٣٦** } ← فَمَا =فَمَالْ

چەند نموونەیەك لەسەر وەستانی تاقیکردنەوە یان ناچاری ئەوەی کە ڕەنووسکراوە بە پچڕاوی یان گەیاندراوی.
أمثلة على الوقف الاختباري (أو الاضطراري) ما رسم مقطوعاً أو موصولاً

- ﴿كَالُوهُمْ﴾ {**المطففين ٣** } ← كَالُوهُمْ
- ﴿أَو وَّزَنُوهُمْ﴾ { **المطففين ٣**} ← وَّزَنُوهُمْ

- ﴿يَبْنَؤُمَّ﴾ { **طه ٩٤**} ← يَبْنَؤُمَّ
- ﴿قَالَ ٱبْنَ أُمَّ﴾ {**الأعراف ١٥٠** } ← قَالَ ٱبْنَ

- ﴿يَوْمَ هُم بَـٰرِزُونَ﴾ { **غافر ١٦**} ← يَوْمَ
- ﴿يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ﴾ { **الذاريات ١٣**} ← يَوْمَ

وە لە پێنج شوێن بەگەیاندراوی هاتووە لەوانە:
وجاءت موصولة في خمسة مواضع منها:

- ﴿يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى﴾ {**الطور ٤٥** } ← يَوْمَهُمْ

چەند نموونەیەك لەسەر دەستپێكردنی تاقیكردنەوەیی
أمثلة على الابتداء الاختباري

- ﴿ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ﴾ { **البقرة ٢٨٣** } ← أُوتُمِنَ
- ﴿فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱئْتُونِى﴾ { **الأحقاف ٤** } ← اِيتُونِي
- ﴿ثُمَّ لْيَقْطَعْ﴾ { **الحج ١٥** } ← لِيقْــــطَعْ
- ﴿وَأَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ﴾ { **ص ١٣** } ← اَلْـَٔيْكَةِ
- ﴿بِئْسَ ٱلِٱسْمُ﴾ { **الحجرات ١١** } ← اَلِاسْــمُ - لِاسْــمُ
- ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ مَٰلِكَ﴾ { **آل عمران ٢٦** } ← آللَّهُمَّ

چەند نموونەیەك لەسەر دەستپێكردنی تاقیكردنەوەیی
أمثلة على الابتداء الاختباري

- ﴿إِنِ ٱمۡرُؤٌاْ﴾ { النساء ١٧٧} ← اِمْرُؤٌاْ
- ﴿عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ﴾ {آل عمران ٤٥ } ← اِبْنُ مَرْيَمَ
- ﴿وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ﴾ {النساء ١٢٨ } ← اِمْرَأَةٌ
- ﴿أَنِ ٱمۡشُواْ﴾ { ص ٦} ← اِمْشُواْ
- ﴿ثُمَّ ٱقۡضُوٓاْ﴾ { يونس ٧١} ← اِقْضُوٓاْ
- ﴿فَقَالُواْ ٱبۡنُواْ﴾ { الكهف ٢١} ← اِبْنُواْ

ئیشمام
الإشمام

بریتیه له کشت کردن (خڕکردنی) هەردوو لێو هەر له دوای زەنەکردنی پیتی لەبەر هەورەك چۆن پیتێکی لەبەر دەردەبڕی بەلام بەبێ دەنگ. وه نابینا هەستی پێ ناکات.

هو ضم الشفتين بُعَيد تسكين الحرف المضموم كهيئتهما عند النطق بالضمة من غير صوت. ولا يدركه المكفوف.

﴿نَسۡتَعِينُ﴾ ﴿ٱلرَّحِيمِ﴾ ﴿أَلِيمٌ﴾

ئیشمام حکومو بڕیاری وەکو حوکمی وەستانه بەزەنه.

الاشمام حكمه حكم الوقف بالسكون

- دەتوانێ پیتێکی مەددی لەناکاوی درێژ بکەیتەوە.
  فيمد معه العارض للسكون.

- ئەو پیتەی که لەسەری ئەوەستی به ئیشمام وەکو زەنەدار مامەڵەی لەگەڵ دەکرێ لەڕووی قەڵەوی و ناسکی.
  ويعامل الحرف الموقوف عليه بالاشمام من حيث التفخيم والترقيق معاملة الساكن.

وەکو: (نحو): ﴿مَّنِ ٱلۡكَذَّابُ ٱلۡأَشِرٌ﴾

تێبینی : بۆ فێربوونی (ئیشمام و ڕەوم) به تەواوی پێویسته لای مامۆستایەکی لێزان تاقی بکەیتەوەو به دەنگ و ڕەنگ له دەمی مامۆستای پسپۆڕ گوێ بیست بێت. بۆیه زانستی (تەجوید و قراءة) بەبێ مامۆستای پسپۆر فێری نابێت بەتەواوی.

ڕەوم
الرَّوم

بریتیە لە نزم کردنی دەنگ لەکاتی دەربڕینی (لەبەریان لە ژێر)ی لەسەر وەستاو بەشێوەیەك زۆربەی دەنگەکەیان ئەڕوات و نامێنێ.

هو خفض الصوت عند النطق بالضمة أو الكسرة الموقوف عليهما بحيث يذهب أغلبُ صوتهما.

وەکو: ﴿نَسْتَعِينُ﴾ ﴿الرَّحِيمُ﴾ ﴿اللَّهُ﴾ ﴿الدِّينِ﴾ ﴿مَلِكِ﴾ ﴿الْفِيلِ﴾

بنچینە(بناغە) قاعدە

لە کاتی وەستان بە (ڕەوم) لەسەر پیتی نووندار بەدوو لەسەر یان دوولە ژێر ٍ)،) ئەوە ئێمە نووندارەکە {دوو لەبەر ٌ))یان دوو لە ژێر))} لادەبەین و دەیسرپینەوە، وە ئەوەستین بەهەندێك لەبەر ُ)) یان لە ژێر ِ)).

عند الوقف بالرّوم على الحرف المنوّن المضموم أو المكسور فإننا نحذف التنوين ونقف ببعض الضمة أو الكسرة. نحو:

وەکو: ﴿حَكِيمٌ﴾ ← حَكِيمُ ﴿عَظِيمٌ﴾ ← عَظِيمُ ﴿حَاسِدٍ﴾ ← حَاسِدِ

بنچینە(بناغە) قاعدە

ڕەوم حوکمەکەی وەکو حوکمی گەیاندنە:

کەواتە پیتێکی (مەدی ناکاوی) درێژ ناکرێتەوە.

وە ئەو پیتەی کە لەسەری ئەوەستی بەڕەوم وەکو ئەوە مامەڵەی لەگەڵ ئەکرێ کە نەوەستیو بیگەیەنی لە ڕووی قەڵەوی و ناسکی.

وەکو: ﴿مِن شَرِّ﴾

الروم حكمه حكم الوصل:

فلا يمد معه العارض للسكون.

ويعامل الحرف الموقوف عليه بالرّوم من حيث التفخيم والترقيق كما يعامل في الوصل. نحو: ﴿مِن شَرِّ﴾

حوكمیووشەی (تـأمَنَّـا) لە سورەتی یوسف
حكم (تـأمنَّـا) في سورة يوسف

١) لە بنەڕەتدا (تـأمَنُنَـا) یەکە کارێکی ڕانەبردوومو لەبەرە.

-أصلها (تـأمَنُنَـا) وهي فعل مضارع مرفوع.

٢) سێ پیتی جووڵاوی مینگەیی بەدوای یەك داهاتوو قورسە.

-أستثقل توالي ثلاثة أحرف غنة متحركة.

٣) ناوەڕاستەکەی زەنەدار دەکەین بۆ سوکیو ئاسانی کە نوونە لە بەرەکەیە.

-نسكّن أو سطها تخفيفاً وهو النون المضمومة.

٤) ئەنجا نوونەکەی یەکەم لە (تَأۡمَنَّا) دەخوێنینەوە بە یەکێك لەم دوو ڕێگەیە:

-نقرأ النون الاولى من ﴿تَأۡمَنَّا﴾ بإحدى طريقتين.

-ئیشمام: ئەوەیش بەهۆی زەنەکردنی نونی یەکەم پاشان کشتکردن (خڕکردنی) دوو لێوەکان بەبێ دەنگی لەهەمانکاتدا دەبێ دەنگی مینگەکە بە درێژکراوی هەر مابێ و لەگەڵ دوو لێوەکە بێ پاشان نوونە جوڵاوەکە دەردەبڕدرێ.

الاشمام: وذلك بتسكين النون الأولى ثم ضمّ الشفتين من غير صوت مقارنا للغنة المطولة لتلك النون ثم نطق النون المتحركة.

-ڕەوم: (تـأمَنُنَـا)ئەوەش بەهۆی مانەوەی لەبەرەکەُ)) نزمکردنی دەنگەکەی کـەمێك بە پەلەو خێرایەك کە لە پیتەکانی دراوسێ جیابێت.

الروم: (تـأمَنُنَـا) وذلك بابقاء ضمتها وخفض صوتها قليلاً مع سرعة بالنسبة لما جاروها من الحروف.

تێبینی: دەربڕینی ئەم ووشەیە پێویستی بە مامۆستای لێزان هەیە کە قوتـابی بـە دەنگو ڕەنگ ببینێ، چونکە زانینی بێ تاقیکردنەوە لێرە سوودی نابێت.

جیاکردنەوەکانی ئیشمام و ڕەوم
استثناءات الإشمام والرَّوم

بنچینە (بناغە)
قاعدە

(هاء) ی مێیینە کە نووسراوە بە (هاء)

هاء التانيث المكتوبة هاءً.

(میم ی کۆ) لەسەر خوێندنەوەی گەیاندن

ميم الجمع على قراءة الصلة.

جوڵەی لەناکاو (واتە بنەڕەتی نەبێت)

الحركة العارضة

(هاء) ی مێینه كه نووسراوه به(هاء)
هاء التأنيث المكتوبة هاءً

بریتیه لەو (هاء)ەی كه له كۆتایی ناوەكان دێتو دەلالەت دەكاته مێینێتی لەكاتی گەیاندنی (تاء)ە و لەكاتی وەستان (هاء)ێكی زەنەدارە.

وەكو: ﴿رَحۡمَةِ رَبِّكَ﴾ ﴿نِعۡمَةَ﴾ ﴿ٱمۡرَأَةٌ﴾

وە ڕەومو ئیشمامی ناچێته سەرو بۆی نابێ.

هی هاء تلحق آخر الاسماء للدلالة على تانيثها تكون في الوصل تاءً وفي الوقف هاءً ساكنة.

نحو: ﴿رَحۡمَةِ رَبِّكَ﴾ ﴿نِعۡمَةَ﴾ ﴿ٱمۡرَأَةٌ﴾

ولا يدخلها روم ولا إشمام.

(هاء)ی مێینه كه به (هاء) نووسراوە
هاء التأنيث المكتوبة تاءً

هەندێ (هاء) ەكانی مێینه له پەڕاوی پیرۆزی قورئاندا به (تاء) ی كراوە نووسراوە لەسەر زاراوەی هەندێ عەرەب ئەوانەی لەسەری دەوەستن به (تاء). وە حفص به (تاء) لەسەری دەوەستێ بۆ تاقیكردنەوە یان ناچاری.

كتبت بعض هاءات التانيث في المصحف الشريف بالتاء المبسوطة على لهجة بعض العرب الذين يقفون عليها بالتاء وروى حفص الوقف عليها اختياراً أو اضطراراً بالتاء. ويدخلها الرّوم والاشمام.

نموونه
أمثلة

﴿وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ خَيۡرٌ﴾

﴿إِذۡ قَالَتِ ٱمۡرَأَتُ عِمۡرَٰنَ﴾

﴿وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ هُمۡ يَكۡفُرُونَ﴾

﴿وَمَعۡصِيَتِ ٱلرَّسُولِ﴾

(میم ی کۆ) لەسەر خوێندنەوەی گەیاندن (نەوەستان)

میم الجمع على قراءة الصلة

هەندێ لە دە کەسە قورئان خوێنەکان میمی کۆیان بە (واو) خوێندۆتەوە لە حاڵەتی گەیاندن و نەوەستان لەسە رزاراوەی هەندێ عەرەب.

وەکو:

﴿صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾

جا ئەگەر وەستان ئەوە میمەکە زەنە ئەکەن ئە بەم شێوەیە ﴿عَلَيۡهِمۡ﴾

وە ئیشمام و ڕەوم ناچێتە سەر ئەم میمە.

قرأ بعض القراء العشرة بصلة ميم الجمع بواو لفظاً في حالة الوصل على لهجة بعض العرب .

نحو:

﴿صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾

فإذا وقفوا سكّنوا الـميم هكذا ﴿عَلَيۡهِمۡ﴾

ولا يدخل الإشمام والرّوم على هذه الـميم..

(میم ی کۆ) لەسەر خوێندنەوەی گەیاندن (نەوەستان)

میم الجمع علی قراءة الصلة

ئیشمام و ڕەوم ناچێتە سەر جووڵەی لەناکاو (نابنەڕەتی) و تەنها لەسەری دەوەستیٚ بە زەنە.

لایدخل الرّوم و لا الإشمام علی الحرکة العارضة (غیر الأصلیة) ویوقف علیها بالسکون فقط.

نحو:

﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ﴾ ← قُلْ

﴿وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ﴾ ← وَإِذْ

﴿حِينَئِذٍ﴾ ← حِينَئِذْ

﴿يَوْمَئِذٍ﴾ ← يَوْمَئِذْ

ڕاڕەوەکانی قورئان خوێنەکان لە ئیشمامو ڕەوم سەبارەت بە (هاء)ی ڕاناو.

مذاهب القراء في الإشمام والرَّوم بالنسبة لهاء الضمير

بەهیچ جۆرێك دروست نیە المنع مطلقاً	دروستە بەهەموو شێوازێك الجواز مطلقاً	ڕاڕەوی ڕۆنکردنەوەو دیاری کردن مذهب التفصيل

١) ئیشمامو ڕەوم لە (هاء)ی ڕاناو نابێت ئەگەر (یاء)ێکی زەنەدار یان لە ژێر یان واوی زەنەدار یان لەبەر لە پێشی هات.

وەکو ﴿فِيهِ﴾ ﴿وَكُتُبِهِ﴾ ﴿فَعَلُوهُ﴾ ﴿يُخْلِفُهُ﴾

-لا ياتي الأشمام والروم في هاء الضمير إذا سبقت بياء ساكنة أو كسرة أو واو ساكنة أو ضمة، نحو:

﴿فِيهِ﴾ ﴿وَكُتُبِهِ﴾ ﴿فَعَلُوهُ﴾ ﴿يُخْلِفُهُ﴾

٢) ڕەومو ئیمشمام لە (هاء)ی ڕاناو دێت ئەگەر زەنەدارێکی بنەڕەتی یان لەسەر یان ئەلیف ی لە پێشکەوت وەکو:

-ياتي الرّوم والإشمام في هاء الضمير إن سبقت بساكن صحيح أو فتحة أو ألف. نحو:

﴿مِنْهُ﴾ ﴿لَّن تُخْلَفَهُ﴾ ﴿ٱجْتَبَٰهُ﴾

﴿وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم تسليماً كثيراً إلى يوم الدين ربنا تقبل منا انك أنت السميع العليم وتب علينا إنك أنت التواب الرحيم، والحمد لله رب العالمين﴾

ناوەرۆك

أطلس التجويد

دروس نظرية مرئية

د. أيمن سويد

ترجمة: إلى الكردية وشرحه وعلق عليه صوتا وصورة

م. صدرالدين قادر باليساني

مجاز في القراءة برواية حفص عاصم من طريق الشاطبية

ئەم كتابەی لەبەردەستدایە:

- سوپاس و ستایش بۆ خودای بەرزو گەورە (الله) کە یارمەتی داین بۆ وەرگێرانی بۆ سەر زمانی کوردی و راڤەکردنی بەدەنگ و ڕەنگ، فەزڵ و بەخشش هەر هی خودایە، سوپاس و ستایشی بێ پایان لایق بە ئەو هەتاهەتایە.

- درودو سڵاو بۆ سەر پێشەواو رابەری پێغەمبەران (علیهم الصلاه والسلام) (محمدی کوڕی عبدالله کوڕی عبدالمطلب) خاوەنی گەورەترین معجزە کە قورئانە لەلایەن خودای جیهانیان بەسرووش لەرێگەی جبریل (علیه السلام) دابەزیووەتە سەر گیان و دڵی پاکی، هەروەك چۆن ئەم قورئانە شیفاو رەحمەت و نورە بۆ دونیاو دوارۆژ، هەروا پێغەمبەریش گەورەترین تکاکارو خاوەن (وسیله) و (المقام المحمود)ەو رابەری راستەقینەی دونیاو دوارۆژە، سەلات و سەلامی خوا لەسەر پێغەمبەرو یارو یاوەرانی و خێزانی و رۆڵەو نەوەکانی و شوێنکەوتووانی تا رۆژی دوایی.

- هەموو مەبەست و داوایەکمان ئەوەیە خودا لێمان قەبوڵ بکات و لێمان رازی بێت و بەفەزڵ و گەورەیی خۆی لەکەم و کوڕی و هەڵەکانمان ببووری.

- لەبەرئەوەی زانستی تەجوید لەهەموو زانستەکانی تر جیایە، لەو رووەی بۆ فێربوونی پێویستت بەمامۆستا هەیە کەرووبەروو بەدەنگ و رەنگ فێرت بکات، بۆیە ئەم وەرگێڕانە راڤەیە بەنووسین و دەنگ و رەنگە لەشێوەی وانە.

- هیوادارین خوێنەران دووعای خێرامان بۆ بکەن، وەلەتێبینییە بەسوودەکان بێ بەشمان نەکەن لەرێگەی ئەم ناوونیشانە:

Sadradin2@gmail.com